

INNKALLING TIL MØTE I SOLA KIRKELIGE FELLESRÅD

TID: **ONSDAG 04.JUNI 2014 kl. 19.00**

STED: Menighetssenteret, Soltunveien 6, Sola sentrum

TIL:	Christian Lie	Repr. Sola MR	(leder)
	Marianne Hovland	Repr. Sola MR	
	Ole Bernhard Eriksen	Repr. Ræge MR	(nestleder)
	Jane Kristine Lilleland	Repr. Ræge MR	
	Bjørn Magne Espeset	Repr. Sørnes MR	
	Edvard Aarsland	Repr. Sørnes MR	
	Håkon Inge Sivertsen	Repr. Tananger MR	(permisjon)
	Elisabeth Sivertsen Urdahl	Repr. Tananger MR	(permisjon)
	Nelly Hveding	Vararepr. Tananger MR	
	Sigve Martin Mæland	Vararepr. Tananger MR	
	Kristin Byberg	Vararepr. Sørnes MR	
	Janne Stangeland Rege	Repr. Sola kommune	
	Sindre Eskedal	Geistlig representant	
	Trygve Torgersen	Kirkeverge/sekretær for fellesrådet	
	Tore J. Aas	Assisterende kirkeverge	

Sakliste sendes også til orientering til:

Øvrige prester
Daglig ledere i menighetene

Vennligst gi beskjed til kirkevergekontoret snarest dersom du er forhindret fra å møte, slik at vi kan få kalt inn vararepresentant i tide.

E-post: post@sola.kirken.no evt Servicetorget tlf 51755370

Eventuelt forfall bes også meldt umiddelbart direkte til respektiv vararepresentant.

Åpningsord:

SAKLISTE:

15/2014: Godkjenning av innkalling og sakliste til møte 04.06.14

16/2014: Godkjenning av protokoll fra møte 26.03.2014

17/2015: Orienteringer, skriv og meldinger

18/2014: Endelig godkjenning av årsregnskap 2013 for Sola kirkelige fellesråd

19/2014: Revisjon av driftsbudsjett 2014 for Sola kirkelige fellesråd

20/2014: Økonomirapport januar – april 2014 for Sola kirkelige fellesråd

21/2014: Budsjettprosess 2015 – innspill til Sola kommune

22/2014: Høringsuttalelse til Kirkerådet: Undervisningstjenesten i Den norske kirke (frist: 16.06.2014)

23/2014: Høringsuttalelse til Kirkerådet: Høring om kirkebygg (frist: 16.06.2014)

24/2014: Ankesak Gulating lagmannsrett 23.-26.06.2014: Oppnevning av partsrepresentant for Sola kirkelige fellesråd

25/2014: Eventuelt

SAKLISTE:

15/2014: Godkjenning av innkalling og sakliste til møte 04.06.14

Forslag til

VEDTAK:

Innkalling og sakliste til møte 04.06.2014 godkjennes.

16/2014: Godkjenning av protokoll fra møte 26.03.2014

Forslag til

VEDTAK:

Protokoll fra fellesrådets møte 26.03.14 godkjennes.

Sak 17/2014: Orienteringer, skriv og meldinger

- a. KA-rundskriv (Kirkelig arbeidsgiver – og interesseorganisasjon):

04/14 Ansvarsforsikring og ulykkesforsikring 2014

KAs rundskriv fra 2002 og tidligere er tilgjengelige på: <http://www.ka.no/rundskriv>

- b. Status prosjekt nytt tak Sola kirke (2013)
c. Status prosjekt bårerom/livssynsnøytralt seremonirom ved Sola kirkegård
Utarbeidelse av retningslinjer.
d. Høring om vigsling og liturgisk drakt for kantorer. Oversendelsesbrev fra Kirkerådet
26.03.2014 – høringsfrist 16.06.2014 (Fellesråd: utvalgte råd avgir høringsuttalelse)
e. Tananger MR sak 44/14: Trafikkstøy på kirkegården.
1 Referat fra møte i økonomiutvalget 14.05.2014 – jfr. FR-sak Sak 13/2014:
Fastsettelse av trosopplæringsbudsjett for Sola-menighetene for 2014
f. Status på tilsettingssaker

Forslag til

VEDTAK:

Framlagt informasjon, skriv og meldinger tas til orientering.

Sak 18/2014: Endelig godkjenning av årsregnskap 2013 for Sola kirkelige fellesråd

SAKSDOKUMENTER

Hovedoversikt m/noter

Årsoppgjørsmemor 2013

Revisorberetning fra Rogaland Revisjon IKS av 16.05.2014

SAKSFORELEGG

Fellesrådet fikk seg framlagt til behandling og godkjenning av årsregnskap 2013 til sitt møte 26.03.2013 under sak 11/2014 og gjorde følgende vedtak:

- a. *Fremlagte foreløpig driftsregnskap med tilhørende balanse godkjennes under forutsetning av positiv revisjonsberetning.*
- b. *Merforbruk 2013 kr 173.773 tas fra Disposisjonsfond Fellesrådet; saldo kr 848.755 – 173.773 = 674.982.*
- c. *Ubrukt tildeling Ræge og Sørnes kr 175.000 reguleres i budsjettet for 2014 og tas fra disposisjonsfond.*

Revisorberetning for 2013 er utstedt av Rogaland Revisjon IKS 16.05.12 og følger vedlagt.

Foreløpig regnskap ble fremlagt i sak 11/2014 med et overforbruk på kr 173.773. Regnskapet er revidert og normal revisjonsberetning er avgitt. Med disposisjoner i samsvar med budsjettvedtak og regnskapsmessige avslutninger viser driftsregnskapet for 2013 et netto driftsresultat på minus kr 658.665. Disposisjonsfondet for fellesrådet er pr. 31/12-2013 på kr 674.982.

Årsregnskap 2013 med fullstendig dokumentasjon og revisorberetninger for Sola kirkelige fellesråd og Ræge, Sola, Sørnes og Tananger menigheter blir trykket i juni og blir distribuert ut når de er ferdige. Menighetenes regnskaper er godkjent i respektive menighetsråd/årsmøter.

Forslag til

VEDTAK:

På grunnlag av utstedt revisorberetning godkjenner fellesrådet endelig årsregnskapet for 2013.

19/2014: Revisjon av driftsbudsjett 2014 for Sola kirkelige fellesråd

SAKSDOKUMENTER

Revidert budsjett Sola kirkelige fellesråd 2014

SAKSFORELEGG

Driftsbudsjett for Sola kirkelige fellesråd 2014 er endret med følgende forutsetninger:

- Pensjonsutgiftene er redusert med 2 prosentpoeng fra 15.1% til 13.1%. Positiv effekt er kr 152.000.
- Kommunen regulerer mva-kompensasjonen på månedlig basis, mot tidligere årlig. Den budsjetterte belastning er kr 639.000. Samtidig reguleres tilskuddet kr 271.000 slik at det totale tilskuddet er kr 12.934.000. Likviditetsmessig tilføres kr 3.073.750 pr. kvartal.
- Uttrekk av mva fra menighetene er økt med kr 10.000, en økning på 5% fra 2013.
- Innbetaling fra frivillig kontingent til menighetsbladet er økt med kr 54.000. Total innbetaling er budsjettert til kr 60.000 som er det nivået beløpet har ligget på de siste årene. Det er satt i gang tiltak for å øke annonseinntektene med annonse-akvisitør i hver menighet.
- «Alt annet like» er revidert budsjett gjort opp med overforbruk på kr 152.000 i forhold til tidligere gjennomgang.

Forslag til
VEDTAK:

Fremlagte forslag til revidert budsjett godkjennes. Merforbruk reguleres mot disposisjonsfond.

20/2014: Økonomirapport januar – april 2014 for Sola kirkelige fellesråd

SAKSDOKUMENT

Økonomirapport jan – april 2014

Regnskapet er gjort opp med et overforbruk på kr 534.491 mot budsjett kr 827.275. Budsjett-tallene er fra opprinnelig vedtatt budsjett.

- **150 Opplæring/kurs:** kurs for daglig ledere i personaladm og beregning av tilleggslønn med foreleser fra KA. Prostisamling på Finnøy i februar.
- **200 Inventar/utstyr:** Innkjøp av stoff til konfirmantkapper kr 30.000 er ikke budsjettert. Det har lenge vært behov for å få sydd nye kapper/skifte ut. Vanskeligheten har vært å få tak i stoff i samme farge som eksisterende.

Overgang til ekstern driftsoperatør it er ikke spesielt budsjettert. Behovet kom noe raskere enn forventet som i hovedsak skyldes vanskeligheter med å få tak i ekstra brukerlisenser og svak datakraft/utdatert teknologi.

Overgangen har gått planmessig og svært få uventede overraskelser. Resultatet er meget godt fornøyde brukere. Det gis tilkobling til eksternt skrivebord/mail /kontorstøtte/fagprogrammer på alle plattformer; pc/mac, lese Brett og smart-telefoner.

I tillegg har kommunen installert multifunksjons-skrivere med fargekopiering og scanning til egen e-post. Fax-muligheter har bortfalt. Vi har ikke fått klikk-pris og leie-pris fra kommunen. Løsningen med eksternt driftsoperatør har gitt et stabilt og sømløst bruker-grensesnitt. Vedlikehold og sikkerhetskopiering er utenomhus og ikke minst et forutsigbart kostnadsnivå med belastning pr. innmeldt bruker pr mnd. Noe utskifting av egen maskinpark har vært nødvendig.

Med revidert budsjett, endringer i it-driften, sterkere press på enklere vedlikehold av bygg og anlegg, vil 2014 måtte bli preget av nøysomhet og sterk budsjett-disiplin. Det ligger også utfordringer i rekruttering av personell både i fellesrådet og i menighetene.

21/2014: Budsjettprosess 2015 – innspill til Sola kommune

SAKSDOKUMENTER

Forskrift om økonomiforvaltningen for kirkelige fellesråd og menighetsråd i Den norske kirke (Se: <http://lovdata.no/for/sf/fa/ta-20030925-1215-004.html#4-1>)

Budsjettsskriv for 2014 fra Sola kirkelige fellesråd til rådmann, Sola kommune, 04.09.2013

Skriv fra kirkevergen 26.02.2014 til menighetsrådene vedr *Budsjettprosessen 2014 for Sola kirkelige fellesråd*

Budsjettinnspill 2015 fra Tananger, Sørnes, Sola og Ræge MR

BUDSJETTRUNDSKRIV 25.05.2014 BUDSJETTRUNDSKRIV VEDRØRENDE ÅRSBUDSJETT 2015 OG HANDLINGS- OG ØKONOMIPLAN 2015-2018 fra rådmann og økonomisjef Sola kommune

SAKSFORELEGG

A. Innledning

Fellesrådet sender årlig inn budsjettforslag til Sola kommune for kommende budsjettår. Forslaget inneholder en oversikt over nødvendige utgifter for å gjennomføre de aktiviteter som er omtalt i kirkelovens § 15 første og tredje ledd, samt peke på behovet for prioriterte midler til kirkelige tilbud og aktiviteter i menighetene. Formålet med fellesrådets stillinger er å sikre gode og tjenlige menighetstilbud og tjenester i de lokale menighetene, der menighetsrådenes strategi og utøvende virksomhet skal gjennomføres. For fellesrådet er det særdeles viktig at kommunen gjennom sitt rammetilskudd bidrar til kontinuitet og forutsigbarhet for den norske kirke i Sola.

B. Rammetilskudd 2014 fra Sola kommune

Fra saksforelegget til fellesrådets møte 22.01.2014 under behandling av FR-sak 06/2014: Forslag til driftsbudsjett 2014 for Sola kirkelige fellesråd gjengis følgende:

Kommunens økonomiavdeling har fom 2014 tatt i bruk ny modell for beregning av rammetilskuddet til Sola kirkelige fellesråd. Tidligere års spesifisert oversikt er derfor ikke tilgjengelig. Oppsettet for vedtatt driftstilskudd er som følger:

HØP 2014-2017 Sola kirkelige fellesråd

Vedtatt driftstilskudd:

(Beløp i hele 1000)	2014
Budsjett 2013	11 953
Økning ordinær tilskuddsramme 3,5 %	418
Dekning av merkostnad som følge av avvikling av egenandel kremasjon	20
Reparasjon lekkasje Sørnes kirke	710
Sum vedtatt ramme	13 101

Samlet budsjettert tilskudd til Sola kirkelige fellesråd i 2014 fra Sola kommune er kr. 12 391 000 og ble fastsatt under Sola kommunestyres budsjettbehandling 2014 08.12.2013 under sak 077/13 HANDLINGS- OG ØKONOMIPLAN 2014-2017 / ÅRSBUDSJETT 2014. Kommunestyret har i tillegg bevilget et øremerket vedlikeholdstilskudd på kr. 710 000 for 2014 for tiltak knyttet til lekkasjene i Sørnes kirke.

Rammetilskuddet fra kommunen har innarbeidet årlig kompensasjon for lønns – og pensjonsmerutgifter. Denne lønns- og pensjonsreserven er for 2014 estimert til kr 418 000. Ordningen med kompensasjon for tariffhjemlede lønnsjusteringer har i mange år vært en fast avtale mellom Sola kommune og fellesrådet.

Det er i Sola kommunes rammetilskudd for 2014 ikke innarbeidet kompensasjon for generell prisstigning for driftsbudsjettet, i likhet med kommunens egne avdelinger. Dette er en del av kommunens innsparingstiltak. Tilskuddet for 2014 er ellers videreført fra 2013 og innebærer ingen realvekst.

Disse rammene er utgangspunkt for fellesrådets forberedelse til budsjett 2015-arbeidet.

C. Kommunens frister for innsendelse av budsjettforslag

For kommende budsjettår 2015 signaliserer rådmann og økonomisjef i budsjetttrundskriv av 25.04.2014 følgende:

VI Foretakene og Sola kirkelige fellesråd

Sola storkjøkken KF og Kvithei utbyggingssselskap Sola KF må legge opp til en prosess som sikrer at foretakenes budsjettforslag blir styrebehandlet i god tid før rådmannens budsjettforslag legges fram. Det presiseres at budsjettsforslagene skal være fireårig både for drifts- og investeringsdelen. Foretakenes budsjettforslag trykkes med rådmannens kommentarer sammen med kommunens handlings- og økonomiplan. Foretakenes forslag til budsjett 2015 og HØP 2015-2018 sendes til økonomisjef innen **1. september**.

VII Kortversjon av framdriftsplan

Dato/frist

*Kommuneproposisjonen 2015 og RNB
2014*

Innmelding nye tiltak i drift og investering

*Kommunalsjefer foretar prioritering
av nye tiltak i investering*

*Orientering formannskapet foreløpige
rammebetingelser*

Orienteringsmøte med tillitsvalgte

Forslag til afgifter, gebyrer og egenbetalinger

Budsjettforslag fra KF-er

Orienteringsmøte med tillitsvalgte

Frist for innlevering av tekstbidrag

Økonomiplanseminar med formannskapet

Statsbudsjettet 2015

Rådmannens forslag til HØP 2015-2018 offentliggøres

Formannskapet behandler HØP 2015-2018

Kommunestyret behandler HØP 2015-2018

D. Fellesrådets innspill til Sola kommune for 2014 (jfr. budsjettsskriv 05.06.2013) hadde følgende prioriteringer (tekst del ikke tatt med):

a. Ny 100 % stilling som ungdomsarbeider / ungdomsdiakon for alle menighetene i Sola (fra 2014)

b. Økt vedlikeholdsramme for kirkene i Sola

b. Økning av vaktmesterressurs fra 55% opp til 100 % stilling : kr. 260 000

B. INVESTERING:

1. Arkitektkonkurranse for ny kirke i Sola sentrum
Stipulert engangskostnad: kr 1 500 000
2. Midler til nye liturgiske møbler i Sørnes kirke (2015)
Stipulert engangskostnad: kr 400 000
3. Liturgisk møbel - døpefont Ræge kirke (2015) *)
Stipulert engangskostnad: kr 60 000
4. Sørnes kirke – reparasjonskostnader ifm lekkasjer i kirkebygget *)
(ikke tallfestet)

*) Innvilget

E. Menighetenes innspill til fellesrådets budsjettendrøftinger

Menighetsrådene ble i skriv 26.02.2014 invitert til å gi innspill til fellesrådets budsjettprosess for 2015, og alle rådene har levert sine forslag. Budsjettskjemaene bærer preg av å være grundig drøftet og vurdert, og speiler en realistisk virkelighet ut fra menighetenes perspektiv.

Mht utvidelse / oppretting av stillinger, foreligger følgende forslag (uprioritert rekkefølge):

20% administrasjonsmedarbeider Ræge menighet
50 % ungdomsarbeider Tananger menighet
50 % økning (50-100%) kantorstilling Tananger menighet

Posten «Innspill ordinær drift» peker på relevante og viktige vedlikeholdstiltak på til sammen kr. 140 000.

Under posten «Innspill investeringer» er det presentert tiltak på til sammen kr. 1 053 500. Den største posten er Sola sitt innspill: *Arkitektkonkurranse ny kirke Sola*.

På posten «Evt. andre innspill til fellesrådets budsjettprosess» pekes det på følgende behov:

Ræge:

Det er ønskelig at fellesrådet vurderer muligheten for å finne midler til 20% sekretær i Ræge sokn, jfr. fellesrådets arbeid med ressursfordeling

Sørnes:

Lekkasjeproblemer fra vegger og tak i Sørnes kirke, sprekke-dannelser mv. HMS – og sikkerhetsaspekt

Tananger:

Sikring av trapp i kirkerom, rekkverk i kirkerom (kr. 80 000)

Sola:

50 % ungdomsdiakon Sola menighet

Kirkevergen anbefaler overfor fellesrådet at rådet tar utgangspunkt i disse prioriteringene når en skal drøfte hvilke behov og tiltak som bør prioriteres. I den grad fellesrådet ønsker å be Sola kommune om friske midler til nyoppretting av stilling(er) er det viktig å begrunne behovet på en tydelig måte.

F. Kirkevergens kommentar til fellesrådets budsjettdrøftinger

Det er fellesrådets ansvar å gjøre kjent overfor kommunens ledelse, administrasjon og politikere hva som er Sola kirkelige fellesråds ønskede prioriteringer og behov i årene framover. Det formidles først og fremst gjennom det formelle budsjettinnspillet som rådet fastsetter i sitt møte. Det er også nødvendig at fellesrådet og menighetsrådene på sin side er kjent med kommunens økonomiske situasjon, krav til effektivisering, statlige tilskuddsrammer og nødvendige prioriteringer.

Det er svært viktig at fellesrådet på en god måte får formidlet sitt budsjettinnspill til kommunens administrasjon, saksbehandlere og politikere for å gi et godt grunnlag for vurdering av hvor stor ramme som bør tildeles kirkesektoren i kommunen kommende år.

Kirkevergen anbefaler at fellesrådet først og fremst følger opp sine tidligere års prioriterte innspill til Sola kommune for budsjettåret 2014 som så langt ikke har fått tildelt midler fra kommunen.

Her er planene for ny kirke i Sola sentrum den desidert viktigste saken samt behovet for økte vedlikeholdsmidler / samlet vaktmesterressurs for kirkene.

1. Arkitektkonkurranse ny kirke Sola sentrum

Sola kirkelige fellesråd har siden 2009 ifm de årlige budsjettinnspillene til Sola kommune pekt på viktigheten at ny kirke i Sola sentrum kommer inn på kommunens handlings – og økonomiplan, og har siden prioritert øverst behovet for midler til arkitektkonkurranse for ny kirke.

Reguleringsplanen for Sola sentrum ble endelig godkjent av Sola kommunestyre 31.10.2014, og kirketomten er med dette formelt regulert. I fellesrådets budsjettinnspill for 2014 ble ønsket om midler til arkitektkonkurranse sterkt påpekt. Reguleringsplanen krever at det utføres arkitektkonkurranse. Den nye kirken skal bli et klart signalbygg i nye Sola sentrum, og arkitektkonkurranseprosessen vil være en svært viktig start. Sannsynlig kostnad til arkitektkonkurranse er foreløpig stipulert til å være i størrelsesorden 1,5 – 2,0 mill.kr.

2. Økt behov for vedlikeholdsmidler av kirkene i Sola

Sola kirkelige fellesråd forvalter totalt 5 kirkebygg og prioriterer årlig vedlikehold av kirkebyggene innenfor knappe økonomiske rammer. Soknekirkene i Sola relativt nye: Tananger kirke 2002, Ræge kirke 2009, Sørnes kirke 1977 - rehabilitert og påbygget i 2012.

Nyere og moderne kirkebygg har avanserte tekniske installasjoner og må ha jevnlig service og vedlikehold. Fellesrådet erfarer år for år at disse forpliktelsene tar en større andel av

vedlikeholdsbudsjettene enn tidligere år, og kravene til faglig kompetanse er også større enn før. Kirkevergen ser et sterkt behov for å få etablert en felles, ambulerende vaktmesterfunksjon som både kan forestå daglig forvaltning av kirkebyggene samt ta ansvar for enklere vedlikehold. Fellesrådet har p.t. to små deltidsstillinger som vaktmester / kirketjener i hhv. Tananger og Ræge

kirker, totalt 55 %. Vaktmesterarbeidet i Sørnes kirke har i årevis blitt utført på dugnad, fordi fellesrådet så langt ikke har funnet lønnsmidler til dette. Det er videre behov for å legge til rette for en fast vaktmestertjeneste også i Sola kirke som ikke har fast betjening.

Fellesrådet har gjennom en del år mottatt et årlig øremerket tilskudd på kr 200 000 fra Sola kommune, - den såkalte "vedlikeholdsreserven". Dette har vært viktige vedlikeholdsmidler for å kunne møte faste driftsutgifter, serviceavtaler samt enkelt vedlikehold av kirkene. I forhold til antall bygningsvolum / kvm er denne rammen reelt sett alt for lav i forhold til å ivareta et planmessig og forsvarlig vedlikehold av de 5 kirkebyggene, og dekker ikke de reelle behovene. Fellesrådet har i perioden 2010 – 2013 brukt betydelige midler av fondsmidler og regnskapsmessig overskudd for å klare å vedlikeholde kirkebyggene på en forsvarlig måte og unngå store framtidige uventede vedlikeholdskostnader. Det vil realistisk være behov for å kunne avsette 500 000 – 600 000 kr. i årlig vedlikeholdsbudsjett for kirkene.

Kirkevergen peker på viktigheten av å opprettholde et godt forebyggende vedlikeholdsarbeid av kirkebyggene. Måten å drive menighetsarbeid har de 10 siste årene forandret seg mye mht profil og formidlingsmåte. Dagens kirkebygg har i løpet av de siste 10 årene fått installert teknisk utstyr for lyd, data og AV-utstyr som betjener nåtidens krav og forventning til lyd –, tekst – og bildeforiming. Dette utstyret i kirkene utrangeres og må skiftes ut, og fellesrådet trenger mer midler for å kunne opprettholde et normalt godt nivå også på disse funksjonene. Eksempelvis er den nye salmeboken tatt i bruk fom 2014, og menighetene i Sola bruker i stor grad projektor ifm salmesangen. Dette utstyret må derfor ha høy og stabil kvalitet.

G. Avsluttende kommentarer

Når fellesrådet skal sette rammer for nytt budsjettår vil nærmere 80 % av dets totale budsjettmidler være bundet til personalrelaterte utgifter. Fellesrådet har lønnsansvar for 4 menighetsstaber samt stab på kirkevergekontoet.

Kirkevergeadministrasjonen må peke på at fellesrådets driftsbudsjett og utgiftsforpliktelser for 2014 er i høyeste laget. Det har vist seg nødvendig å dekke inn noe av budsjettet for innværende år med fondsmidler. En av årsakene til den noe strammere økonomien i fellesrådet er at kommunen de siste 2 årene ikke har kompensert for generell prisstigning.

Dette er viktig med en realistisk forberedelse av 2015 - budsjettet. Noe strammere budsjetter vil føre til noen ubehagelige konsekvenser for både fellesrådets virksomhet og menighetenes forventning overfor hva fellesrådet kan bidra med i årene framover. Det er sannsynlig at menighetene også må forberede seg på å bidra med økte egne midler i forhold til kostnader knyttet til kirkene, stillinger og aktiviteter.

Fellesrådets må så langt som mulig bestrebe seg på å tenke helhetlig overfor de kirkelige tilbudene i kommunen. Det er nødvendig at rådet grundig drøfter ønskede tiltak og

investeringer for neste år og kommende budsjettår. Det er en viktig og nødvendig debatt som skal gi nødvendige føringer for det videre budsjettarbeidet og endelig budsjettvedtak.

Kirkevergeadministrasjonen ønsker ikke å bidra til urealistiske forventninger for 2015-budsjettet. Det er samtidig viktig og forventet at fellesrådet på vegne av menighetene synliggjør behov og ønsker for lokalt kirkeliv overfor en ekspanderende og sterkt voksende kommune.

Forslag til
VEDTAK:

- a. *Sola kirkelige fellesråd ber om at ordinær driftsramme fra Sola kommune for 2015 framskrives for 2015 mht. lønnsmerutgifter og prisstigning.*
- b. *Følgende tiltak prioriteres i budsjettinnspillet til Sola kommune for 2015:*
  -
  -
  -

22/2014: Høringsuttalelse til Kirkerådet: Undervisningstjenesten i Den norske kirke (frist: 16.06.2014)

SAKSDOKUMENTER

Utkast til høringsuttalelse om Undervisningsarbeidet i den norske kirke

SAKSFORELEGG

Fellesrådet fikk seg saken foreløpig forelagt i sitt møte 26.03.2014 og gjorde følgende vedtak under FR-sak 10/2014: Orienteringer, skriv og meldinger pkt. a:

Fellesrådet ber daglig leder Randi Lundberg Tveit om å ta prosjekt – og koordineringsansvar for utarbeidelse av forslag til høringsuttalelse om Undervisningsarbeidet i den norske kirke til fellesrådets neste møte 04.06.14. Det oppfordres til å trekke inn andre medarbeidere i Sola kirkelige fellesråd som ressurser i dette arbeidet.

Kirkerådet har sendt ut saken «Undervisningstjenesten i Den norske kirke» (KR sak 14/14) på høring med sikte på behandling i Kirkemøtet 2015.

I forlengelsen av de siste årenes avklaringer og vedtak vedrørende diakontjenesten i Den norske kirke reises nå spørsmål om tjenesteforståelse, vigsling og liturgisk bekledning for øvrige vigslende stillingsgrupper. Undervisningstjenesten i Den norske kirke har vært i sterk utvikling de siste ti årene, særlig på grunn av innføringen av

trosopplæringsreformen.

Høringen inneholder spørsmål om følgende tema:

- 1) Stillingsstruktur og kompetansekrav for kirkelige undervisningsmedarbeidere
- 2) Vigsling

- 3) Sakramentsforvaltning
- 4) Tjenestedrakt

Sola kirkelige fellesråd er utpekt som ett av 20 kirkelige fellesråd som høringsinstans sammen med mange andre i

Daglig leder i Tananger menighet har utarbeidet et gjennomtenkt og godt faglig utkast til

**Forslag til
VEDTAK:**

Sola kirkelige fellesråd takker for framlagt utkast til høringsuttalelse og fastsetter den som rådets høringsuttalelse om Undervisningsarbeidet i den norske kirke.

23/2014: Høringsuttalelse til Kirkerådet: Høring om kirkebygg

SAKSDOKUMENTER

Høring om kirkebygg: Oversendelsesbrev 25.03.2014 fra Kirkerådet
Høringsdokument fra Kirkerådet: Høring om kirkebygg (49 s.)
Utkast høringsuttalelse Kirkebygg

SAKSFORELEGG

Kirkerådet informerer i sitt skriv av 25.03.2014 om at rådet i sitt møte 11.-12.mars 2014 har behandlet en sak om kirkebygg, og har vedtatt at saksdokumentet skal sendes ut på bred høring (KR sak 15/14). Fellesrådet ble i sitt møte 26.03.14 orientert om høringssaken og bad om å få seg forelagt et forslag til høringsuttalelse i sitt neste møte.

Høringsinstansene bes om å gi svar på spørsmålene som ligger i dokumentet. Alle landets menighetsråd og fellesråd er også invitert til å avgi høringssvar, enten til noen eller alle spørsmålene. Saken skal behandles av Kirkerådet i september 2014 og skal fremmes for Kirkemøtet i 2015. Høringsfrist er satt til 16.06.2014.

Kirkemøtet har siden 1990 hatt myndighet til å vedta regler og retningslinjer for kirkebygg. Det er behov for å ajourføre gjeldende regelverk på bakgrunn av de kirkelige reformene som er vedtatt siden 1990, samt den senere utvikling i bruken av kirkebyggene.

Kirkerådet er videre blitt sterkere involvert i arbeidet med godkjenning av nye kirker og rådgivning ifm ombygging av kirker, etter at rådgivningsansvaret for kirkebygg ble overført fra kirkedepartementet til Kirkerådet. Den formelle godkjenningsmyndigheten ligger fremdeles i

departementet og er forankret i gjeldende kirkelov. Kirkerådet opplyser i sitt skriv at at dets innstilling blir tillagt stor vekt i departementets forvaltning av disse sakene. Dette har bl.a. sammenheng med de pågående endringsprosessene i kirkeordningen.

Høringen inneholder følgende kapitler:

0. Bakgrunn for høringen om regelverk for kirkebygg

Del I Teologiske og historiske perspektiver på kirkebygg

- 1. Hvorfor trenger kirken kirker?*
- 2. Hva er et økumenisk-luthersk kirkerom?*

Del II Kirkerettslige perspektiver på kirkebygg

- 3. Innledning til kirkerettslige perspektiver for kirkebyggene*
- 4. Vigsling av kirke – og velsignelse av lokale til kirkelig bruk.*
- 5. Kirkebygg og livssynsnøytralitet*
- 6. Kirke som selvstendig bygg eller del av annet bygg*
- 7. Andre modeller for kirkerom/menighetslokaler*
- 8. Problemstillinger ved nedleggelse, utleie og salg av kirkebygg*

Del III Forslag til reviderte regelverk om kirkebygg

- 9. Regler for bruk av kirkene*
- 10. Regler om liturgisk inventar og utstyr*
- 11. Regler for bruk av kirkens klokker*

Det legges med dette fram et utkast til høringsuttalelse fra Sola kirkelige fellesråd. Kirkevergen er kjent med at KA (Kirkelig arbeidsgiver – og interesseorganisasjon) kommer med sin høringsuttalelse til høringsdokumentet, og anbefaler at KAs vurderinger og synspunkter tas med i fellesrådets endelige høringsuttalelse, i den grad de vurderes som aktuelle og relevante. Det arbeides innen de ulike kirkelige fellesråd mye med utkast til høringsuttalelser i tiden fram mot høringsfristen 16.juni. Forslag til høringsuttalelse vil derfor være under ytterligere bearbeidelse og det vil til fellesrådets møte bli lagt fram enn oppdatert versjon.

Forslag til

VEDTAK:

Sola kirkelige fellesråd gir kirkevergen fullmakt til endelig utforming av høringsuttalelse til «Høring om kirkebygg» ut fra framlagt forslag samt synspunkter framkommet i møtet.

24/2014: Ankesak Gulating lagmannsrett 23.-26.06.2014: Oppnevning av partsrepresentant for Sola kirkelige fellesråd

SAKSFORELEGG

Det er i Gulating lagmannsrett 23.-26.06.2014 berammet ankesak vedr mangelskrav etter levering av orgel i Tananger kirke i Sak nr. 13 – 067936ASD-GULA/avd2.

I Sak nr. 12-113331TVI-STAV (08.-10.01.2013) ble det 19.02.2013 avsagt følgende dom i Stavanger tingrett:

1. *Henrik Brinck Hansen Orgelbyggeri dømmes til å betale til Sola kirkelige fellesråd erstatning stor kr. 738 967 – syvhundreogtrettiåttetusennihundreogsekstisyv-.*
2. *Saksomkostninger ilegges ikke.*

Henrik Brinck Hansen Orgelbyggeri anket tingrettens dom 18.03.2013.

Fra ankemotpart Sola kirkelige fellesråd blir det i prosesskriv til Gulating lagmannsrett 31.01.2014 fra KLUGE Advokatfirma Stavanger opplyst at fellesrådet ønsker å føre de samme vitnene som i tingretten, der kirkeverge Trygve Torgersen møter som partsrepresentant.

Forslag til
VEDTAK:

Sola kirkelige fellesråd gir kirkeverge Trygve Torgersen fullmakt til å opptre som stedfortreder for Sola kirkelige fellesråd (org.nr. 976993691) i Sak nr. 13 – 067936ASD-GULA/avd2 23.-26.06.2014.

25/2013: Eventuelt

Vel møtt!

Sola, 28.05.2014

Christian Lie (sign.)
Leder Sola kirkelige fellesråd

Trygve Torgersen (sign.)
Kirkeverge

Neste ordinære møte i Sola kirkelige fellesråd: iht.FR-sak 46/2013:

Onsdag 27.august kl. 19.00

Møtebok

Blad 1

Kommune Sola kommune	Styre, råd, utvalg mv. Sola kirkelige fellesråd	Møtested Tananger kirke 26.mars 2014

		Møtedato 26.mars 2014	Fra kl. 18.00	Til kl. 20.20

Til stede på møtet:

Medlemmer (Angi evt. hvem som er fraværende)	Christian Lie	Repr. Sola MR	(leder)
	Marianne Hovland	Repr. Sola MR	
	Ole Bernhard Eriksen	Repr. Ræge MR	(nestleder)
	Bjørn Magne Espeset	Repr. Sørnes MR	
	Janne Stangeland Rege	Repr. Sola kommune	
	Sindre Eskedal	Geistlig representant	
	Trygve Torgersen	Kirkeverge/sekretær for fellesrådet	
Vara- medlemmer	Nelly Hveding	Vararepr. Tananger MR	
	Sigve Martin Mæland	Vararepr. Tananger MR	
	Björg Pedersen	Vararepr. Sørnes MR	
Andre	Tore J. Aas	Ass.kirkeverge	

Behandlede saker

Sak 07/14 – 14/14

Underskrifter

Vi bekrefter med våre underskrifter at møtebokens blader, som vi har signert, er ført i samsvar med det som ble bestemt på møtet.

Utskrifter

Signatur:

Utskrift sendes til Rogaland Revisjon IKS

SAKLISTE:

Sign:

|

Møtebok

Blad 2

Kommune Sola kommune	Styre, råd, utvalg mv. Sola kirkelige fellesråd	Møtested Tananger kirke 26.mars 2014

SAKLISTE:

Sak 07/2014: Presentasjon av Tananger menighet

VEDTAK:

Fellesrådet takker for og tar informasjonen om Tananger menighet og kirke til orientering.

Sak 08/2014: Godkjenning av innkalling og sakliste til møte 26.03.2014

VEDTAK:

Innkalling og sakliste til møte 26.03.2014 godkjennes.

Sak 09/2014: Godkjenning av protokoll fra møte 22.01.2014

VEDTAK:

Protokoll fra fellesrådets møte 22.01.14 godkjennes.

Sak 10/2014: Orienteringer, skriv og meldinger

- a. KA-rundskriv (Kirkelig arbeidsgiver – og interesseorganisasjon):
02/14 Lønns- og personalstatistikk pr. 01.12.2013
03/14 Delegater til KLPs generalforsamling 2014
- b. Brev fra Stavanger biskop 03.01.2014 vedr Mulighet for støtte til opprettelse av ny diakonstilling i 2014
- c. Status prosjekt nytt tak Sola kirke (2013)
- d. Status prosjekt bårerom/livssynsnøytralt seremonirom ved Sola kirkegård
- e. Status IKT drift / ny dataløsning for Sola kirkelige fellesråd
- f. Brev fra Stavanger biskop 21.02.2014 ang. Innspilt musikk ved kirkelige handlinger
- g. Tananger kirke: Lyddempingstiltak møterom m.m.
- h. Sola og Sørnes kirker: Behov for anskaffelse av styringssystem for varmeanlegg
- i. Ræge kirke – utbyggingsplaner. Kort orientering v/Ole Bernhard Eriksen
- j. Budsjettsskriv 2015 til menighetsrådene utsendt 26.02.14 – frist 16.mai.
- k. KAs strategikonferanse i Stavanger 12.03.2014. Kort orientering.
- l. Planer om stor kommunesammenslåing – mulige konsekvenser for kirkelige fellesråd
- m. Skriv 07.02.2014 fra Stavanger biskop (utsendt 18.03.2014) vedr Godkjente steder for vigsel utenom kirkehus.
- n. Skriv 24.03.2014 fra Kirkerådet med invitasjon til høring: Undervisningstjenesten I den norske kirke. Høringsdokument 36 sider. Sola kirkelige fellesråd er ett av 20 utvalgte fellesråd som høringsinstans. Høringsfrist 16.06.2014

Sign:

|

Møtebok

Blad 3

Kommune Sola kommune	Styre, råd, utvalg mv. Sola kirkelige fellesråd	Møtested Tananger kirke 26.mars 2014

- o.** Skriv 25.03.2013 fra Kirkerådet om Høring om kirkebygg (jfr. Kirkerådets behandling 11.-12.mars 2014 KR sak 15/14). Høringsdokument 49 sider. Høringsfrist 16.06.2014.
- p.** Status Dåpsaksjon 2014
- q.** Rundskriv nr.1 – 2014 fra Kirkerådet: Om ansvaret kirkens enheter har for å oppdatere egne opplysninger i Enhetsregisteret.
- r.** Orgelsaken i Tananger kirke: Ankebehandling i Gulating lagmannsrett 23.-26.juni 2014

VEDTAK:

- a. Vedr pkt. m: Fellesrådet ber daglig leder Randi Lundberg Tveit om å ta prosjekt – og koordineringsansvar for utarbeidelse av forslag til høringsuttalelse om Undervisningsarbeidet i den norske kirke til fellesrådets neste møte 04.06.14. Det oppfordres til å trekke inn andre medarbeidere i Sola kirkelige fellesråd som ressurser i dette arbeidet.*
- b. Framlagt informasjon, skriv og meldinger tas til orientering.*

Sak 11/2014: Godkjenning av foreløpig årsregnskap 2013 for Sola kirkelige fellesråd

VEDTAK:

- a. Fremlagte foreløpig driftsregnskap med tilhørende balanse godkjennes under forutsetning av positiv revisjonsberetning.*
- b. Merforbruk 2013 kr 173.773 tas fra Disposisjonsfond Fellesrådet; saldo kr 848.755 – 173.773 = 674.982.*
- c. Ubrukt tildeling Ræge og Sørnes kr 175.000 reguleres i budsjettet for 2014 og tas fra disposisjonsfond.*

Sak 12/2014: Årsrapport 2013 for Sola kirkelige fellesråd

VEDTAK:

Framlagt forslag til Årsrapport 2013 for Sola kirkelige fellesråd godkjennes.

Sak 13/2014: Fastsettelse av trosopplæringsbudsjett for Sola-menighetene for 2014

VEDTAK:

Sola kirkelige fellesråd delegerer til økonomiutvalget å godkjenne innen 15.05.2014 samlet budsjett for tilskuddmidlene fra staten til trosopplæring i menighetene i Sola. Saken legges fram til orientering på fellesrådets neste ordinære møte.

Sign:

|

Kommune Sola kommune	Styre, råd, utvalg mv. Sola kirkelige fellesråd	Møtested Tananger kirke 26.mars 2014

Sak 14/2014: Prosjekt ny kirke i Sola sentrum**VEDTAK:**

- 1. Sola kirkelige fellesråd uttrykker en hjertelig takk til arbeidsgruppens / planleggingskomiteens arbeid fra 2007 for det viktige grunnlagsarbeidet som er utført.*
- 2. Sola menighetsråd og Sola kirkelige fellesråd utarbeider mandat til og forbereder oppnevning av ny plankomité i løpet av 2014.*
- 3. Ny plankomité oppdaterer og utvikler foreløpig plandokument.*
- 4. Fellesrådet arbeider i kommende budsjettprosesser og kontaktmøter med Sola kommune videre med å få prioritert midler til arkitektkonkurranse i 2015 for ny kirke i Sola sentrum*
- 5. Fellesrådet har videre som mål at ny kirke i Sola sentrum blir innarbeidet i kommunens handlings – og økonomiplan snarest og fortrinnsvis innen 2015.*

Neste ordinære møte i Sola kirkelig fellesråd: ihht. FR-sak 46/2013:

Onsdag 04.juni kl. 19.00

Sign:

|

Emne:

VS: Livssynsnøytralt sermonirom- Sola Kirkegård

Fra: per.skretting@sola.kommune.no [mailto:per.skretting@sola.kommune.no]

Sendt: 15. mai 2014 14:20

Til: Trygve Torgersen

Kopi: cathrine.ekeberg.gaaseby@sola.kommune.no; frode.alvheim@sola.kommune.no

Emne: Livssynsnøytralt sermonirom- Sola Kirkegård

Hei

Viser til hyggelig møte mandag 12.05.2014 vedr. Fylkesrådmannes merknader og forutsetninger for tilskuddet.

Punkt 2 vedr. utleieregler utarbeides av Kirkevergen og godkjennes av Sola kirkelige fellelsråd innen 01.08.2014. Sendes til undertegnede som videreformidler dette til Fylkesrådmannen. Resterende punkter sørger prosjektleder for at blir ivare tatt.

Fylkesrådmannes merknader og forutsetninger for tilskuddet.

1. Det forutsettes at sermonirommet realiseres som skissert ved utvidelse av prosjektet, og at justert plantegninger ettersendes fylkeskommunen.
2. Det forutsettes at utleieregler ettersendes fylkeskommunen før sermonirommet tas i bruk, og at disse er i henhold til formålet med tilskuddsordningen, jf. vedlegg.
3. Dersom det skjer endringer i forhold til eier- og/eller eiendomsforhold, skal dette godkjennes av fylkeskommunen.

Generelle retningslinjer for utbetaling av bevilget beløp.

1. Fylkeskommunen utbetaler tildelte midler etter anmodning om utbetaling. Så snart sermonirommet er ferdigstilt, må søker sette opp byggregnskap som skal godkjennes av revisor.
2. Det kan foretas delutbetalinger på inntil 85% av tilskuddsbeløpet når anleggsarbeidet er kommet godt i gang. De siste 15% utbetales når revidert sluttregnskap og ferdigattest foreligger.
3. Sluttbetaling skjer etter revidert regnskap og ferdigattest.

Med vennlig hilsen

Per Skretting
Prosjektleder - Eiendomsutvikling

Rådhuset, 4050 Sola
P.B. 99, M-4097 Sola
Telefon + 47 51 65 34 31
Mobil + 47 40 92 09 99

E-post: perskretting@sola.kommune.no
www.sola.kommune.no

Sola
kommune

Ansvar for
kommunen

Møtebok for SKF Økonomiutvalg

Møtedato: 12.05.2014
Møtetid: kl. 15:00
Møtested: Menighetssenteret

Tilstede:

Christian Lie, Trygve Torgersen, Tore Johannes Aas.

Meldt forfall:

.

Saker

Sak 000001 Eventuelt

Sak 001/14 Momsbehandling

I desember 2005 starter Sola kommune v/rådmannen en utredning ifm momskompensasjon for menighetsråd og fellesråd. Foranledningen var at Tananger menighet hadde fått i overkant 400.00 i momskompensasjon ifm rehabilitering av menighetssenteret.

I korte trekk ville rådmannen redusere tildelingen/finansieringen med tilsvarende beløp selv om brorparten ble lånefinansiert. Saksutredningen er både lang og beregningsmodellene kompliserte.

Departementets tilsvaret i februar 2007 kan nok tolkes forskjellig, og rådmannens tolkning vurderes som streng. På det tidspunktet justerte kommunen allerede det årlige tilskuddet til fellesrådet med 200.000 ifm momsrefusjonen. Fra 2008 360.000. Ytterligere ble 190.000 trukket inn fra menighetene med virkning fra 2008. Beløpene er blitt jevnlig indeksregulert med 5% og for 2013 var beløpene 407.000 og 210.000. For fellesrådet har ordningen kun en likviditetseffekt da som kjent utgiftene bokføres uten moms mens betalingen inkluderer moms. Differansen avleires i momsoppgjøret som for fellesrådet er årlig. Dvs moms som betales i for eksempel januar refunderes ikke før februar året etter.

Fordelingen mellom menighetene har vært statisk prosentvis, men med mulighet for endring innenfor den enkelte menighets totale refusjon. Denne muligheten er ikke benyttet. Ordningen er både tidkrevende og komplisert ifm fordeling av moms på ansvar og tjeneste.

Årlig driftsresultat for blir lite forutsigbart inntil momsoppgjør foreligger i slutten av januar.

Det forespørres ofte rettferdigheten og engasjementet i menighetene når kommunen trekker inn deler av momsrefusjonen da store deler av menighetenes inntekter er basert på gaver og innsamlede midler og således ikke finansiert av kommunen.

Det er bare fellesrådene som etter kirkeloven skal finansieres av kommunene. Ordningen med momsrefusjon for frivillige lag og organisasjoner ble etablert i 2010 slik at alle enheter i «frivillighetsnorge» nyter godt av en eller annen momsrefusjon.

Fellesrådet finansierer i dag menighetene med direkte støtte, for 2013 var beløpet 120.000 pluss 280.000 til dekning av egen kirketjener/vaktmester. Beløpene og fordelingen er blitt regulert fra starten omkring år 2000. Det er vanskelig å finne vedtak eller begrunnelse for tildeling og beløp, men dagens ordning ansees som ikke i takt med faktiske realiteter. Med dette som bakteppe vurderes beløpene som ren subsidiering/kompensasjon for inndragning av moms.

Totale driftstilskudd fra kommunen består i dag av flere elementer: driftstilskudd, etterberegning av lønnsmerutgifter og reguleringspremie, momsrefusjonen, dedikerte midler til ekstra vedlikehold (200.000) og sykevaktsordningen (150.000). Driftstilskuddet har ikke vært prisjustert de siste årene.

Oppsummering:

- Momsrefusjonen for fellesrådet er en null-versjon
- Momsrefusjonen for menighetene er tidkrevende og pedagogiske komplisert å forklare og forstå
- Årlig driftsresultat er lite forutsigbart inntil årlig momsoppgjør
- Støtte/tilskudd til menighetene reflekterer ikke dagens behov

En ny beregningsmodell inneholder etterprøvbare elementer og ingen direkte økning ut fra dagens nivå. Effekten av eventuelle endringer vil være enklere bokføring, mer forutsigbart årsresultat,

Forslag til vedtak:

- Momsinnndraget fra menighetene til fellesrådet termineres fra 1/1-2015
- Direkte støtte til menighetene behovsvurderes og skal ikke overstige nåværende beløp
- Totale driftstilskuddet fra kommunen beregnes med følgende elementer: a) driftstilskudd (justert for fjorårets lønnsmerutgifter og reguleringspremie) og evt prisjustering , b) etterberegning av årets lønnsmerutgifter og reguleringspremie, c) dedikerte midler til ekstra vedlikehold (200.000) og d) sykevaktsordningen (150.000).
- Driftstilskuddet (a) første gang beregnes i samarbeid med kommunens regnskapssjef

Møtebehandling:

Det rene tilskuddet og midler til klokker/kirketjener til menighetene må behandles separat i forhold inntrekk av moms. En tallmessig fremstilling vil være til stor hjelp både i forståelse og fremstilling av sakskomplekset.

Vedtak:

1. Kirkevergeadm. tar kontakt med Trygve Nedland i KA ifm oppsett av en tallmessig fremstilling og vurdering av konsekvens.
2. Det søkes kontakt med kommunens økonomiadm i løpet av august. Trygve Nedland anmodes å delta på møte med kommunen.

Sak 002/14 Trosopplæring Driftsresultat 2013, Budsjett 2014

Totalt hadde trosopplæringen i Sola et mindreforbruk på 159.880. Hovedsakelig skyldes det at stillingen(e) i Sola ikke ble besatt før august og var således vakant i over et halvt år. To personer deler nå stillingen som trosopplæringsleder. Godt samarbeid og planlegging fungerer det bra. Betydelige overskridelser ifm bøker/undervisningsmateriell og it/kommunikasjonsutstyr er godkjent av Bispedømme.

Ræge fikk tilbakebetalt belastningen for mentor som var feilfakturert for 2012.

Tananger fikk et overforbruk på 41.860. På grunn av fødselspermisjon er det blitt tatt inn vikarer. Refusjonen

fra NAV omfatter ikke feriepenger og pensjonskostnader. Dermed fikk man et overforbruk på lønn som man ikke klarte å ta inn på driftskostnadene.

I budsjettet 2014 er øremerkede statstilskudd tildelingen ihht brev av 11/3-2014 fra Stavanger bispedømme. Fellesrådet har ubrukte midler på fond ifm trosopplæringen 71.900. Det er vanskelig å få frem prosjekter som kan benytte disse midlene.

Forslag til vedtak:

1. Resultatet for trosopplæringen i Sola kirkelige fellesråd gjøres opp med underforbruk på 159.880. Overforbruket i Tananger på 41.860 dekkes inn av det totale underforbruket som forutsettes godkjent av Stvgr bispedømme.
2. Budsjettet for 2014 godkjennes med bruk av tildelte midler ihht brev fra Stavanger bispedømme 11/3-2014

Møtebehandling:

Vedtak:

1. Resultatet for trosopplæringen i Sola kirkelige fellesråd gjøres opp med underforbruk på 159.880 under forutsetning av revisors godkjenning. Overforbruket i Tananger på 41.860 dekkes inn av det totale underforbruket som forutsettes godkjent av Stvgr bispedømme.
2. Budsjettet for 2014 godkjennes med bruk av tildelte midler ihht brev fra Stavanger bispedømme 11/3-2014
3. 5% av total tildeling for 2013 fordeles av FR til menighetene pga underforbruk..

For SFK Økonomiutvalg

Tore J Aas
Ass. kirkeverge

1.1 Hovedoversikter Sola kirkelige fellestråd

Hovedoversikt drift

(Tall i tusen kroner)		Regnskap	Reg. bud.	Oppr. bud.	Regnskap
	Note	2013	2013	2013	2012
Driftsinntekter:					
Brukerbetaling, salg, avgifter og leieinntekter		415	354	354	457
Salg av driftsmidler/fast eiendom		0	0	0	0
Refusjoner/overføringer		3 869	25	25	4 376
Kalk. inntekt ved komm. tj.ytingsavtale		472	0	0	452
Statlige tilskudd		1 991	1 985	1 985	1 882
Rammeoverføring/tilskudd fra egen kommune		12 319	12 573	12 573	12 287
Tilskudd fra fellestråd/menighetsråd		210	210	210	210
Andre tilskudd, gaver, innsamlede midler		13	20	20	22
Sum driftsinntekter		19 289	15 167	15 167	19 685
Driftsutgifter:					
Lønn og sosiale utgifter		13 061	10 510	10 510	12 816
Kjøp av varer og tjenester		4 583	4 011	3 766	4 757
Refusjoner/overføringer		82	75	75	76
Kalk. utg. ved komm. tj.ytingsavtale		472	0	0	452
Tilskudd og gaver		1 826	1 052	1 052	1 962
Reserverte bev./avsetn. (kun budsjett)		0	600	600	0
Sum driftsutgifter		20 025	16 248	16 003	20 062
Brutto driftsresultat:		-736	-1 081	-836	-377
Finansinntekter/-utgifter:					
Renteinntekter og utbytte		77	170	170	161
Mottatte avdrag på utlån		0	0	0	0
Renteutgifter og låneomkostn.		0	1	1	0
Avdrag på lån		0	0	0	0
Utlån, kjøp av aksje, andeler o.l.		0	0	0	0
Netto finansinntekter/-utgifter		77	169	169	160
Avskrivninger	8	3 030	0	0	3 040
Motpost avskrivninger	8	3 030	0	0	3 040
Netto driftsresultat	2	-659	-912	-667	-217
Interne finansieringstransaksjoner:					
Bruk av udisponert fra tidl. år (overskudd)	2	555	555	0	1 209
Bruk av disposisjonsfond	2	290	567	567	83
Bruk av bundne fond	2	276	100	100	146
Sum bruk av avsetninger		1 120	1 222	667	1 438
Avsatt til dekning fra tidligere år (underskudd)		0	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond	2	136	310	0	500
Avsatt til bundne fond	2	293	0	0	137
Avsatt til styrking av likviditetsreserven		0	0	0	0
Overført til investeringsregnskapet		32	0	0	28
Sum avsetninger		461	310	0	666
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	2	0	0	0	555

Hovedoversikt balanse

(Tall i tusen kroner)

	Note	pr. 31.12.13	pr. 31.12.12
Eiendeler:			
Anleggsmidler		99 216	101 494
Herav:			
Faste eiendommer og anlegg	6	98 651	100 932
Utstyr, maskiner og transportmidler	6	206	235
Utlån		0	0
Aksjer og andeler	7	359	328
Omløpsmidler	3	4 401	4 641
Herav:			
Kortsiktige fordringer		2 870	3 247
Aksjer og andeler		0	0
Sertifikater		0	0
Obligasjoner		0	0
Kasse, bankinnskudd	4	1 532	1 394
Sum eiendeler		103 617	106 136
Egenkapital og gjeld:			
Egenkapital		100 855	103 824
Herav:			
Disposisjonsfond	2	761	914
Bundne driftsfond	2	878	860
Ubundne investeringsfond		0	0
Bundne investeringsfond		0	0
Endring regnskapsprinsipper investering		0	0
Endring regnskapsprinsipper drift		0	0
Regnskapsmessig mindreforbruk (udisp. overskudd)		0	555
Regnskapsmessig merforbruk (uinndekket underskudd)		0	0
Udisponert i inv.regnskapet		0	0
Udekket i inv.regnskapet		0	0
Kapitalkonto	8	99 216	101 494
Langsiktig gjeld		0	0
Herav:			
Ihendehaverobligasjonslån		0	0
Sertifikatlån		0	0
Andre lån		0	0
Kortsiktig gjeld	3	2 763	2 312
Herav:			
Kassekredittlån		0	0
Annen kortsiktig gjeld		2 763	2 312
Sum egenkapital og gjeld		103 617	106 136

(Tall i tusen kroner)		Note	pr. 31.12.13	pr. 31.12.12
Memoriakonti			0	0
Herav:				
Ubrukte lånemidler			0	0
Andre memoriakonti			0	0
Motkonto til memoriakontiene			0	0

Sola, _____ 2013

_____
Christian Lie
Leder Sola kirkelige fellesråd

_____
Trygve Torgersen
Kirkeverge Sola kirkelige fellesråd

1.2 Noter Sola kirkelige fellesråd

Note 1 Regnskapsprinsipper

Generelt

Regnskapet er ført i samsvar med Forskrifter om budsjettordning, regnskapsføring og revisjon for kirkelig fellesråd og menighetsråd. Regnskapet baseres på regnskapsprinsipper som følger av de kommunale budsjett- og regnskapsforskriftene. Anordningsprinsippet er benyttet ved regnskapsføringen. Det vil si at alle kjente inntekter og utgifter er tatt med i årets regnskap enten de er innbetalt/utbetalt eller ikke når regnskapet avsluttes. Tidligere års tolkninger rundt regnskapsreglene er lagt til grunn ved avslutningen av årets regnskap

Note 2 Årets resultat / egenkapitalavsetninger

Driftsregnskapet er gjort opp med et negativt netto driftsresultat på kr 658.665 og et regnskapsmessig underskudd på kr 0. I følge et prinsippvedtak fra fellesrådet, blir alle tjenestene saldert på et felles finansieringsansvar – enten mot sine respektive fond eller mot konto for regnskapsmessig overskudd.

Investeringsregnskapet er gjort opp med et finansieringsbehov på kr 751.195. Kr 719.464 gjelder investeringsprosjekter i kommunal regi som er finansiert ved investeringstilskudd, mens kr 31.731 gjelder kapitalinnskudd i KLP som er finansiert ved overføring fra driftsregnskapet. Investeringsregnskapet er gjort opp med udekket/udisponert på kr 0.

Følgende oversikt viser inngående balanse, årets bevegelse og utgående balanse vedr. egenkapitalavsetninger:

	Saldo pr. 01.01.	Årets avsetning	Årets bruk	Saldo pr. 31.12.
Mer-/mindreforbruk:				
Merforbruk drift	0	0	0	0
Mindreforbruk drift	554 861	0	-554 861	0
Netto mer-/mindreforbruk	554 861	0	-554 861	0
Bundne driftsfond:				
Gravegater	483 225	0	-8 688	474 537
Renter gravlegater	151 452	19 406	0	170 858
Kirkens sykevakt	113 922	0	-113 103	818
Trosopplæring Ræge	20 001	14 851	-20 001	14 851
Trosopplæring Sola	68 487	187 294	-68 487	187 294
Trosopplæring Sørnes	1 719	0	-2 122	-404
Trosopplæring Tananger	21 427	0	-63 287	-41 860
Trosopplæring felles	0	71 900	0	71 900
Sum bundne driftsfond	860 232	293 451	-275 689	877 995
Disposisjonsfond:				
Disposisjonsfond fellesrådet	538 755	136 227	0	674 982
Disposisjonsfond Sørnes kirke	167 274	0	-167 274	0
Disposisjonsfond vielse ruinkirken	208 133	0	-122 249	85 884
Sum disposisjonsfond	914 163	136 227	-289 524	760 866
Sum egenkapitalavsetning og resultat:				
Netto mer-/mindreforbruk	554 861	0	-554 861	0
Totalt alle typer fond	1 774 395	429 678	-565 212	1 638 861
Sum egenkap.avsetning og resultat	2 329 257	429 678	-1 120 074	1 638 861
Herav bundne drifts- og investeringsfond	860 232	293 451	-275 689	877 995

Note 3 Arbeidskapital

Arbeidskapitalen defineres som omløpsmidler fratrukket kortsiktig gjeld. Den påvirkes av kortsiktige svingninger i kontantstrømmen og er et mål på fellesrådets likvide stilling.

Tekst	Regnskap 2013	Reg. bud. 2013	Regnskap 2012
Anskaffelse av midler:			
Inntekter driftsdel (kontoklasse 1)	18 816 971	15 167 000	19 233 775
Inntekter investeringsdel (kontoklasse 0)	0	0	0
Innbetalinger ved eksterne finanstransaksjoner	76 868	170 000	160 704
Sum anskaffelse av midler	18 893 839	15 337 000	19 394 479
Anvendelse av midler:			
Utgifter driftsdel (kontoklasse 1)	19 552 504	16 248 000	19 610 868
Utgifter investeringsdel (kontoklasse 0)	0	0	0
Utbetaling ved eksterne finanstransaksjoner	31 731	1 000	28 544
Sum anvendelse av midler	19 584 235	16 249 000	19 639 412
Anskaffelse - anvendelse av midler	-690 396	-912 000	-244 932
Endring i ubrukte lånemidler	0	0	0
Endring i arbeidskapital	-690 396	-912 000	-244 932
Arbeidskapital pr. 01.01.	2 329 257	2 329 257	2 574 190
Endring arbeidskapital	-690 396	-912 000	-244 932
Arbeidskapital pr. 31.12	1 638 861	1 417 257	2 329 257
Tekst	pr. 31.12.13	pr. 31.12.12	Endring
Omløpsmidler	4 401 463	4 641 134	-239 671
Kortsiktig gjeld	2 762 602	2 311 877	-450 725
Arbeidskapital pr. 31.12.	1 638 861	2 329 257	-690 396

Note 4 Kasse og bank

Innestående på kasse og bank pr. 31.12. var kr 1.531.641. Av dette var kr 423.425 bundne skattetrekksmidler.

	31.12.13	31.12.12
21000001 KONTANTKASSE FELLESRÅDET	2 600,00	2 500,00
21000101 KONTANTKASSE RÆGE	0,00	0,00
21020001 SR-BANK 3206.21.94889 FELLESRÅDET FOLIO	323 526,06	232 329,03
21020501 SR-BANK 3206.20.02238 MEN.BLADET	18 285,80	69 539,30
21020601 SR-BANK 3206.22.54814 GRAVLEGATER	621 842,40	498 478,90
21020602 SR-BANK 3206.22.84322 RENTER GRAVLEGATER	141 961,56	156 069,06
21098001 SR-BANK 3206.21.94811 SK.TR. FELLESR.	423 425,00	435 547,00
Sum kasse og bank	1 531 640,82	1 394 463,29
Korrigeres for:		
SR-Bank 3206.21.94811 skattetrekk	-423 425,00	
Korrigert sum kasse og bank	1 108 215,82	

Note 5 Pensjonskostnader

Sola kirkelig fellesråd har kollektiv pensjonsordning (tjenestepensjonsordning) for sine ansatte. For de ansatte omfatter ordningen de tariffestede ytelser som gjelder i kommunal sektor. Tjenestepensjonsordningen gir ved full opptjening en alderspensjon som sammen med folketrygdens ytelser utgjør en samlet bruttopensjon på minimum 66% av pensjonsgrunnlaget. Framtidig pensjonsytelse blir beregnet ut fra antall opptjeningsår og lønnsnivået ved pensjonsalder. Ordningen sikrer en brutto uførepensjon og omfatter i tillegg ektefellepensjon og barnpensjon. De ansatte har også rett til avtalefestet pensjon (AFP) etter bestemte regler. AFP er ikke forsikringsmessig dekket og det er ikke avsatt midler i forsikringsordningen til fremtidig AFP-pensjoner.

Note 6 Varige driftsmidler

(Tall i tusen kroner)							
Anleggsgruppe	Ansk. kost pr. 01.01.	Årets tilgang	Årets avgang	Årets delsalg	Årets ord. avskr.	Bokf. verdi pr. 31.12.	Avskr.- prosent
Inventar/utstyr	235	0	0	0	-29	206	10 %
Kirker	90 845	226	0	0	-2 214	88 857	2 %
Kirkegårder	9 999	493	0	0	-783	9 709	5 %
Veger/veganlegg m.m.	87	0	0	0	-3	84	2,5 %
Totalt	101 166	719	0	0	-3 029	98 856	-

Note 7 Aksjer og andeler

Selskap	Bokf. verdi pr. 01.01.	Årets innskudd	Bokf. verdi pr. 31.12.
KLP egenkapitalinnskudd	327 607	31 731	359 338
Sum aksjer og andeler	327 607	31 731	359 338

Note 8 Kapitalkonto

Kapitalkontoen viser den egenkapitalfinansierte delen av anleggsverdiene (korrigert for evt. ubrukte lånemidler).

Tekst	Beløp
Saldo pr. 01.01.	101 494 467
Aktivering inventar, utstyr, verktøy m	0
Aktivering kirker	226 012
Aktivering kirkegårder	493 452
Aktivering veger/veganlegg m.m.	0
Avskrivninger	-3 029 655
Egenkapitalinnskudd KLP	31 731
Saldo pr. 31.12.	99 216 007

Sola kirkelige fellesråd
Trygve Torgersen
Postboks 82
4097 SOLA

ÅRSOPPGJØRSNOTAT 2013

Rogaland Revisjon IKS har gjennomgått årsregnskapet til Sola kirkelige fellesråd for 2013. Sola kirkelige fellesråd er ansvarlig for at det er en betryggende økonomiforvaltning og at det avlegges årsregnskap i samsvar med god kommunal regnskapsskikk, jf. kirkeoven § 14 og forskrift om økonomiforvaltningen for kirkelige fellesråd og menigheter i Den norske kirke.

Driftsregnskapet for 2013 viser et netto driftsresultat på minus kr 658 665 og et regnskapsmessig mindreforbruk på kr 0 etter strykning av overføring til disposisjonsfond på kr 173 773.

Alle vesentlige balanseposter er kontrollert per 31.12.2013. Inntekter og overføringer i driftsregnskapet er kontrollert på stikkprøvebasis. Vi vil her påpeke at renteinntekter som gjelder gravlegater føres direkte mot fond. Det korrekte etter vår vurdering vil være først å inntektsføre dem, og deretter sette dem av til fond. Det dreier seg imidlertid ikke om vesentlige beløp.

Vi har kontrollert innkjøp over kr 100 000, og konstaterer at rutiner er bedret i 2013. Fellesråd og eventuelle menigheter nytter seg nå av kommunens rammeavtaler, noe vi finner positivt. Det er likevel viktig at det etableres rutiner for å sikre etterlevelse av regelverket for innkjøp utenfor rammeavtaler.

Utgifter er gjennomgått ved bekreftelse av merverdiavgiftskompensasjonskravet, uten at det er avdekket avvik.

Vi har etter vår mening oppnådd betryggende sikkerhet for at regnskapet ikke inneholder vesentlige feil, og det avgis en normal revisjonsberetning.

Vi har også revidert menighetene Ræge, Sola, Sørnes og Tananger. Det er avgitt normale revisjonsberetninger til alle menighetene.

Med hilsen
Rogaland Revisjon IKS

Cicel T. Aarrestad
Revisjonsdirektør/
statsautorisert revisor

Tove-Gunn Moen
Oppdragsleder/
statsautorisert revisor

Til
Sola kirkelige fellesråd

REVISJONSBERETNING FOR SOLA KIRKELIGE FELLESRÅD 2013

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Sola kirkelige fellesråd, som viser et netto driftsresultat på minus kr 658 665 og et regnskapsmessig mindreforbruk på kr. 0. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2013, driftsregnskap og investeringsregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Fellesrådet og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Fellesrådet og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide og fastsette årsregnskapet og for at det gir en dekkende fremstilling i samsvar med lov, forskrift og god kommunal regnskapsskikk, og for slik intern kontroll som fellesrådet og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for fellesrådets utarbeidelse av et årsregnskap som gir en dekkende fremstilling. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av fellesrådets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir en dekkende fremstilling av den finansielle stillingen til Sola kirkelige fellesråd per 31. desember 2013, og av resultatet for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal regnskapsskikk.

Uttalelser om øvrige forhold

Konklusjon om budsjett

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at de disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet er i samsvar med budsjettvedtak, og at beløpene i årsregnskapet stemmer med regulert budsjett.

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE)3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller begrenset revisjon av historisk finansiell informasjon», mener vi at fellesrådet har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av kommunens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk.

Stavanger, 16.05.2014
Rogaland Revisjon IKS

Cicel T. Arrestad
Revisjonsdirektør/
statsautorisert revisor

Budsjett	(Alle)												
Sum av Budsjett		Tjeneste											
Konto	Tekst	Fellesrådet	Kirker felles	Kirkegårder	Ræge	Sola	Sørnes	Tananger	T. kapell	Ruinkirken	Menigh.vakt	Sola mhbl	Totalsum
10100	Lønn faste stillinger	1 700 000			530 000	1 800 000	930 000	1 410 000			80 000		6 450 00
10104	Vikar vakant stilling					10 000							10 00
10120	Avtalefestede tillegg fastlønn				5 000	15 000	20 000	20 000					60 00
10200	Vikartjeneste	20 000											20 00
10204	Vikarlønn enkelttimer					10 000		25 000					35 00
10220	Avtalefestede tillegg vikarer	6 000				1 000		5 000					12 00
10301	Ekstraressurs	10 000			8 000	10 000	10 000	10 000		60 000	50 000		158 00
10510	Honorar	30 000											30 00
10519	Diverse godtgjørelser (tlf.godtgj.)	25 000			8 000	12 000	12 000	12 000					69 00
10802	Fast ledergodtgjørelse	80 000			50 000	50 000	50 000	50 000					280 00
10804	Øvrig møtegodtgjørelse	20 000			40 000	60 000	60 000	60 000					240 00
10900	Pensjonsutgifter KLP	223 000			71 000	236 000	124 000	191 000			17 000		862 00
10910	Premie kollektiv ulykkesforsikring	15 000											15 00
10911	Premie gruppelevsforssikring	20 000											20 00
10990	Arbeidsgiveravgift	303 000			100 000	311 000	170 000	251 000		8 000	21 000		1 164 00
11000	Kontorrekvisita	10 000			5 000		5 000	5 000					25 00
11001	Datarekvisita	6 000								6 000			12 00
11002	Kopierings- og trykkeriutg.	10 000					2 000	2 000				160 000	174 00
11004	Aviser, tidsskrifter	20 000			3 000		3 000	3 000					29 00
11059	Bøker og undervisningsmateriell	10 000											10 00
11151	Kjøp av mat/servering ansatte/till.valgte	20 000			4 000	4 000	4 000	4 000					36 00
11201	Arbeidstøy (konfirmantkapper)		30 000										30 00
11202	Renholdsmidler				3 000	1 000	5 000	6 000					15 00
11204	Lys, brød og vin		22 000										22 00
11206	Utgifter vedr. kremasjon			75 000									75 00
11209	Div. forbruksmatr./varer	12 000			5 000		5 000	5 000		10 000			37 00
11210	Gaver	5 000											5 00
11211	Arrangementsutgifter	22 000	5 000										27 00
11219	Div. velferd ansatte	15 000											15 00
11290	Bedriftshelsetjenesten	8 000											8 00
11294	Revisjonsutgifter	65 000											65 00
11300	Porto	12 000			2 000		4 000	4 000				50 000	72 00
11302	Telefon	15 000			5 000		5 000	13 000					38 00
11304	Datakommunikasjon	20 000			17 000	6 000	12 000	12 000					67 00
11306	Banktjenester og gebyr	1 000										2 000	3 00
11400	Annonser, kunngjøringer	130 000											130 00
11509	Kursutgifter	50 000											50 00
11610	Kilometergodtgjørelse	12 000			2 000	15 000	5 000	5 000			6 000		45 00
11620	Diett- og nattillegg	2 000											2 00
11658	Honorar næringsdrivende oppg.pl.	8 000			81 000								89 00
11659	Diverse oppgavepliktig godtgjørelse	5 000											5 00
11712	Tjenestereiser (ikke oppg.pl.)	20 000			2 000	2 000	2 000	2 000					28 00
11800	Strøm og brensel kirke 1	30 000			140 000	65 000	100 000	270 000	12 000				617 00
11850	Forsikring bygg/anlegg		130 000										130 00
	Forsikringer					3 000							3 00
11851	Forsikring personer	33 000											33 00
11852	Forsikring annet	4 000											4 00
11853	Vakthold/alarm	25 000	30 000		3 000	7 000	10 000	15 000	6 000				96 00
11900	Leie møtelokaler					4 000							4 00
11950	Kommunale eiendomsavgifter				7 000	3 000	6 000	15 000	4 000				35 00
11951	Lisensavgifter	100 000			2 000								102 00

Konto	Tekst	Fellesrådet	Kirker felles	Kirkegårder	Ræge	Sola	Sørnes	Tananger	T. kapell	Ruinkirken	Menigh.vakt	Sola mhbl	Totalsum
11951	Lisensavgifter (Ecclesia gravreg.)			23 000									23 000
11957	Medlemskontigent	80 000		3 000									83 000
12000	Kontormøbler	10 000			0								10 000
12009	Diverse inventar	10 000											10 000
12200	Kjøp av datamaskiner / - utstyr	20 000								20 000			40 000
12300	Vedlikehold anlegg	20 000	50 000		50 000	50 000	50 000	50 000					270 000
12303	Vedlikehold bygninger		50 000		10 000	10 000	710 000	10 000	10 000				800 000
12305	Vedlikehold instrumenter (orgel, piano)				4 000	8 000	4 000	4 000	4 000				24 000
12306	Vedlikehold maskiner/utstyr	30 000											30 000
12400	Driftsavtale Ephorma	5 000											5 000
12600	Renhold				120 000		135 000	110 000					365 000
12709	Konsulenttjenester	60 000											60 000
13700	Gravstell			80 000									80 000
14301	Overføring av mva.komp.Sola kommune	639 000											639 000
14500	Tilskudd/overføring til menighetsråd				26 000	165 000	150 000	91 000					432 000
14701	Tilskudd andre	40 000											40 000
14900	Lønnsreserve (lønnsmerutg.)	418 000											418 000
15009	Diverse renteutgifter	1 000											1 000
16100	Betaling fra deltakere	-20 000									-5 000		-25 000
16101	Kontingenter											-60 000	-60 000
16202	Annonseinnbetaling											-50 000	-50 000
16203	Vielser									-180 000			-180 000
16208	Gebyr gravlegat			-10 000									-10 000
16300	Husleieinntekter								-32 000				-32 000
16501	Gravstell			-80 000									-80 000
18101	Statstilskudd undervisning					-250 000		-250 000					-500 000
18450	Rammeoverføring fra Sola kommune	-12 074 000					-710 000				-150 000		-12 934 000
	Lønns/pensjons-reserve 2014	-418 000											-418 000
18471	Offer til egen virksomhet											-20 000	-20 000
18500	Refusjon fra menighet/mbhg	-96 000											-96 000
18501	Uttrekk mva. komp. menighetene	-220 000											-220 000
19000	Rente av bankinnskudd	-60 000											-60 000
19400	Bruk av disposisjonsfond	-188 000											-188 000
	Bruk av disposisjonsfond/Ruin	-20 000											-20 000
Totalsum		-8 641 000	317 000	91 000	1 303 000	2 608 000	1 883 000	2 410 000	4 000	-76 000	19 000	82 000	0

	Art/konto	Regnskap	Per.budsjett	Avvik	Årsbud 14	Regnskap 2013
010	Fast lønn	2 432 657	2 404 576	28 081	6 520 000	6 953 035
020	Vikarer	96 487	24 710	71 777	67 000	171 931
030	Ekstrahjelp	23 238	58 270	-35 032	158 000	287 325
040	Overtid	2 125	0	2 125	0	6 709
050	Annen lønn	28 385	33 000	-4 615	99 000	100 267
080	Godtgjørelse folkevalgte	89 100	93 333	-4 233	520 000	506 184
090	Pensjonsinnskudd	297 240	366 333	-69 093	1 029 000	958 490
099	Arbeidsgiveravgift	396 639	436 659	-40 020	1 184 000	1 127 525
710	Sykelønsrefusjon	-93 933	0	-93 933	0	-970 027
	***Sum lønn & sos.kost	3 271 938	3 416 881	-144 943	9 577 000	9 141 439
100	Kontormateriell	69 670	81 977	-12 307	250 000	533 229
110	Aktivitetsrel.forbr.matr./utstyr/tjenester	6 194	12 000	-5 806	36 000	41 148
120	Annet forbruksmaterieill	71 085	78 667	-7 582	226 000	223 037
130	Post, bank, telefoni, datalinjer	50 419	43 333	7 086	180 000	182 264
140	Annonse, reklame, infor, representasjon	46 843	43 333	3 510	130 000	97 756
150	Opplæring, kurs	29 198	16 667	12 531	50 000	62 379
160	Godtgj. for reiser, diett, bil mv.	9 045	15 667	-6 622	47 000	46 203
165	Andre oppgavepl. godtgj.	35 490	31 333	4 157	94 000	220 486
170	Transport / drift egne transp.midler	5 749	9 333	-3 584	28 000	244 967
180	Energi	201 318	205 667	-4 349	617 000	588 632
185	Forsikringer	200 503	202 000	-1 497	266 000	220 660
190	Leie av lokaler og grunn	0	1 333	-1 333	4 000	8 000
195	Avgifter, gebyrer, lisenser mv.	184 251	207 500	-23 249	243 000	246 552
200	Inventar og utstyr	70 330	30 000	40 330	60 000	115 441
220	Leie/leasing/kjøp av maskiner	0	0	0	0	9 700
230	Vedlikehold, byggetjenester nybygg	257 969	374 667	-116 698	1 124 000	611 845
240	Serviceavtaler og reparasjoner	0	1 667	-1 667	5 000	0
260	Renhold-, vaskeri- og vaktmestertjenester	108 980	121 667	-12 687	365 000	418 664
270	Konsulenttjenester	41 250	47 667	-6 417	133 000	215 007
370	Kjøp fra private	4 000	0	4 000	80 000	81 844
390	Kalk. utg. komm. tjenesteyting	0	0	0	0	472 096
430	Tilskudd til kommunen	319 500	319 500	0	639 000	620 000
450	Tilskudd/gaver til menighetsråd	0	0	0	432 000	457 000
470	Tilskudd/gaver til andre	0	0	0	40 000	0
490	Reserverte bev./avsetn.	0	0	0	418 000	0
500	Renteutgifter	0	333	-333	1 000	0
540	Avsetn. til ubundne fond	0	0	0	0	136 227
550	Avsetn. til bundne fond	0	0	0	0	19 406
570	Overf. til inv.regnskapet	0	0	0	0	31 731
590	Avskrivninger	0	0	0	0	3 029 655
	***Sum driftsutgifter	1 711 794	1 844 311	-132 517	5 468 000	8 933 929
	Totale utgifter	4 983 732	5 261 192	-277 460	15 045 000	18 075 368
610	Betaling fra deltakere	-1 680	-1 250	-430	-31 000	-73 048
620	Salg av varer/tjenester avg.fritt	-80 928	-75 000	-5 928	-240 000	-228 521
630	Husleieinntekter	-12 400	-10 667	-1 733	-32 000	-32 800
650	Avg.pl. salg av varer/tjenester	0	0	0	-80 000	-81 000
728	Momskomp. investering	-149	0	-149	0	0
770	Ref. fra andre	0	0	0	0	-28 500
790	Kalk. innt. komm. tjenesteyting	0	0	0	0	-472 096
800	Tilskudd fra staten	0	0	0	-500 000	-545 317
830	Tilskudd fra kommunen	-4 311 333	-4 300 000	-11 333	-13 720 000	-12 318 833
850	Tilskudd fra menighetsråd	-32 000	-32 000	0	-210 000	-210 000
860	Offer/innsamlet til egen virksomhet	0	0	0	-20 000	-12 551
900	Renteinntekter	-10 751	-15 000	4 249	-60 000	-76 748
920	Mottatte avdrag på utlån, aksjelalg andeler	0	0	0	0	-120
930	Disp. tidl. års netto driftsres.	0	0	0	0	-554 861
940	Bruk av ubundne fond	0	0	0	-152 000	-289 524
950	Bruk av bundne fond	0	0	0	0	-121 791
990	Motpost avskrivninger	0	0	0	0	-3 029 655
	***Totale inntekter	-4 449 241	-4 433 917	-15 324	-15 045 000	-18 075 365
	***Resultat	534 491	827 275	-292 784	0	3
	Pluss er merforbruk, minus er mindreforbruk					

Innspill til Sola kirkelige fellesråd til budsjettprosess 2015

Menighetsrådene oppfordres til å liste opp kun få, strengt prioriterte poster.

Navn på menighet:

1. Innspill ordinær drift	Kostnad	Engangs	Årlig
20 % administrasjonsmedarbeider/ sekretær	83600,-		x
Maling innervegger	20000,-	x	
Maling kledning ute	20000,-	x	
2. Innspill investeringer	Kostnad	Engangs	Årlig
gulvbelegg og lister kirketorg og gang administrasjon	52500 ,-	x	
universell utforming hoveddør og kontorinngang	100000,-	x	
Adkomst klokketårn	130000,-	x	
3. Evt. andre innspill til fellesrådets budsjettprosess Det er ønskelig at fellesrådet vurderer muligheten for å finne midler til 20 % sekretær i Ræge sokn, jfr Fellesrådets arbeid med ressursfordeling, sak 42/2013			

DEN NORSKE KIRKE

Sola kirkelige fellesråd

Menighetsrådene i Sola
v/ Leder og daglig leder

Deres ref.:

Vår ref.:
13/00010-004

Vår saksbeh.:
TT

Arkivkode:
112

Dato:
Sola 26.02.2014

BUDSJETTPROSESSEN 2015 FOR SOLA KIRKELIGE FELLESRÅD

Kirkevergeadministrasjonen skal forberede fellesrådets budsjettprosess 2015 og rådet får budsjett 2015- saken til behandling i sitt møte 4.juni.

Fellesrådets gir sine innspill til kommunens egen budsjettprosess med utgangspunkt i Kirkelovens § 15 *Kommunens økonomiske ansvar*. Kommunens rammetilskudd fastsettes i kommunestyrets møte i desember og består av et årlig rammetilskudd til fellesrådet. Fellesrådet skal levere sine budsjettinnspill til Sola kommune v/rådmann i uke21, dvs. like etter fellesrådets møte 4.juni, og skal peke på fellesrådets ønsker, behov og ønskede prioriteringer for kommende år.

Menighetsrådene og kirkelig fellesråd er likestilte råd med hver sine ansvarsområder og adskilte økonomier. Kirkebyggene er soknenes eiendom (KL §17) og forvaltes og vedlikeholdes av fellesrådet. Av fellesrådets driftsbudsjett for 2014 er nærmere 80 % av det totale årsbudsjettet personalrelatert, og denne andelen har vært økende de siste årene.

Fellesrådet ønsker i denne prosessen å ha kunnskap om menighetens behov. Vi er alle kjent med at Sola kommune for tiden kjører en stram økonomisk linje, og kirkelig fellesråd får for eksempel for 2014 ikke kompensert for vanlig prisstigning. Det er grunn til å tro at framtidige aktivitetsutvidelser i menighetene må i kommende år finansieres av menighetene selv.

Erfaringsmessig er vi kjent med at fellesrådet svært sjelden har fått varig økt rammetilskudd fra kommunen til for eksempel nye eller utvidede stillinger. Rådet ønsker ikke å bidra til urealistiske forventninger om friske midler til nye, store tiltak i menighetene, men har samtidig et ansvar for å synliggjøre reelle behov i menighetene i Sola overfor kommunens ledelse.

For at fellesrådet skal være kjent med menighetsrådenes innspill i sitt møte 4.juni må kirkevergeadministrasjonen ha innspillene fra menighetene i hende innen fredag 16.mai. Vi ber om at menighetsrådenes innspill sendes på vedlagt budsjettskjema. Pkt. 3 gir en mulighet til innspill på fellesrådets interne budsjettprosess; dvs. behov for tiltak som menighetsrådene er spesielt opptatt av blir prioritert når 2014-budsjettet skal fastsettes.

Med vennlig hilsen

Trygve Torgersen
kirkeverge

DEN NORSKE KIRKE
Ræge menighet
Postboks 38,
4054 Tjelta

Sola kirkelige fellesråd
v/ Kirkeverge Trygve Torgersen

Forklaringer til budsjettinnspill:

Ræge menighetsråd har valgt å sette opp disse poster ifbm sitt budsjettinnspill:

1. Innspill ordinær drift
  - Kr 83 600,- årlig til 20 % stillingsmidler til adm.medarbeider på Ræge
Dette valget begrunnes i eget skriv og innspill til sak i fellesrådet
  - Kr 20 000,- til maling av vegger inne og kr 20 000,- til maling av kledning utendørs.
Kirken blir 5 år i år og det er tid for noe vedlikehold i form av maling både ute og inne
2. Innspill investeringer
  - Kr 100 000,- Universell utforming for hoveddør og kontordør i Ræge kirke.
Hoveddøren i kirken er svært tung å åpne for funksjonsfriske mennesker. En rullestolbruker kommer seg ikke inn i kirken uten hjelp. Dette gjelder også barn og eldre. Rullestolbrukere har også utfordringer med å komme seg inn med hjelp pga en høy terskel i døren.
  - Kr 130 000,- til godkjent adkomst til klokketårnet i Ræge kirke
  - Kr 52 500,- til nytt gulvbelegg på kirketorget og i administrasjonsfløyen (ikke selve kontorene)
Nåværende gulvbelegg er ikke tilfredsstillende ifht renhold. Alt støv, spor etter sko etc viser. Etter vask er det også merker etter mopper og gulvvaskemaskin og gulvet ser ikke rent ut. Vi ønsker å skifte dette ut der det er størst bruk/ mest slitasje; i kirketorget og i kontorfløyen. Det utgjør 150 m2 og har en kost på fjerning og nylegging på kr 350,- pr m2
3. Evt andre innspill til Fellerådets budsjettprosess
  - Kr 83 600,- årlig til stillingsmidler til adm.medarbeider på Ræge
Slik vi forstår dette punktet skal vi her komme med innspill til den interne budsjettprosessen i fellesrådet og det menighetsrådet er spesielt opptatt av blir prioritert for 2015.
Vi velger også her å be om midler til adm.stilling. Vi håper fellesrådet kan se om det er rom for å opprette dette med en årlig kost pr 2014 på kr 83 600,- og viser igjen til eget skriv i denne saken.

Mvh

For Ræge menighetsråd

Cecilie M Skretting

Kommentar til innspill fra Tananger menighet til Fellesrådets budsjett for 2015.

1. Innspill til ordinær drift, prioritert:

a. Vi ønsker å få dekket lønn til ungdomsarbeider i 50% fra fellesrådets budsjett.

Tananger menighet har i mange år lønnet ungdomsarbeider av givermidler. Vi ser dette som en svært viktig stilling i skjæringsfeltet trosopplæring- konfirmantarbeid-ungdomsarbeid. Givertjenesten vil fortsette, men det er et mål å få oppstillingsstørrelsen slik at det kan bli en robust stilling med stabilitet i bemanningen. Ved å utvide ungdomslederstillingen tenker menighetsrådet at ungdomslederen også kan ta et ansvar for fellesarrangementer for ungdommene i Sola. Et samarbeid om dette er alt i gang, men det trenger ledelse.

b. Menigheten ønsker å øke kantorstillingen fra 50% til 100% for at kantor skal delta i menigheten mer enn bare i forhold til gudstjenestene. Behov er:

Oppfølging av lovsangsteam, deltakelse i trosopplæringstiltak, deltakelse på menighetens arrangementer, jobbe frem band/musikergruppe, korarbeid.

2. Innspill investeringer, prioritert:

a. Lyddemping i sakristi / møterom.

Sakristiet benyttes som møterom og pauserom for ansatte. Støymålinger viser at etterklangen i rommet gjør det uegnet som møterom. Ansatte klager på hørsel (vanskelig å oppfatte hva som sies), slitasje på stemmebånd, forverret tinnitus og hodepine. Lyddemping ansees som et strakstiltak vedr. HMS. Konstna: 26000,- Er utført!

b. Justering av hovedkjøkken

Hovedkjøkkenet i Tananger kirke er innredet slik at passasjen mellom områdene for oppvask og tilbereding av mat stenges når skapdørene åpnes. Dette er svært upraktisk og har blitt påpekt i mange år. Menighetsrådet ønsker å flytte noen skap samt fornye med noen skap.

Kostnad: 50000,-

b. Blendingsgardiner i kirkestue.

Selv med en ny og lyssterk projektor, fungerer det dårlig å vise tekst/bilde i kirkestuen.

Dette gjør rommet uegnet til undervisningslokale i dagslys. Kirkestuen er undervisningslokale for konfirmanter på dagtid. Kostnad: 65000,-

c. Spotlys i kirkerommet.

Det er behov for en forbedret **belysning** av aktørene i gudstjenester og andre møter/konsserter. Disse har i dag så lite lys i ansiktet at kommunikasjon mot menigheten blir redusert. Kostnad: 50000,-

3. Innspill til fellesrådets interne budsjettprosess.

Sikring av trapp i kirkerommet.

Arbeidet med å finne løsninger er påbegynt. Dette er en nødvendighet for å forhindre ulykker.

Ulike løsninger er diskutert. Kostnad: 80000,-

Innspill til Sola kirkelige fellesråd til budsjettprosess 2015

Menighetsrådene oppfordres til å liste opp kun få, strengt prioriterte poster.

Navn på menighet: TANANGER

1. Innspill ordinær drift	Kostnad	Engangs	Årlig
Ungdomsarbeider 50%	280 000		x
Kantor økning fra 50 - 100 %	350 000		x
2. Innspill investeringer	Kostnad	Engangs	Årlig
Lyddemping av sakristi / møterom	26000	X	
Justering av hovedkjøkken	50000	X	
Blendingsgardiner i kirkestue	65000	X	
Spotlys i kirkerom	50000	X	
3. Innspill til fellesrådets interne budsjettprosess	Kostnad	Engangs	Årlig
Sikring av trapp i kirkerom, rekkverk i kirkerom	80000	X	

Innspill til Sola kirkelige fellesråd til budsjettprosess 2015

Menighetsrådene oppfordres til å liste opp kun få, strengt prioriterte poster.

Navn på menighet: SOLA MENIGHET

1. Innspill ordinær drift	Kostnad	Engangs	Årlig
Oppgradering og generelt vedlikehold i Sola kirke (maling av vegger innvendig, sikre ytterdør, vaskerom mm)	50000	x	
Oppgradere lydanlegget/høytalere til et bra lydanlegg (oppgradere høytalere og ordne teleslyngen)	50000	x	
2. Innspill investeringer	Kostnad	Engangs	Årlig
Arkitekt konkurranse ny kirke Sola		x	
3. Evt. andre innspill til fellesrådets budsjettprosess	300000		x
50 % ungdomsdiakon			

Innspill til Sola kirkelige fellesråd til budsjettprosess 2015

Menighetsrådene oppfordres til å liste opp kun få, strengt prioriterte poster.

Navn på menighet:

1. Innspill ordinær drift	Kostnad	Engangs	Årlig
Opprettholde dagens drift			
2. Innspill investeringer	Kostnad	Engangs	Årlig
Nytt alterparti Sørnes kirke		500.000	
Varmepumpe Kjeller		40.000	
Varmepumpe Kirkerom		40.000	
3. Evt. andre innspill til fellesrådets budsjettprosess			
Vi søker ikke om nye stillinger nå. Da vi har inntrykk av at det er urealistisk med nye bevilgninger til stillinger på det nåværende tidspunkt. Det er fortsatt lekkasjer fra veggene/ tak i Sørnes kirke. Det er og sprekkdannelser i fondvegg som ikke er blitt utbedret Disse to sakene står på budsjett for 2014, men mye tyder på at budsjettet for 2014 ikke strekker til. Da må utbedringer tas med for 2015 Dette er en sak som må ha høy prioritet og som og går på HMS og Sikkerhet.			

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

Til høringsinstansene

Dato: 24.03.2014

Vår ref: 14/51-2 KAA

Deres ref:

Invitasjon til høring - Undervisningstjenesten i Den norske kirke

Kirkerådet sender med dette saken «Undervisningstjenesten i Den norske kirke» (KR sak 14/14) på høring med sikte på behandling i Kirkemøtet 2015.

I forlengelsen av de siste årenes avklaringer og vedtak vedrørende diakontjenesten i Den norske kirke reises nå spørsmål om tjenesteforståelse, vigsling og liturgisk bekledning for øvrige viglede stillingsgrupper. Undervisningstjenesten i Den norske kirke har vært i sterk utvikling de siste ti årene, særlig på grunn av innføringen av trosopplæringsreformen.

Høringen inneholder spørsmål om følgende tema:

- 1) Stillingsstruktur og kompetansekrav for kirkelige undervisningsmedarbeidere
- 2) Vigsling
- 3) Sakramentsforvaltning
- 4) Tjenestedrakt

Høringssvar sendes innen 16.06.2014 til post.kirkeradet@kirken.no.

Med vennlig hilsen

Gerd Karin Røsæg e.f.
ass. direktør

Paul Erik Wirgenes
avdelingsdirektør

Høringsinstanser

Biskopene

Bispedømmerådene

Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo

Det praktisk-teologiske seminar

Det teologiske menighetsfakultet

Misjonshøgskolen

Kirkelig utdanningssenter i nord

NLA høgskolen, Bergen og Oslo

Høgskolen i Volda

Dronning Mauds Minne høgskole

Diakonhjemmets høgskole

KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon

Kirkelig undervisningsforbund

Den norske kirkes presteforening

Det norske diakonforbund

Musikernes fellesorganisasjon

Fagforbundet, seksjon kirke, kultur og oppvekst

Fagforbundet Teologene

Kirkeansatte

Følgende utvalgte fellesråd:

Alta, Asker, Bergen, Dovre, Hamar, Haram, Haugesund, Hemnes, Karasjok, Kristiansand, Molde, Moss, Nøtterøy, Orkdal, Siljan, Skedsmo, Sogndal, Sola, Vestvågøy, Ål.

Følgende utvalgte menighetsråd:

Avaldsnes, Bragerne, Holmlia, Lunner, Mandal, Mo i Rana, Nannestad, Nanset, Nordreisa, Oppegård, Ringsaker, Steinkjer, Stord, Strusshamn, Sverresborg, Ulstein, Vestre Aker.

I tillegg legges høringen ut på www.kirken.no med invitasjon til andre som ønsker å avgi høringssvar.

Invitasjon til høring - Undervisningstjenesten i Den norske kirke

Sammendrag

Plan for trosopplæring GUD GIR – VI DELER innledes med å slå fast at «*Kirkens grunnleggende oppdrag er å gjøre til disipler ved å døpe og lære å holde alt Jesus har befalt.*»

Den norske kirke har med Trosopplæringsreformen de siste ti årene trappet opp innsatsen på opplæringsfeltet vesentlig. Fra 2003 har bevilgningene til reformen blitt trappet opp hvert år over statsbudsjettet. I 2014 er bevilgningen på 315 millioner kroner og alle menigheter i Den norske kirke mottar fra i år midler til å bygge ut et styrket og fornyet tilbud om trosopplæring. Dette er en satsning som vekker oppmerksomhet i våre søsterkirker i Norden og andre kirker vi er i kontakt med. Trosopplæringsreformen er vesentlig i arbeidet med å videreutvikle Den norske kirke som folkekirke. Før reformen startet opp i 2003 var det om lag 240 årsverk innen kirkelig undervisning i Den norske kirke. I 2014 anslås omfanget å ha kommet opp i ca. 550 til 600 årsverk. Dette innebærer at alle landets menigheter som del av denne prosessen arbeider med hvordan undervisningsoppdraget kan tilrettelegges på best mulig måte i deres konkrete situasjon. Denne utredningen og behandlingen av undervisningstjenesten tar sikte på å bekrefte at en ordnet undervisningstjeneste er nødvendig for å ivareta kirkens oppdrag på en måte som svarer til dagens situasjon og behov. Det vil danne grunnlag for fortsatt utvikling og kvalitet på kirkens undervisningstjeneste.

Kapittel 1 gjør rede for sakens bakgrunn ved å vise til at de siste årenes avklaringer og vedtak vedrørende diakontjenesten i Den norske kirke har tydeliggjort behov for avklaring av tjenesteforståelse, vigsling og liturgisk bekledning for de øvrige vigslende stillingsgrupper. Undervisningstjenesten i Den norske kirke har vært i sterk utvikling de siste ti årene, særlig på grunn av innføringen av trosopplæringsreformen. Derfor ser denne utredningen ikke bare på katekettjenesten, men på undervisningstjenesten i Den norske kirke som helhet. Forståelse av katekettjenesten, vigsling og liturgisk drakt er sentrale spørsmål i utredningen og høringen.

Kapittel 2 gjør rede for utviklingen av tjenestemønsteret i Den norske kirke og spørsmålsstillinger som har vært drøftet i den forbindelse.

Kapittel 3 omtaler undervisningstjenesten og kirkens oppdrag, og hvordan denne har vært tilrettelagt i Den norske kirke med katekettjenesten.

Kapittel 4 «En mangfoldig tilrettelagt tjeneste» beskriver dagens situasjon når det gjelder stillingsstruktur, rekruttering, kompetanse og utdanning for kirkelige undervisningsmedarbeidere. Spørsmål om alternative veier til katekettjeneste reises i denne forbindelsen.

Kapittel 5 tar opp spørsmål om vigsling til undervisningstjeneste. Det anbefales videre vigsling for personer som er kvalifisert i henhold til kravene i tjenesteordning for kateket. Det anbefales å bruke «Vigsling til fast kirkelige tjeneste» som innvielse til undervisningstjeneste for øvrige kirkelige undervisningsmedarbeidere i fast stilling på minimum 50 prosent, for å markere kirkens kall og til tjenesten. Det reises spørsmål om hvorvidt navnet på denne handlingen bør endres. Det er ønskelig at en større andel av de kirkelige undervisningsmedarbeiderne på sikt kan bli kvalifisert for vigsling til katekettjeneste.

Kapittel 6 omhandler undervisningsoppdraget i menighetens gudstjenesteliv.

Gudstjenestens sentrale plass i kirkens undervisning gjør det naturlig og ønskelig med et

tverrfaglig samarbeid om planlegging og gjennomføring av de gudstjenestene der menighetens undervisningsoppdrag på en særlig måte står i fokus. Begrunnet i en helhetlig forståelse av læring i kirken, og i menighetens behov for sakramentsforvaltning, reises spørsmålet om hvorvidt sakramentsforvaltning kan inngå i en vigslet katekettjeneste. Behovet for nattverd på ungdomsgudstjenester og leir, som Ungdommens kirkemøte har påpekt, kan imøtekommes ved at biskopen gir fullmakt til at menighetspedagoger, andre undervisningsmedarbeidere og barne- og ungdomsarbeidere kan forrette nattverd ved bestemte anledninger i et avklart omfang, jfr. tjenesteordning for biskop, § 10.

Kapittel 7 omhandler tjenestedrakt for vigslede undervisningsmedarbeidere. Det foreslås at kateket skal bruke alba med stola som liturgisk bekledning. Høringsinstansene inviteres til å gi innspill på hvordan stola for kateket kan utformes.

Videre saksgang:

Høringsfrist er satt til 16.juni 2014. Kirkerådet vil behandle saken i september 2014 og Bispemøtet gir sin læremessige uttalelse i oktober. I desember vil Kirkerådet ta stilling til om saken skal fremmes for behandling og vedtak i Kirkemøtet 2015.

1. Bakgrunn

I forlengelsen av de siste årenes avklaringer og vedtak vedrørende diakontjenesten i Den norske kirke, reises nå spørsmål om tjenesteforståelse, vigsling og liturgisk bekledning for viglede stillingsgrupper. Kirkemøtet 2013 vedtok at vigslet diakon i liturgisk tjeneste bærer skråstola (sak KM 08/13 «Skråstola for diakoner», punkt 1). Kirkemøtekomiteen ba Kirkerådet «innen rimelig tid å utrede vigslingstegn for kantorer og kateketer og se dette i sammenheng med det utredningsarbeidet som er i gang». (Komiteens merknader, punkt 6.). Grunnlaget for vedtaket om at vigslet diakon i liturgisk tjeneste bærer skråstola ligger i saken «*Diakontjenesten i kirkens tjenestemønster*» som ble behandlet på Kirkemøtet i 2011 og som bygget på en utredning fra Bispemøtet i mars 2010 (BM 03/10). Bispemøtet fastslår i BM sak 03/10 at en ordnet diakontjeneste i menighetene er av avgjørende betydning for Den norske kirke etter følgende refleksjon om kirkens tjenestemønster:

Det er ut fra Det nye testamentet ikke mulig å argumentere for ett bestemt tjenestemønster som gyldig til alle tider. Tvert om er det nettopp et poeng at Ånden er fri til å gi sine gaver slik det tjener kirken og dens oppgaver i den aktuelle konkrete situasjon. [...]
Kirken må i den enkelte situasjon både fastholde de nødvendige tjenestene og lytte etter Åndens ledelse og spørre hvordan dens mønster av tjenester samsvarer med kirkens dens identitet og bidrar til å realisere dens oppdrag under de rådende forhold. Bispemøtet er i dagens situasjon av den oppfatning at en ordnet diakontjeneste i menighetene er av avgjørende betydning for Den norske kirke, og mener denne bør styrkes ...»

Videre uttalte Bispemøtet at kirkens konkrete tjenestemønster ikke er statisk, men noe kirken til enhver tid må utforme under Åndens ledelse og at «*diakontjenesten i vår kirke etter Bispemøtets vurdering står på et solid selvstendig teologisk grunnlag*». Bispemøtet gir uttrykk for en forståelse av de ulike tjenestene i kirken, som selvstendige tjenester innenfor rammen av fellesskapet av tjenester i kirken, ikke som aspekter av den særskilte tjenesten med å lære ordet og forvalte sakramentene som omtales i Confessio Augustana artikkel V (CA V):

Heller enn å forstå ulike konkrete tjenester som ulike aspekter ved én enkelt tjeneste, er det etter Bispemøtets mening mer sakssvarende å forstå dem som selvstendige tjenester

innenfor rammen av fellesskapet av tjenester i kirken. Dette svarer bedre til tanken om kirken som en kropp med mange ulike lemmer (1 Kor 12), der enheten er forankret i kroppen som helhet, ikke i relasjonen til ett bestemt lem. Nettopp gjennom sin forskjellighet bidrar de ulike tjenestene til kirkens felles liv og oppdrag.

Undervisningstjenesten i Den norske kirke har vært i sterk utvikling de siste ti årene, særlig på grunn av innføringen av trosopplæringsreformen. Derfor ser denne utredningen ikke bare på katekettjenesten, men på undervisningstjenesten i Den norske kirke som helhet. Forståelse av katekettjenesten, vigsling og liturgisk drakt er sentrale spørsmål i utredningen og høringen.

I tillegg innebærer denne utredningen også en oppfølging av Kirkemøtets vedtak i sak 07/08 «Trosopplæringsreformen», punkt 12 og 13:

12. Kirkemøtet gleder seg over at det i løpet av prosjektperioden er rekruttert mange medarbeidere med ulik type kompetanse. Ved overgang til reformens gjennomføringsfase må det foretas en gjennomgang av den kirkelige stillingsstruktur med tanke på ansvars- og ledelsesforhold når det gjelder trosopplæringen for å bidra til en tjenlig organisering av arbeidsfeltet som helhet. Dette må skje i dialog med partene i arbeidslivet.

13. Kirkemøtet ber Kirkerådet om å vurdere kompetansekrav med utgangspunkt i nåværende profesjoner og framtidige behov på trosopplæringsfeltet. Kirkerådet bes om å vurdere ordninger for godkjenning av utdanning på lavere nivå enn master innenfor undervisning, diakoni og kirkemusikk i denne sammenheng (jfr KM sak 06/02, pkt 4).

2. Tjenestemønsteret i Den norske kirke

Allerede i 1938 ble det foreslått i Skagestadkomiteens innstilling å etablere nye tjenestekategorier i tillegg til prestetjenesten i Den norske kirke. Fram til 1949 var det kun presten, som i følge ordinasjonsritualet, hadde hovedansvar for forkynnelse, undervisning og diakoni i menigheten. «Ritual for innvielse av lege kristne til menighetstjeneste» ble vedtatt i 1949 og åpnet for større bredde i kirkelige stillinger. Bispemøtet 1964 peker på at presten ikke rekker over de mange utfordringer de står overfor i en tid som stiller stadig nye krav¹. I 1965 følger Bispemøtet opp saken og uttaler: ”Etter det som hittil foreligger, synes utviklingen og drøftelsene i kirken å gå i retning av stillinger som menighetssekretær og kateket ved siden av prest og diakon”². I 1967 behandlet Bispemøtet ”Differensiering av menighetstjenesten. Opprettelse av kateketembete i Den norske kirke”. Bispemøtet uttalte at spørsmålet om større differensiering av tjenestene tvinger seg fram av mange grunner, og at det vil være i samsvar med nytestamentlig tankegang om man «uten å rokke ved prestens sentrale stilling som forvalter av ord og sakrament – søkte å bygge ut en mer selvstendig undervisningstjeneste og diakonitjeneste ved siden av prestetjenesten».³

Det frivillige kirkeråds reformkommisjon av 1965 hadde som mandat ”Å gjennomtenke kirkens stilling i dagens samfunn og vurdere det behov og de muligheter som finnes for reformer som kan bidra til at kirken blir bedre i stand til å fylle sine oppgaver i vårt folk.[...]”. Reformkommisjonens innstilling fra 1969 danner grunnlag for den stillingsstrukturen som ble bygget opp i Den norske kirke på 70- og 80-tallet. Kommisjonen ga en teologisk og kirkelig begrunnelse for en differensiert tjeneste, ved å slå fast at dette er forenlig med kirkens lære om embetet slik det er beskrevet i Confessio Augustana (CA) artikkel V. Det mangfoldige tjenestemønsteret som

---

¹ BM sak 19/64

² BM sak 26/65

³ BM sak 32/67

beskrives i NT og urkirken brukes også som argument for at ulike utforminger ut fra menighetenes behov er forenlig med tanken om at embetet er ett (Reform av Den norske kirke 1969).

Kirkemøtet har i dag fastsatt tjenesteordning og kvalifikasjonskrav for følgende tjenester i Den norske kirke som det vigsles til: kateket, diakon, kantor, menighetsprest og biskop. I tillegg er det etablert en ordning for vigsling til fast kirkelig tjeneste.

2.1 De senere års arbeid med tjenesteforståelse i Den norske kirke

Gjennom økumeniske impulser og avtaler, kom tanken om det tredelte embetet med biskop, prest og diakon som et supplerende perspektiv til tanken om det differensierte embete i Den norske kirke. Det engelske begrepet «ordained ministry», som også kan være et flertallsord, brukes her for det som i den norske oversettelsen gjengis med entallsordet «embetet». I det såkalte Limadokumentet «Dåp, nattverd, embete» (1982) lanseres dette som en mulig felles økumenisk modell som kan «tjene som et uttrykk for den enhet vi søker og også som et middel for å oppnå denne enheten.» Fellesuttalelsen fra Porvoo med Porvoo-erklæringen kom som resultat av samtaler mellom de lutherske kirkene i Norden og Baltikum og de anglikanske kirkene i England, Skottland, Irland og Wales. Avtalen innebærer at kirkesamfunnene godkjenner hverandres dåp, nattverd og bispeembete, og at dømte medlemmer av de enkelte kirker kan betraktes som medlemmer av andre kirker i kirkefellesskapet. Innen kirkefellesskapet kan biskoper, prester og diakoner gjøre tjeneste i hverandres kirker uten ny ordinasjon eller vigsling. Ett av avtalepunktene innebærer en forpliktelse til «å arbeide for å nå fram til en felles forståelse av diakontjenesten» (vii). Porvoo-avtalen ble fra norsk side godkjent av Kirkemøtet i 1994.

Kirkemøtet 1998 behandlet saken «Vigsling av kantorer» og gjorde følgende vedtak:

«På bakgrunn av den dyptgående uenighet om de ulike tjenesters forhold til det kirkelige embete som arbeidet med vigsling av kantorer på ny har avdekket og dokumentert, vil Kirkemøtet be Kirkerådet nedsette et eget utvalg som kan gjennomføre den embesteologiske avklaring som et stort antall av høringsinstansene ber om og som Bispemøtet anbefaler. Det forutsettes at arbeidet tar hensyn til de økumeniske samtaler vår kirke har deltatt i, og at utvalget avslutter sitt arbeid slik at saken kan komme opp innenfor rammen av inneværende kirkemøteperiode.» (Sak KM 10/98, vedtakspunkt 7).

Den embesteologiske utredningen «*Embetet i Den norske kirke*» ble sendt på høring i 2001. Utvalget som sto bak utredningen var enige om forståelsen av prestatjenesten og biskopens tjeneste, som tjenester innenfor det kirkelige embete. Diakontjenesten og katekettjenestens status var det ulike syn på, mens utvalget sto sammen i synet på kantorens tjeneste som en lek tjeneste. De avgrenset seg mot en hierarkisk forståelse av embetet. Utvalgets mindretall anbefaler at Den norske kirke vurderer «hvorvidt et permanent og karitativt diakonat kan innpasses i et tredelt embetsmønster slik at det ene *ministerium ecclesiasticum* favner ulike oppdrag og en mer variert kompetanse.» For å komme til rette med den etablerte struktur i Den norske kirke med prest, kateket og diakon, foreslo utvalget en omforming av katekettjenesten. Deres anbefalinger når det gjelder katekettjenesten er sammenfattet slik i sak KM 10/01 *Embetskomiteens innstilling*:

Når det gjelder "undervisningsansvaret og kateket-tjenesten" har utvalget en intensjon om å foreta en grenseoppgang mellom prest og kateket, og foreslår derfor at kateket-tjenesten omformes slik at undervisningsoppdraget videreføres i form av en tjeneste med pedagogisk spesialkompetanse og karakter. Til denne tjenesten vigsles det med en vigsling som er tydeliggjort i forhold til prestatjenesten. I forlengelsen av dette foreslås det at de av de nåværende kateketer som er kvalifisert og motivert til det, kan ordineres

til prestetjeneste. Dette er en overgangsordning for kateketer som er i tjeneste når denne nye ordning gjennomføres.

Ett utvalgsmedlem vil videreføre kateket-tjenesten som en egen tjenestekategori innenfor en modell hvor "tjenesten med Ord og sakrament" gis en utvidet forståelse, der også undervisningen og det karitative element inkluderes på linje med prestetjenesten, eller subsidiært som en egen tjenestekategori utenfor embetet.

Kirkemøtet svarte på dette i sin behandling av embetskomiteens innstilling med følgende vedtak: *«Katekettjenesten videreføres som en egen tjeneste og profileres ytterligere i retning av dåpsopplæring på alle alderstrinn».* Kirkemøtet ba om en nærmere utredning for å komme til en videre avklaring av *«Muligheten for å tenke på en ny måte om diakonatet, i forhold til vår kirkes forståelse av preste- og bispetjenesten. I denne forbindelse bør også tanken om et såkalt samlediakonat utredes.»* (Sak KM 10/01, vedtakspunkt B).

Også Bispemøtet understreker katekettjenestens betydning gjennom følgende uttalelse: *Bispemøtet vil sterkt understreke katekettjenestens store betydning. Skal den "omformes" slik embetsutredningen slår til lyd for, må dette i så fall innebære en styrking av undervisningstjenesten.* (BM sak 18/01: Embetet i Den norske kirke)

Utredningen *Diakonal tjeneste i Den norske kirke* fulgte opp vedtaket fra 2001. Utredningen munner ut i forslaget om at *«diakontjenesten kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten».* Bispemøtet sluttet seg i BM sak 32/04 i hovedsak til konklusjonene og anbefalingene i utredningen. I sin konklusjon uttaler de følgende, som også inkluderer en vurdering av katekettjenesten: *«I Den norske kirke er en forståelse av diakontjenesten som delaktig i den ordinerte tjeneste i virkeligheten ingen nyhet, all den tid det har vært mulig å forstå vigslingen til diakon som en vigsling til kirkens embete. Tilsvarende gjelder for katekettjenesten.»*

Kirkemøtet behandlet i 2004 saken «Diakonal tjeneste i Den norske kirke». Kirkemøtet ber i vedtaket om *«at konsekvensene for kateket- og kantortjenesten av å tilrettelegge den ordinerte tjeneste som en flerdimensjonal tjeneste avklares nærmere. Det er nødvendig at disse tjenester avklares og styrkes som nødvendige tjenester i Den norske kirke.»* (KM sak 08/04, vedtakspunkt 4).

Kirkerådets direktør oppnevnte i 2007 en utredningsgruppe for å følge opp vedtaket i sak KM 08/04. Utvalget leverte i utredningen *«En flerdimensjonal tjeneste? Diakon, kateket og kantortjenesten som ordinert tjeneste? Konsekvenser og tjenlighet»* en grundig gjennomgang av dette sakskomplekset. Utvalget innhentet en egen utredning om katekettjenesten, *«Vigsling av kateket – til kva?»*, utarbeidet av Jan Ove Ulstein (førsteamanuensis ved Høgskolen i Volda). Etter at denne utredningen var lagt fram ba Kirkerådet Bispemøtet om å avklare embetsforståelsen og tjenestemønsteret i vår kirke, også sett i forhold til de økumeniske avtaler som er inngått, særlig Porvoo-avtalen. Kirkerådets direktør ba Bispemøtet om å ta stilling til hvordan diakontjenesten skal forstås i Den norske kirke, og med det avklare diakontjenestens aktuelle teologiske og ekklesiologiske status, sett i forhold til prestetjenesten og kirkens tjenestemønster i det hele.

Bispemøtet behandlet saken *«Diakontjenesten i kirkens tjenestemønster»* i mars 2010 (BM 03/10). Det tredelte embete avvises av Bispemøtet som en tjenlig modell for Den norske kirke i dagens situasjon. Dette begrunnes med at Den norske kirke ikke har en hierarkisk forståelse av forholdet mellom tjenestene, og at en begrensning i antallet tjenester til tre ikke er forenlig med Den norske kirkes nåværende tjenestestruktur og

vigslingspraksis: «I stedet for å tale om tjenestene som ulike dimensjoner ved den samme tjeneste, bør det tales om ulike tjenester innenfor det totale tjenestefellesskapet i kirken.».

De økumeniske implikasjonene ved en slik tjenesteforståelse kommenteres på følgende måte i Bispemøtets uttalelse:

«Et viktig spørsmål i økumeniske samtaler har vært muligheten for en gjensidig anerkjennelse av vigslede tjenester. Bispemøtet mener at en felles forståelse av diakontjenesten ikke er noen nødvendig implikasjon av Porvooerklæringens forpliktelse til «å nå fram til en felles forståelse av diakontjenesten». I og med Porvooerklæringen anerkjenner anglikanske og lutherske kirkers hverandres prestetjeneste og bispetjeneste, uten at man har noen felles forståelse av den struktur disse tjenestene inngår i. Etter Bispemøtets oppfatning bør en gjensidig anerkjennelse av diakontjenesten være mulig på liknende premisser. Bispemøtet håper at den avklaring som er gitt i og med denne uttalelsen kan være et bidrag til en slik prosess.»

Oppsummering, kapittel 2

- I behandlingen av spørsmål knyttet til tjenesteforståelse i Den norske kirke har det vært lagt vekt på betydningen av at katekettjenesten avklares og styrkes som en nødvendig tjeneste i Den norske kirke. (KM 10/01, BM 18/01 og KM 08/04)
- Om forholdet mellom de ulike tjenestene har Bispemøtet i sak BM 03/10 uttalt at «I stedet for å tale om tjenestene som ulike dimensjoner ved den samme tjeneste, bør det tales om ulike tjenester innenfor det totale tjenestefellesskapet i kirken».
- Den norske kirke har i dag fastsatt tjenesteordning og kvalifikasjonskrav for følgende tjenester som det vigsles til: kateket, diakon, kantor, menighetsprest og biskop. I tillegg er det etablert en ordning for «Vigsling til fast kirkelig tjeneste».

3. Undervisningstjenesten og kirkens oppdrag

Bispemøtet beskriver kirkens oppdrag slik i sin uttalelse om diakontjenesten i kirkens tjenestemønster (BM, sak 03/10):

«Kirkens eksistens bygger på Guds frelseshandling i Jesus Kristus, slik den ble forberedt gjennom løfter og bud i den gamle pakt. Kirken skapes og fornyes gjennom å bli meddelt evangeliet om Jesus Kristus, i ord og sakrament. På dette grunnlag er også kirken kalt til å gi videre det den har fått, til å vitne om evangeliet både i ord og i handling. Likesom Faderen i kjærlighet til verden sender Sønnen, sender Jesus sine disipler (Joh 20,21)».

Jesu virke beskrives i Det nye testamentet som en lærergjerning overfor disiplene og mennesker han møtte. Evangeliene forteller at Jesus lærte i synagogene og der folk samlet seg om han, og om innholdet i det han lærte. Jesus har sendt kirken til verden med oppdrag om å gjøre alle folkeslag til disipler: «Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere» (Matt 28.18-20). I innledningen til GUD GIR - VI DELER forankres trosopplæringen i Den norske kirke i dette oppdraget: «Kirkens grunnleggende oppdrag er å gjøre til disipler ved å døpe og lære å holde alt Jesus har befalt.»

Undervisning og forkynnelse sto hverandre nær i urkirken. I Det nye testamentet brukes ordet «didasko» om undervisning og oversettes vanligvis med «å lære» og «paidevo» om oppdragelse av barn. I oldtiden var pedagogen en slave som fulgte barn på veien til og fra skolen og hjalp dem med hjemmearbeidet. Å lære å holde alt Jesus har befalt innebærer «å lære om veien», en måte å leve på.

Det nye testamente beskriver et mangfold av tjenester og nådegaver, inkludert lærere (Rom 12.7, 1 Kor.12.28, Ef 4.11). Å være lærer i Det nye testamentet er ikke identisk med avklaring av lærespørsmål, selv om Paulus ofte gjorde det. Vi kan se trekk av en

urkristen katekese i pastoralbrevene, og det vokste fram en kateketisk tradisjon i urkirken med tilknytning til dåpen, enten som forberedelse til dåp eller oppfølging etter dåp, jfr. Apg 8 om Filip og den etiopiske høvedsmannen.

Oldkirkens katekumenat ga voksne mennesker innføring i den kristne tro som førte frem til dåp. Første delen av gudstjenesten var kateketisk, *missa cathecumenorum*, med vekt på prekenen. Katekumenene kunne delta på denne delen av gudstjenesten, men ikke nattverddelen, *missa fidelium*. Fra 400-tallet var barnedåp vanlig da store deler av den voksne befolkningen var døpt. Foreldrene og fadderne fikk ansvar for dåpsopplæringen, støttet av presten gjennom voksenkatekumenat for foreldre og faddere.

Å undervise og å lære har altså vært i kjernen av kirkens oppdrag helt fra Jesu tid. Tilretteleggingen av katekumenatet har variert i de ulike tider og steder, men det har hele tiden vært en sentral dimensjon ved kirkens sendelse. Å forkynne evangeliet og lære hvordan en skal leve som kristen hører sammen. Gudstjenesten med vekt på prekenen har vært et sentralt lærested sammen med hjemmet. Etter hvert kom skolen med i et utbygget katekumenat.

Kirkens undervisning særpreges av en total tradisjonsformidling. I Plan for trosopplæring beskrives dette på følgende måte: «*Disiplene som gikk sammen med Jesus er gode forbilder på vandrere på troens vei. De ble kjent med Jesus ved å være sammen med ham, fikk undervisning, gjorde egne erfaringer og deltok i arbeidsfellesskapet. Slik fikk de oppleve tilhørighet og utvikle sin identitet som disipler. Å være Jesu disippel er å stå i et livs- og læringsforhold til den treenige Gud. Trosopplæring er derfor livslang læring.*»

3.1 Undervisningsoppdraget i Den norske kirke

Som luthersk kirke er Den norske kirke en barnedøpende og undervisende kirke med Den lille katekisme som bekjennesskrift. Den lille katekismen var et hjelpemiddel til daglig trosopplæring i hjemmet og kirken. Hjemmet og gudstjenesten er sentrale læringssteder i den Lutherske tradisjonen. Undervisningen og oppfølging av undervisning i hjemmene ble et sentralt element i utviklingen av prestedtjenesten i de lutherske kirkene. Etter hver ble skolen utbygget, og med innføring av konfirmasjonen som obligatorisk for alle i 1736, kom allmueskolen for at barna skulle lære katekismen og Pontoppidans forklaring. Skolen har hatt en sentral rolle i kirkens undervisning fra 1739. Folkeskolelovene for by og land i 1889 markerer overgangen fra kirkelig allmueskole til borgerlig folkeskole. Kristendomsfaget fikk følge av flere skolefag, og den nære forbindelsen mellom skolens kristendomsopplæring og prestens konfirmasjonsundervisning ble brutt.

Institutt for kristen oppseding (IKO) ble etablert i 1945 som en selvstendig institusjon med særlig fokus på kristendomsfaget i skolen. IKO har hatt og har en sentral rolle som kompetansesenter for kristendomsfaget i skolen, for samarbeid mellom kirke og barnehage/ skole og i utviklingen av kirkelig undervisning.

I forbindelse med arbeidet med grunnskoleloven i 1969 presiserte Stortingets kirke- og undervisningskomite at det er kirken som selv har ansvaret for å gi dåpsundervisning i kirkelig forstand.

Denne utviklingen i skolen, etterkrigstidens store barne- og ungdomskull og sekulariseringen i samfunnet utfordret kirken til å ta et mer selvstendig ansvar for dåpsopplæringen, og var en vesentlig begrunnelse for å etablere en egen kirkelig

undervisningsstilling. Lov om katekettjeneste ble vedtatt av Stortinget i 1969. Opprettelsen av katekettjenesten omtales i et eget punkt nedenfor.

Gjennom utvikling av «Undervisningsprogram for hjem og kirke (UPRO), bidro IKO til at kirken på 70- og 80-tallet bygget ut sitt katekumenat for hjem og menighet. Utredningen «Dåpspraksis og dåpsopplæring i Den norske kirke» ble avgitt til Bispemøtet i 1982, og dannet grunnlag for samtaleprosesser og forsøksarbeid som førte fram til at «Plan for dåpsopplæring» ble vedtatt av Kirkemøtet i 1991.

«Reform 97» medførte vesentlige endringer i grunnskolen med skolestart for seksåringer, tiårig skolegang og et nytt læreplanverk. Kristendomsfaget og det alternative livssynsfaget ble erstattet av faget «Kristendoms- religions- og livssynskunnskap (KRL) som skulle være et felles, ikke-forkynnende, obligatorisk fag for alle elevene. I 2008 ble faget erstattet av faget Religion, livssyn og etikk. Denne utviklingen i skolens undervisning tydeliggjorde behovet for at kirken måtte styrke sin opplæring for alle døpte.

I det politiske miljøet har det etter 1969 vært en økende erkjennelse av at staten har et ansvar for å bidra til å legge til rette for at kirken og andre trossamfunn selv kan få muligheter til å ivareta sitt opplæringsansvar overfor sine medlemmer. Etter forslag i Stortinget i 1996 startet arbeidet med å utrede tanken om lovfestet rett til dåpsopplæring. Dette utredningsarbeidet resulterte i NOU 2000:26 «...til et åpent liv i tro og tillit -Dåpsopplæring i Den norske kirke», som etter en bred høring ble behandlet på Kirkemøtet i 2001. Utredningen anbefalte at dåpsopplæring blir en lovfestet rett som gis til alle som er døpt og ønsker å bli døpt i Den norske kirke, forutsatt at det blir gitt nødvendige økonomiske ressurser til å innfri en slik rett. NOU 2000:26 danner bakgrunn for Stortingsmelding nr. 7 (2002–2003) «Trusopplæring i ei ny tid. Om reform av dåpsopplæringa i Den norske kyrkja», som regjeringen la fram i oktober 2002. Stortingets kirke-, utdannings- og forskningskomite avga sin innstilling i saken 8. mai 2003: Innst. S. nr. 200 (2002–2003) og Stortinget vedtok reformen 27. mai 2003.

De fem første årene av reformen ble organisert som en forsøks- og utviklingsfase der menigheter, organisasjoner og fagmiljø utviklet ressurser og prøvde ut ulike måter å tilrettelegge kirkens trosopplæring for alle. På grunnlag av erfaringene fra forsøksfasen vedtok Kirkemøtet i 2009 Plan for trosopplæring i Den norske kirke «Gud gir – vi deler». Planen har som formål *«å bidra til en systematisk og sammenhengende trosopplæring som vekker og styrker kristen tro, gir kjennskap til den treenige Gud, bidrar til kristen livstolkning og livsmestring og utfordrer til engasjement og deltakelse i kirke og samfunnsliv for alle døpte i alderen 0-18 år, uavhengig av funksjonsevne.»* Planen har som målsetting at menighetene skal legge til rette et trosopplæringstilbud med et veiledende omfang på i alt 315 timer fordelt på de første atten leveårene.

Trosopplæringsreformen har bidratt til at kirkens undervisning for barn og unge har vært et høyt prioritert felt i Den norske kirke på alle nivå gjennom faglig utviklingsarbeid, nasjonalt og lokalt planarbeid. Tilbudet til barn og unge bygges ut når menighetene får økte ressurser i form av økonomi og personell til å styrke sin trosopplæring. Dette medfører at et stadig større antall barn og unge i Norge hvert år deltar på mer trosopplæring i kirken. Dette er en satsning som vekker oppmerksomhet i våre søsterkirker i Norden og andre kirker vi er i kontakt med. Fra 2003 har bevilgningene til reformen blitt trappet opp hvert år over statsbudsjettet. I 2014 er bevilgningen på 315 millioner kroner, og alle menigheter i Den norske kirke mottar fra i år midler til å bygge ut et styrket og fornyet tilbud om trosopplæring.

3.2 Katekettjenesten i Den norske kirke

Katekettjenesten i sin nåværende form i Den norske kirke har sitt utspring i et behov for økt kirkelig bemanning, som oppsto på bakgrunn av de store barne- og ungdomskullene på 1950- og 60-tallet i Norge. En tendens til økt spesialisering i samfunnet generelt var nok også med på å danne grunnlag for arbeidet med tjenstedifferensiering i Den norske kirke. Lov om katekettjeneste ble vedtatt av Stortinget i 1969 etter at saken hadde vært utredet og debattert i ulike kirkelige organer. Reformkommisjonen omtalte i 1969 katekettjenesten på følgende måte i sin innstilling: «Etter det som er sagt her om kateketens arbeidsfelt og spesielle tjeneste, kan vi slå fast at vi forutsetter et utvidet kateket-begrep. Katekettjenestens innhold bestemmes ikke primært ut fra vår kirkes tradisjon eller analoge tjenester i andre kirker, men prinsipielt ut fra Ordets tjeneste og praktisk ut fra det aktuelle behov i menigheten.» (Reform av Den norske kirke 1969, s.66).

Biskopene etablerte midlertidige ordninger for kateketene: Provisorisk vigslingsliturgi (1970/74), foreløpig instruks (1971) og midlertidig ordning for kateketens liturgiske oppdrag (1973). Et av virkemidlene for å danne tjensteidentitet, legitimere og gi en tjeneste et avklart mandat i kirken, har vært vigsling. Bispemøtet gir tydelig uttrykk for dette gjennom å vektlegge *vigslingens strukturskapende virkning*, da de drøftet grunnlaget for arbeidet med nye ritualer for ordinasjon/ vigsling i 1977: ”Ut fra disse overveielser vil det være rett å gi flere av de kirkelige tjenester del i ordinasjonen/ vigslingens strukturskapende virkning for tjenesten. [...]”⁴

Det var en lang prosess å få på plass et endelig rammeverk for tjenesten. Departementet fastsatte først i ni år etter at tjenesten ble opprettet, i 1978, *Normalinstruks for kateket*. Denne ble avløst av *Kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for kateket* i 1997. Gjeldende tjenesteordning ble fastsatt av Kirkemøtet i 2004.

I tjenesteordning for kateket er tjenestens formål beskrevet slik:

§ 2. Tjenestens formål: Kirkens undervisningstjeneste har som formål å fremme dåpsopplæringen i menigheten, styrke troen hos alle døpte, gi hjelp til livsmestring og kalle til etterfølgelse. Kateketen leder menighetens undervisningstjeneste og har medansvar for å rekruttere, utruste og veilede frivillige medarbeidere.

Forståelsen av kateketen som menighetens undervisningsleder har vært et viktig anliggende for å etablere katekettjenesten som en pedagogisk tjeneste med selvstendig ansvar for den faglige utførelsen av tjenesten.

Tjenesteordning og kvalifikasjonskrav for kateket beskriver en helhetlig tjeneste med pedagogisk profil og vekt på undervisningsoppdraget. Å lede menighetens undervisningstjeneste innebærer å planlegge, legge til rette for og selv gjennomføre undervisning og forkynnelse i menigheten for alle aldersgrupper. Dette utføres i samarbeid med øvrige ansatte og ulønnede medarbeidere i menigheten, og i samarbeid med andre institusjoner i lokalsamfunnet, særlig skoler og barnehager. Katekettjenesten omfatter også gudstjenestelige funksjoner i tilknytning til undervisningsoppdraget med å planlegge, forrette og gjennomføre gudstjenester og å legge til rette for barn og unges medvirkning i gudstjenestene som en integrert del av læring i kirken. Katekettjenestens profil er kirkens undervisningstjeneste rettet mot hele menigheten, med basis i oppdraget om å gjøre disipler ved å døpe dem og lære dem å holde alt Jesus har befalt. Kateketen vigsles til tjeneste.

Den norske kirke er nå i ferd med å bygge ut sin undervisningstjeneste og det etableres mange stillinger innen dette feltet. Dette gir mulighet for å realisere intensjonen med en

---

⁴ Bispemøtet (BM) sak 3a/77, punkt 7

vigslet katekettjeneste, som leder for menighetens undervisningstjeneste, i et mye større omfang enn Den norske kirke har hatt til nå.

3.3 Forholdet til prestatjenesten

Bispemøtet begrunner behovet for å avklare de øvrige vigslede tjenestenes forhold til prestatjenesten med at «eksistensen av diakon, kateket og kantor som vigslede tjenester er et forholdsvis nytt fenomen i Den norske kirke. [...] Når forståelsen av nye tjenestekategorier skal avklares, er det særlig nødvendig å avklare forholdet til prestatjenesten». Videre vises det til Confessio Augustana, artikkel V som prestatjenestens forankring:

I den lutherske bekjennelse har prestatjenesten fremfor alt sin forankring i CA V som taler om at Gud har innstiftet "en tjeneste med å lære evangeliet og meddele sakramentene". Ut fra sammenhengen framkommer det at denne tjenesten er av fundamental betydning i kirkens liv, fordi mennesker ikke kan komme til tro uten at evangeliet forkynnes og sakramentene forvaltes. Dette er i samsvar bl.a. med Paulus' forståelse av at ingen tro på en de ikke har hørt om, og at ingen kan høre hvis ikke noen er utsendt for å forkynne (Rom 10,14f).

Bispemøtet tilrår at man i framtiden unnlater å omtale stillingskategorien prest med «embete», men i stedet snakker om «tjeneste». Dette for å unngå assosiasjoner av makt og hierarki. Bispemøtet avviser videre at andre vigslede tjenester ut fra stikkordet «tjenestedifferensiering» kan komme inn under den tjeneste med ord og sakrament som CA V snakker om:

Historisk sett er en slik tanke imidlertid utenfor bekjennelsens horisont. CA V beskriver en tjeneste preget av to konkrete oppgaver ("lære evangeliet og meddele sakramentene") som i vår kirke har vært sammenfallende med de sentrale oppgaver i prestatjenesten. Selv om prestene tidvis har vært tillagt mange andre oppgaver, har det alltid vært disse to oppgavene som har vært identitetsbestemmende for presteyrket. Bispemøtet mener at det også i vår situasjon er mest nærliggende å oppfatte prestatjenesten som videreføringen av den særskilte tjeneste som omtales i CA V og i Den norske kirkes Gudstjenestebok, del II. Dette dreier seg om hva som identitetsbestemmer prestatjenesten, og betyr ikke at prester dermed skulle ha en eksklusiv rett til å utføre alt som hører inn under forkynnelse og sakramentforvaltning.»

I § 2 i Tjenesteordning for menighetsprester beskrives tjenestens formål og oppgaver slik:

«Presten skal forvalte Ord og sakrament slik at kristen tro og kristent liv fremmes i menighetene ved å

- a) holde forordnede gudstjenester og forrette kirkelige handlinger*
- b) utføre dåps- og konfirmasjonsopplæring*
- c) utøve sjelesorg og veiledning, gå med dødsbud, reise i soknebud og også ellers besøke syke og*
- d) utføre forkynnerarbeid og i samråd med menighetsrådet annet menighets byggende arbeid*

Presten skal også utføre andre gjøremål som er eller måtte bli pålagt [...]

Prestatjenestens og katekettjenesten har noen sammenfallende oppgaver, mest tydelig når det gjelder dåps- og konfirmasjonsopplæring og når kateketen deltar med gudstjenestelige funksjoner, samt forkynnelsens karakter av undervisning. Det er allikevel flere ting som skiller kateketens tjeneste fra prestens:

- Kateketen forretter ikke kirkelige handlinger. Kateketen kan involveres i begravelse og sorgarbeid når barn eller unge på en særlig måte er berørt, men dette ligger mer naturlig til prestens og diakonens oppgaver.

- Kateketens tjeneste omfatter ut fra dagens retningslinjer ikke forvaltning av sakramentene. (Retningslinjer for kateketens gudstjenestelige funksjoner, punkt 2.1.3)

Dette gjør at katekettjenesten er skjermet fra uforutsigbarheten som ligger i menighetsprestens tjeneste med vaktordning, kirkelige handlinger og det store antallet helger som bindes opp i gudstjenestearbeid. Det er også en rekke prestetjenester, som f.eks. barne- og ungdomsprester, som er organisert annerledes enn den ordinære menighetsprestetjenesten.

Katekettjenesten slik den ble omtalt ved etableringen i 1969 og av Bispemøtet i 2004 viser at katekettjenesten kan sees som et uttrykk for tjenesten med å lære evangeliet og forvalte sakramentene. I BM sak 03/10 beskriver Bispemøtet prestetjenesten i Den norske kirke som videreføringen av den særskilte tjeneste som omtales i CA V, men understreker at dette ikke betyr at prester *«dermed skulle ha en eksklusiv rett til å utføre alt som hører inn under forkynnelse og sakramentforvaltning.»*

Det har vært fremmet som et argument mot katekettjenesten som en livslang tjeneste, at en del kateketer etter lang tid i tjeneste har valgt å ta videreutdanning og gå inn i prestetjeneste. Dette har for noen hatt bakgrunn i et ønske om en mer helhetlig tjeneste eller behov for nye oppgaver, i andre tilfeller har det hatt en praktisk begrunnelse i at antall kateketstillinger har vært lavt og at et bytte av jobb ville innebære å måtte flytte. Med det store antallet nye undervisningsstillinger som er etablert de siste årene, er arbeidsmarkedet for kirkelige undervisningsmedarbeidere blitt større og muligheten for mobilitet har dermed økt. For kirken, undervisningstjenesten og prestetjenesten er det positivt at kirkelige medarbeidere etter lang tid som kateket, finner det meningsfullt å fortsette i en kirkelig tjeneste med en annen innretning. Dette kan bidra til at flere finner det mulig å stå i en livslang tjeneste som kirkelig medarbeider.

Den «særnorske» kateketen har skapt problemer når forståelsen av de vigslede stillingene i Den norske kirke har vært utredet. Derfor har katekettjenesten ved et par anledninger vært foreslått «omformet» til en spesialprestetjeneste som forutsetter pedagogisk kompetanse og har tydeliggjort undervisningsoppdraget i sin stillingsbeskrivelse. Katekettjenesten i Den norske kirke har imidlertid vist seg som en egnet tjeneste for å prioritere undervisningsarbeidet i menigheten i et tverrfaglig samarbeid med øvrige tjenestegrupper. Tjenligheten av en egen undervisningstjeneste i Den norske kirke har vært understreket både av Kirkemøtet og Bispemøtet som i sin behandling av tjenestestrukturen i kirken har forutsatt at katekettjenesten videreføres og styrkes.

Med Bispemøtets forståelse av de kirkelige tjenester som «selvstendige tjenester innenfor rammen av fellesskapet av tjenester i kirken» som ligger til grunn i utredningen om diakontjenesten i kirkens tjenestemønster, er det mulig å komme til rette med kateketen som kirkens pedagog uten å måtte avgrense den i forhold til prestetjenesten.

Oppsummering, kapittel 3

- Å undervise og å lære har vært i kjernen av kirkens oppdrag helt fra Jesu tid.
- For å ivareta kirkens grunnleggende oppdrag med å gjøre til disipler ved å døpe og lære å holde alt Jesus har befalt, er en ordnet undervisningstjeneste i menighetene av avgjørende betydning for Den norske kirke i dag.
- Katekettjenesten, slik den er tilrettelagt i Den norske kirke, er en selvstendig og nødvendig tjeneste innenfor rammen av fellesskapet av tjenester i kirken.

- Beskrivelsen av arbeidet med tjenesteforståelsen i Den norske kirke, viser at det er mulig å forstå det slik at kateketens vigsling innebærer å ha del i den særskilte tjenesten med å lære evangeliet og forvalte sakramentene. Undervisningsoppdraget med vekt på «lær dem å holde» står helt sentralt i kirkens oppdrag og er vanskelig å avgrense fra tjenesten som beskrives i CA V med å lære evangeliet.
- En selvstendig katekettjeneste innenfor rammen av fellesskapet av tjenester i kirken, med krav om pedagogisk kompetanse og med formål å fremme livslang læring i menigheten, vil sikre at den beholder sitt særpreg som leder av menighetens undervisningstjeneste.
- En slik vigslet katekettjeneste kan både forankres i det allmenne prestedømmet og tjenesten med å lære evangeliet og forvalte sakramentene.

4. En mangfoldig tilrettelagt undervisningstjeneste

Den norske kirke er i dag i en situasjon der undervisningstjenesten er bygget sterkt ut i løpet av den siste tiårsperioden. Før trosopplæringsreformen startet opp i 2003 hadde KA- Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon 186 registrerte kateketstillinger og 54 registrerte menighetspedagoger i sitt register, totalt 240 stillinger (pr. 1.10.2003). I desember 2012 hadde KA registrert ca. 450 årsverk innen kirkelig undervisning. Tallene for 2013 foreligger ikke enda, men i og med at trosopplæringsreformen ble trappet opp med 32 millioner kroner i 2013, kan en anslå at det pr. desember 2013 er etablert opp mot 500 årsverk innen kirkelig undervisning. Fra 2014 fases de resterende 20 prosent av landets menigheter inn i reformen, noe som vil medføre den mest omfattende etableringen av kirkelige undervisningsstillinger noen sinne i Den norske kirke. Ut fra dette vil vi anslå at det fra 2014 vil være et sted mellom 550 og 600 årsverk undervisningsstillinger i Den norske kirke.

4.1 Etablering av stillinger

Det er i dag et stort behov for kvalifiserte medarbeidere til undervisningstjenesten i Den norske kirke. Et stort antall nye undervisningsstillinger er etablert lokalt i Den norske kirke i en mangfoldig tilrettelagt tjeneste. Rekruttering av kvalifiserte og motiverte medarbeidere er avgjørende for å kunne lede og gjennomføre en utbygget trosopplæring med høy kvalitet.

Tidligere skjedde etablering av undervisningsstillinger i kirken enten ved at det ble bevilget penger over statsbudsjettet til å etablere kateketstillinger, eller ved at en ved hjelp av lokal finansiering fra kommune, fellesråd eller menighetens egne midler etablerte en stilling. De statlig finansierte kateketstillingene ble så tildelt til et sogn ut fra en prioriteringsliste som var utarbeidet i Kirkerådet på grunnlag av innspill fra bispedømmerådene. Fram til 1996 var bispedømmerådene arbeidsgiver for de statlig finansierte kateketstillingene. Med kirkeloven i 1996 ble Lov om katekettjeneste opphevet og stillingene overført til Kirkelig fellesråd som arbeidsgiver.

Modellen for fordeling av ressurser som er etablert i forbindelse med Trosopplæringsreformen, innebærer at menighetene og fellesrådene vurderer hva som er tjenlig når det gjelder organisering og kompetanse knyttet til stillingene som etableres. Fellesrådene og menighetene må vurdere ønsket om geografisk nærhet og utøvende tjeneste, i forhold til ønsket om å etablere så store stillinger som mulig for å sikre medarbeidere med ønsket kompetanse når de etablerer undervisningsstillinger. Den prostivise opptrappingsmodellen søker å legge til rette for rasjonell ressursutnyttelse ved at mindre menigheter/ fellesråd kan samarbeide om å etablere en stilling. De

økonomiske rammene tillater mange steder allikevel ikke store stillingsstørrelser. Kirkerådet og KA- Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon har i forbindelse med opptrappingen av trosopplæringen i 2014 gått ut med en oppfordring om å etablere robuste stillingsstørrelser, fortrinnsvis heltidsstillinger der det er tjenlig i forhold til geografiske forhold m.m. Bakgrunnen for denne anbefalingen er bl.a. at heltidsstillinger normalt sikrer et bredere rekrutteringsgrunnlag av kvalifiserte søkere sammenlignet med mindre deltidsstillinger.

Utredningen som lå til grunn for reformen, *NOU 2000:26 ...til et åpent liv i tro og tillit* beskrev en modell med «dåpslærere» i små stillinger som et supplement til opprettelse av hele stillinger. Dette er en realistisk modell der avstandene er store og ressursene blir små når tildelingen er basert på antall døpte. Erfaring viser at mange menigheter har god effekt av små stillinger. Dette forutsetter at menigheten har utviklet en plan som vedkommende kan arbeide innenfor, og at ansvaret for helhet og ledelse er plassert og blir ivaretatt, enten gjennom samarbeid med flere menigheter eller ved at en prest eller annen ansatt i en større stilling i menigheten koordinerer arbeidet.

4.2 Stillingsstruktur

Når det gjelder stillingene som de siste ti årene er opprettet med finansiering av trosopplæringstilskudd, er stillingstitler knyttet til trosopplæring mye brukt (f.eks. *trosopplæringsleder, trosopplæringskoordinator, trosopplæringsmedarbeider, trosopplærer*). I tillegg er kateket og menighetspedagog de stillingstitler som forekommer oftest. Tittelen *prosjektleder* var mye brukt i reformens forsøksfase, men forventes nå faset ut når trosopplæringen bygges ut i alle menighetene med vekt på pedagogisk utviklingsarbeid og gjennomføring av menighetenes lokale planer. Det forekommer også noen prester og diakoner (*Barne- og ungdoms-prest/ diakon*), og i tillegg lønnes en del andeler av kirkemusikkstillinger og administrative stillinger med trosopplæringsmidler.

De mest aktuelle stillingskodene og kompetansekravene for medarbeidere innen kirkelig undervisning i KA sitt lønnsregulativ er disse:

- Kateket 5204 (kateketer med mastergrad i kateketikk/kirkelig undervisning, og kateketer som ble overført fra stat til fellesråd i 2001, jf. Tjenesteordning og kvalifikasjonskrav for kateket)
- Kateket 5176 (kateket uten mastergrad som ble godkjent/vigslet som kateket før mastergradskravet kom i 2005)
- Menighetspedagog 5248 (bachelorgrad med minst 30 stp. kristendomsfag og 30 stp. pedagogikk og tilleggsutdanning, vanligvis minst 4 års utdanning)
- Menighetspedagog 5235 (bachelorgrad med minst 30 stp. kristendomsfag og 30 stp. pedagogikk)
- Menighetsarbeider 5228 (ingen særskilte kvalifikasjonskrav)

Pr 31.12.2012 var det registrert følgende kirkelige undervisningsstillinger i KA sitt lønns- og personalregister.⁵

Stillingsbetegnelse/kode	Antall stillinger	Årsverk
Kateket 5204	67	61
Kateket 5176	111	99
Menighetspedagog 5248	88	66

⁵ Oversikten pr. 21.12.2013 vil ikke foreligge før i mai 2014.

Menighetspedagog 5235	219	160
Prosjektleder	32	22
Menighetsarbeider, undervisning	71	44

Situasjonen er i dag slik, at det i noen menigheter/ enheter er flere ansatte med ansvar for undervisningsfeltet, mens det andre steder kun er ressurser til å kjøpe tjenester på timebasis eller at en stilling deles mellom flere menigheter. En oversikt pr. mai 2013 over de trosopplæringsfinansierte stillingene som var registrert i Kirkerådets database, viser at 35 prosent av de etablerte årsverkene var knyttet til stillinger på 80 prosent eller mer. Ytterligere 26 prosent av årsverkene var knyttet til stillinger mellom 51 og 80 prosent. 18 prosent av årsverkene var stillingsstørrelser på mellom 40-50 prosent. 21 prosent av årsverkene pr. mai 2013 var knyttet til stillingsstørrelser på 40 prosent eller mindre. Dette utgjør allikevel et stort antall stillinger, fordi det i mange tilfeller er snakk om noen prosent økning av eksisterende stillinger og engasjement på prosjekt- eller timebasis. I følge KA sitt lønns- og personalregister var den gjennomsnittlige stillingsprosenten for ansatte innen undervisning i 2012 på 73 prosent. Hele 79 prosent av de trosopplæringsansatte i 2012 var kvinner.

4.3 Tjenestetid

KAs lønns- og personalstatistikk har de siste årene vist at det er noe høyere turnover blant trosopplæringspersonell enn øvrige kirkelig ansatte. 77,7 prosent av fjorårets trosopplæringsansatte var pr. 1.12.12 fortsatt registrert som trosopplæringsansatte, mot 84,3 prosent for alle ansatte i KA-område. Tallene viser at frafallet var høyest i perioden da reformen gikk over fra forsøksfasen til gjennomføringsfasen i årene 2008-2009. Dette kan skyldes at tidligere prosjektmedarbeidere har sluttet når det lokale trosopplæringsarbeidet er blitt omorganisert og profilert mer i retning planarbeid og drift. En noe høyere turnover er naturlig når stillingsmengden omfatter så pass mange deltidsstillinger. Tallet fra 2012 er allikevel det mest stabile siden KA begynte å måle dette i 2006. Trosopplæringsmedarbeiderne tilfører kirken erfaring og kompetanse som kirken har stort behov for. Det er derfor viktig å legge til rette rammer som gjør at dette oppleves som stillinger det er mulig å stå i over lang tid.

Et avklart rammeverk for undervisningsstillingene i form av stillingskategorier med en tydelig beskrivelse av ansvar og oppgaver kan bidra til stabilitet. Tverrfaglig samarbeid om trosopplæringen er også en forutsetning for å klare å møte reformens høye målsettinger og legge til rette for læring i menigheten i tråd med trosopplæringsens helhetlige læringssyn.

Også vigsling ser ut til å være et virkemiddel for å skape stabilitet og yrkesidentitet. I forbindelse med at kateketutdanningen ved Det teologiske menighetsfakultet feiret 25-årsjubileum høsten 2002 ble det sendt ut et spørreskjema til alle som har vært studenter ved MF's kateketutdanning og KIT-kurset (kompetansegivende kurs for kateketer i tjeneste). Dette var en undersøkelse som inneholdt mange spørsmål om kateketers utdanning, yrkesvalg, trivsel og etter- og videreutdanningsbehov. Undersøkelsen inneholdt også spørsmål om hvorvidt respondentene hadde arbeidet som kateket og i så fall, hvor lenge⁶. Flere av respondentene var ansatt før vigsling ble obligatorisk for kateketer. En sammenlikning av tjenestetid for vigslede og ikke-vigslede kateketer viste en tydelig sammenheng mellom vigsling og langtids tjeneste som kateket: De som hadde arbeidet som kateket og var vigslet hadde en gjennomsnittlig tjenestetid på 11,2

⁶ ”En gang kateket - alltid kateket?” spørsmål 1.4.2.

år mens de ikke-vigslede hadde en gjennomsnittlig tjenestetid på 4,5 år. Hvorvidt dette er et uttrykk for at vigsling fremmer at folk blir lengre i stillingene eller at de som så dette som en langtids tjeneste har valgt å la seg vigsle, fremgår ikke av materialet.

4.4 Rekruttering til kirkelige undervisningsstillinger

I Den norske kirke har katekettjenesten vært under utbygging siden 1969. Det har fra 1977 eksistert tilbud om praktisk-kateketisk utdanning for kateketer ved Det teologiske menighetsfakultet. I 1985 ble det etablert en fireårig kateketutdanning ved Høgskulen i Volda. Ikke før i 1987 ble 1-årig praktisk-kateketisk utdanning obligatorisk for tjenesten. Som en konsekvens av dette ble det i årene 1987-89 arrangert et kurs for kateketer i tjeneste (KIT-kurs) med midler fra departementet for å gi kateketer som var i tjeneste praktisk-kateketisk utdanning. Kurset ble gjennomført som et samarbeid mellom Kateketforeningen, og utdanningene ved MF og Volda. I tillegg til å gi formell kompetanse og utrustning for katekettjenesten, bidro dette til å etablere yrkesidentitet for en relativt ny og liten tjenestegruppe i kirken.

Hovedbildet når det gjelder rekruttering til kirkelige undervisningsstillinger helt fra etableringen av tjenesten i 1969 fram til i dag, har vært at egnede personer med relevant kompetanse, ofte pedagoger, er blitt tilsatt. Mange av disse har så tatt videreutdanning innen kristendom og/eller praktisk-kirkelige fag som har gjort dem kvalifisert i forhold til kravet som menighetspedagog eller kateket. Fellesrådenes utlysningsspraksis gjenspeiler denne virkeligheten. En ser ofte at undervisningsstillingene lyses ut med beskrivelse av oppgavene og relevant kompetanse innenfor de tre hovedområdene pedagogikk, kristendomskunnskap og praktisk-kirkelige fag. Utlysningene åpner ofte for søkere med ulik kompetanse, f.eks. «*kateket/ menighetspedagog/ trosopplæringsleder/ barne-og ungdomsprest m.m.*». Dette er en praksis som gjør at søkergrunnlaget for stillingene blir større. I dag er det ansatt kvalifiserte kateketer også i stillinger som har en annen tittel. Kateket-tittelen bør brukes når det ansettes personer med kateketkompetanse i undervisningsstillinger.

I forbindelse med kvalitetsreformen av høyere utdanning som trådte i kraft fra studieåret 2003/2004, vedtok Kirkemøtet å heve kvalifikasjonskravet fra fire års utdanning til en femårig utdanning på masternivå. Dette medførte at den fireårige utdanningen i Volda ble lagt ned. Det teologiske menighetsfakultet er pr. i dag den eneste utdanningsinstitusjonen som tilbyr en 5-årig kateketutdanning som er godkjent av Kirkerådet. 21 kandidater er i perioden 2007-2013 uteksaminert med mastergrad i kirkelig undervisning fra Det teologiske menighetsfakultet. I tillegg tilbyr Kirkelig utdanningscenter i nord (KUN) ettårig praktisk-kateketisk utdanning og en masterutdanning tilpasset kvalifikasjons-kravene for kateket i samarbeid med Universitetet i Nordland. NLA Høgskolen tilbyr en masterutdanning i kateketikk som ikke er vurdert av Kirkerådet i forhold til om den kan godkjennes i hht. kvalifikasjonskrav for kateket. Det er utviklet tilbud på både bachelor- og masternivå ved flere utdanningsinstitusjoner i hele landet som er tilpasset elementer i kompetansekravene til hhv. menighetspedagog og kateket. Flere av disse markedsfører sine tilbud som utdanning til kirkelig undervisningstjeneste og gjennomføres også som deltidsstudier for undervisningsmedarbeidere som er i stilling. Det gjennomføres i 2013-2014 en ledelsesutdanning som deltidsstudium for kateketer og menighetspedagoger på 30 stp. i samarbeid med KA, MF og Diakonhjemmet med 30 deltakere. Det høye deltakerantallet kan forstås som uttrykk for et opplevd kompetansebehov hos trosopplæringsmedarbeiderne, og at de lokale arbeidsgiverne ser verdien av at medarbeidere videreutdanner seg i forhold til de kirkelige kvalifikasjonskravene. En positiv effekt er også utviklingen av identitet og rolleforståelse som skjer i et slikt

læringsfellesskap. Det teologiske menighetsfakultet og Misjonshøgskolen mottar i 2014 midler fra Norgesuniversitetet til å utvikle nettbaserte studier for trosopplæringsmedarbeidere.

Rekruttering til katekettjeneste har altså i stor grad skjedd ved at egnede personer er blitt ansatt i en stilling og deretter kvalifisert seg i hht. kvalifikasjonskrav for kateket. «Normalstudenten» ved kateketutdanningen har, helt siden utdanningen ble etablert, vært en ansatt medarbeider som tar videreutdanning parallelt med at vedkommende er i jobb. Antall stillinger innen kirkelig undervisning har nå kommet opp på et nivå som gjør det mulig å tilby en tjeneste med jobbmuligheter over hele landet og stillinger med ulik profil. Dette burde gi positiv effekt når det gjelder å rekruttere studenter til å starte på helhetlige utdanningsløp som kvalifiserer for kirkelig undervisningstjeneste. Det vil være en styrke for kirkens undervisningstjeneste, dersom en større andel av kirkens undervisningsmedarbeidere har en kirkelig pedagogisk profesjonsutdanning som grunnlag for sin tjeneste. Samtidig er det verdifullt for kirken at medarbeidere med en annen bakgrunn og kjennskap til de pedagogiske institusjonene i samfunnet arbeider der.

Det lave antallet undervisningsstillinger i kirken har i seg selv medført en rekrutteringsutfordring til kirkelig undervisningstjeneste. Det er ikke mange steder at barn og unge har møtt en kateket eller menighetspedagog i sin kontakt med kirken. På grunn av trosopplæringsreformen er et større antall barn og unge oftere i kontakt med kirken enn tidligere. Mange vil da møte en undervisningsmedarbeider. Denne kontakten gir et rekrutteringspotensiale, både til kirkelige undervisningsstillinger og til kirkelig utdanning generelt. Det er gode muligheter for å informere om og motivere til kirkelig tjeneste i forbindelse med trosopplæringstiltak i ungdomsfasen. Fremover vil det være viktig å tilrettelegge ulike rekrutteringstiltak til disse utdanningene for å få effekt av denne utviklingen.

4.5 Utdanningsprofil og faglig kompetanse

Stiftelsen KIFO har undersøkt utdanningsprofil på de ansatte i trosopplæringsreformen. Ca. 40 prosent har universitets- eller høyskoleutdanning, og ytterligere 20 prosent lærerutdanning. Det er altså et relativt høyt utdanningsnivå blant dem som arbeider i reformen.⁷ Flertallet av de som er ansatt har pedagogisk utdanning som førskolelærer, lærer, lektor m.m. Profilen på stillingene som er opprettet og kompetansen til de som er rekruttert til stillingene, gjør at kirkens pedagogiske kompetanse er styrket gjennom medarbeiderne som er rekruttert inn i disse stillingene. Dette bidrar til å supplere den faglige kompetansen som allerede finnes i stabene, og som forventes å inngå i et tverrfaglig samarbeid om trosopplæringen.

Kjernekompetanse for stillinger i undervisningssektoren i kirken er kristendomskunnskap, pedagogikk/formidlingsfag og praktisk-kirkelig utdanning med vekt på kateketiske emner og veiledet praksis.

Kirkemøtet 2002 fastsatt kvalifikasjonskravet for kateket til mastergrad med følgende innhold:

§ 4. Kvalifikasjonskrav for kateket: Som kateket kan tilsettes person som har:

1. Mastergrad med fordypning i kristendomskunnskap, pedagogikk eller kateketikk, som omfatter:

Utdanning i kristendomskunnskap med minimum 80 studiepoeng

Utdanning i relevant pedagogikk/formidlingsfag med minimum 30 studiepoeng

---

⁷ KIFO rapport 2012:3 s.24-25

Utdanning i praktisk-kirkelige fag med hovedvekt på kateketiske emner og med veiledet praksis på til sammen minimum 60 studiepoeng.

eller

2. Teologisk embetseksamen, praktisk-teologisk seminar og utdanning innen pedagogikk/formidlingsfag tilsvarende minst 60 studiepoeng

eller

3. Fast stilling som kateket eller er vigslet som kateket.

Kirkerådet kan godkjenne at personer med annen faglig jevngrad og relevant utdanning/praksis godkjennes som kateket.

Dersom det ikke melder seg søkere som oppfyller kvalifikasjonskravene, kan bispedømmerrådet for stillinger med statlig finansiering godkjenne at stillingen midlertidig omgjøres til annen stilling innen kirkelig undervisning.

Fram til 2010 var det ikke knyttet formelle kompetansekrav til tittelen menighetspedagog. I forbindelse med forhandlingene om hovedtariffavtalen for KA-sektoren 2010 ble det enighet mellom partene om å etablere to alternative stillingskoder for menighetspedagog med krav om minimum 3-årig høyskoleutdanning som inkluderer 30 studiepoeng pedagogikk og 30 studiepoeng kristendom/ teologi. Med dette er Kirkemøtets ønske om å etablere ordninger for godkjenning av utdanning på lavere nivå enn master for undervisningsstillinger ivarettatt, jfr KM sak 06/02, pkt. 4.

Ungdommens kirkemøte 2008 behandlet saken «Rekruttering til kirkelig tjeneste» (UKM 08/11) og gjorde følgende vedtak med overskrift «*En ny stilling*»: *UKM ber Kirkerådet, i samarbeid med KA, se på muligheten for å opprette en stillingskategori eller lignende, slik at dem som har kirkelig utdanning på bachelor-nivå tilbys stillinger som tilsvarer denne utdanningen.*». Trosopplæringsstillingene som etableres i fellesrådene, er aktuelle stillinger for kandidater som har valgt fordypningsemner innen pedagogikk og kristendom/teologi på bachelornivå.

Høring om «Mindre endringer i tjenesteordning for diakoner og kateketer»

Kirkerådet sendte ut en høring om «Mindre endringer i tjenesteordning for diakoner og kateketer» i november 2010. I den forbindelse ble også behovet for stillingskategorier innen lavere grad tematisert. 18 av 19 høringsinstanser svarte JA på spørsmålet «*Er dere enige i at behovet for eventuelt nye stillingskategorier innen lavere grad bør dekkes gjennom avtaleverket mellom partene i arbeidslivet slik det nå er gjort for menighetspedagog?*». Flere av instansene ba om at det ble arbeidet videre med å presisere innholdet i de ulike stillingskategoriene og ikke bare hvilke kvalifikasjonskrav som stilles.

Behovet for tilstrekkelig mengde kristendomskunnskap i kateketutdanningen ble understreket i høringssvarene på forslaget om å endre kvalifikasjonskrav for kateket ved å redusere kravet om kristendomskunnskap fra 80 til 60 studiepoeng. Kirkerådets begrunnelse for forslaget var å øke fleksibiliteten i forhold til hva slags masterutdanninger som kan kvalifisere for katekettjeneste. 11 av 19 høringsinstanser støttet ikke forslaget og flere uttrykte en uro knyttet til en faglig reduksjon innenfor et sentralt og grunnleggende felt innenfor katekettjenesten. De som støttet forslaget hadde i hovedsak en praktisk begrunnelse for sitt standpunkt, med vekt på at dette vil øke rekrutteringspotensialet til utdanningen og gjøre det mulig med dobbelkvalifiserende utdanninger.

Høringen inneholdt også et spørsmål om hvordan kravet om kristendomskunnskap for menighetspedagog og kateket kan innholdsbestemmes. Flere av instansene uttrykte bekymring for en RLE-tilnærming til faget, og trakk også frem viktigheten av at

kvalifikasjonskravene til kirkelige stillinger ivaretar behovet for solid innblikk i kristendomskunnskap også ut fra et «innenfraperspektiv». Videre pekte flere på at innholdet bør bestå av bibelfag, kirkehistorie, tros lære/ dogmatikk, livssyn og religionskunnskap, misjon og økumenikk. Flere tok til orde for at dersom kristendomskunnskapen inngår som del av et religionsfaglig studiefag, bør kristendomsdelen utgjøre minst 60 prosent av studiefaget. Flere av bispedømmerådene viste til innholdet i Plan for trosopplæring med oversikten over trosopplæringens innhold slik det er beskrevet i planens kapittel 3, kjernetekstene fra Bibelen og de sentrale dimensjonene som er beskrevet i kapittel 6 som nødvendig kompetanse for kirkens undervisningsmedarbeidere.

Kirkerådet konkluderte på grunnlag av høringen med at det ikke er ønskelig å utarbeide tjenesteordninger for nye stillingskategorier på bachelornivå, men at det vil være ønskelig med tilbud fra de enkelte utdanningsinstitusjonene innen utdanninger innen de kompetanseområdene som er beskrevet. Dette kan tilrettelegges som hele bachelorgrader eller enkeltemner som videre- eller etterutdanning. Begrunnelsen for dette var et ønske om å videreføre fleksibiliteten for lokale arbeidsgivere til å opprette stillinger som svarer til lokale behov, ressurstilgang og tilgjengelig personell.

4.6 Alternative veier til katekettjeneste

Da Kirkemøtet i 2002 vedtok å endre kvalifikasjonskravene for kateket fra fire år til fem år på masternivå, ba KM samtidig om at det måtte utarbeides kriterier og prosedyrer for godkjenning av personer uten en utdanning som svarer til tjenesteordningens kvalifikasjonskrav, på grunnlag av annen utdanning eller realkompetanse i tråd med kompetansereformens intensjoner. (Sak KM 06/02: Kvalifikasjonskrav for kateket, diakon og kantor). Kirkerådet behandlet «Rutiner for godkjenning av diakoner, kateketer, kantorer med annen utdanning» i sak 30/07. Følgende ble satt som godkjenningskrav for kateket med annen utdanning:

Personer med minst femårig gradsutdanning på mastergradsnivå eller tilsvarende ved et høyere lærested med en innholdsprofil som er relevant for katekettjenesten, kan godkjennes som kateket. Forutsetningen er at vedkommende i eller utenfor graden har

- kristendomskunnskap tilsvarende 60 studiepoeng,
- pedagogikk tilsvarende 30 studiepoeng og
- praktisk-kateketisk utdanning tilsvarende 30 studiepoeng.

I saksdokumentet pekes det på at dette vil gi parallellitet til godkjenningsordning for personer uten cand.theol.-grad. Samtidig vil ordningen i større grad sikre likebehandling ved at det settes et objektivt krav, nemlig mastergrad, og at ordningen ikke vil oppleves som en snarvei til kateketutdanning. Myndigheten til innpassing i studier etter vurdering av realkompetanse ligger hos utdanningsinstitusjonene. En person som har fått godkjent sin mastergrad etter realkompetansevurdering, tilfredsstiller kravet når det gjelder å inneha dette nivået i sin utdanning. Det er etablert en rutine for godkjenning der Kirkerådet sender søknadene til KA og aktuell fagforening for uttalelse om hvorvidt innholdet i utdanningen kan sies å være relevant i forhold til innholdsprofil. Kravet om masternivå ble altså opprettholdt, men det åpnes for mer fleksibilitet i vurdering av innholdet i mastergraden, i og med at kravet til kristendomskunnskap er redusert fra 80 til 60 studiepoeng, og omfanget av praktisk-kateketisk utdanning er redusert fra 60 til 30 studiepoeng i forhold til kvalifikasjonskrav for kateket. Til Kirkerådets høring i 2010 om mindre endringer i tjenesteordning for diakoner og kateketer la høringsinstansene vekt på at den som skal være lærer i kirken trenger tilstrekkelig kristendomskunnskap.

Når det gjelder vurdering av søkere som ikke tilfredsstiller kravet om mastergrad, på grunnlag av realkompetanse, fant ikke Kirkerådet i 2007 at en godkjenning av personer «med særlige kvalifikasjoner» tilsvarende den som finnes for prester, omtalt i *Forskrift om tilsetting av menighetsprest* § 5, er hjemlet i § 4 i *Tjenesteordning og kvalifikasjonskrav for kateket*. De gjorde derfor følgende vedtak: «Vurdering av innføring av en ordning med godkjenning av personer med "særlige kvalifikasjoner" (jfr forskrift om tilsetting av menighetsprest § 5) utsettes til tilsvarende ordning for prester er evaluert i 2008.».

Kirkemøtet 2008 behandlet saken «*Evaluering av godkjenningsordning for personer uten cand.theol.-grad*» (sak KM 04/08) og vedtok å øke kravet til teologi fra 80 til 120 studiepoeng og begrunnet det med at det er nødvendig med en fordypning på minst to år for å ha en tilstrekkelig teologisk kompetanse i prestatjenesten. I tillegg ble «Veien til prestatjeneste» (VTP) gjort gjeldende også for disse kandidatene, med begrunnelse at VTP gir tid til modning og refleksjon før prestatjeneste, og en mulighet for biskopene til å vurdere kandidatenes egnethet. Komiteen la også vekt på at rekruttering til prestatjeneste primært må skje på annen måte enn gjennom godkjenningsordningen for personer uten cand.theol.-grad, men at de ser utfordringene i Den norske kirke i dag når det gjelder rekruttering. Departementet har i ettertid ikke gjennomført endringen med å øke kravet til teologi, begrunnet i at det vil begrense rekrutteringen i for stor grad.

Det bør vurderes om det i dagens situasjon bør etableres en alternativ vei til katekettjeneste, tilsvarende ordningen for godkjenning av personer med «særlige kvalifikasjoner» for prestatjenesten, for å legge til rette for at flere av de som er ansatt i undervisningsstillinger kan vigsles som kateket. Kravene for å bli godkjent ut fra § 5. *Særlige kvalifikasjoner* i *Forskrift om tilsetting av menighetsprest*, er følgende:

Som menighetsprest kan også tilsettes person som oppfyller kravene i forskriften § 2 bokstavene a), c) og d), og som Evalueringsnemnda har truffet vedtak om å gjøre unntak fra § 2 bokstav b) for. Vilkår for at nemnda kan treffe slikt vedtak er at det foreligger helt særlige grunner fremlagt i søknad fra vedkommende biskop. Vedkommende må ha personlige forutsetninger som gjør at han eller hun utvilsomt er særlig kvalifisert for å utføre prestatjeneste i Den norske kirke, og det må også foreligge et særlig kirkelig behov for vedkommendes tjeneste.

Som nevnt ovenfor, viste KIFOs kartlegging av de som var ansatt i trosopplæringsstillinger i 2011, at ca. 40 prosent hadde universitets- eller høyskoleutdannelse, og ytterligere 20 prosent hadde lærerutdannelse. Mange av de som er ansatt i kirkelige undervisningsstillinger har relevant, høy utdanning. Alternativt arbeidsmarked for mange av disse er skoleverket. Dersom en godkjenningsordning og vigsling kan bidra til å beholde disse medarbeiderne i kirkelig tjeneste over tid, vil det være positivt for kirkens undervisningstjeneste. Samtidig er det viktig å fastholde ønskeligheten av høy kompetanse og evne til faglig utvikling som studier på høyere nivå gir. Framfor å etablere en alternativ vei til katekettjeneste tilsvarende *Forskrift om tilsetting av menighetsprest* § 5, vil det i mange tilfeller kunne gjøres en realkompetansevurdering i en utdanningsinstitusjon for å få formalisert et kompetansenivå som gir grunnlag for godkjenning av kateket med annen utdanning etter dagens krav. Kirkerådet anbefaler derfor ikke å etablere en alternativ vei til katekettjeneste tilsvarendeordningen som er etablert for prester, jfr. *Forskrift om tilsetting av menighetsprest* § 5, på grunnlag av «særlige kvalifikasjoner». Aktuelle kandidater kan oppfordres til å bruke systemet for realkompetansevurdering i utdanningsinstitusjon for å få formalisert et kompetansenivå som gir grunnlag for godkjenning av kateket med annen utdanning etter dagens krav.

4.7 Tverrfaglighet, samarbeid og roller

Kirken som lærende fellesskap er en dimensjon ved mange av menighetens samvær og arbeidsformer. Gudstjenestelivet, den kirkemusikalske og diakonale virksomheten og lag og foreninger for alle aldergrupper i menigheten er steder der læring, vekst og utvikling i troen kan skje. Et stort antall frivillige medarbeidere er involvert i slikt arbeid og bidrar som utøvere av det allmenne prestedømme til kirkens undervisningsoppdrag i disse sammenhengene. Alle ansatte i menigheten er på ulike måter med på å realisere undervisningsoppdraget, både i form av de ulike utøvende tjenestene og møtepunktene, og gjennom administrativ og praktisk tilrettelegging av kirkens virksomhet. Totalformidling og livslang læring er viktige perspektiv på menighetens katekumenat.

I plan for trosopplæring er *Tverrfaglig samarbeid* en sentral dimensjon som må beskrives som en del av grunnlaget for menighetens lokale trosopplæringsplan:

Trosopplæringens omfang og helhetlige læringssyn utfordrer staben til tverrfaglig samarbeid, der den enkelte ut fra sin arbeidsinstruks, kompetanse, erfaring og nådegaver deltar i menighetens planlegging og gjennomføring av trosopplæringen. Det er et ledelsesansvar å legge til rette for at alle ansatte sammen kan bidra med sin kompetanse i en fornyet trosopplæring. (Plan for trosopplæring, kap 6, Tverrfaglig samarbeid).

Planen omtaler de ulike ansattes ansvar og oppgaver i trosopplæringen (*Kap 8 Ansvarsforhold – Ansattes ansvar*). Nedenfor gjengis omtalen for kateket, menighetsprest og menighetspedagoger, trosopplæringsmedarbeidere og barne- og ungdomsarbeidere. Planen inneholder også tilsvarende beskrivelser for diakon, kantor/kantor, daglig leder/kirkeverge og prost.

KATEKETEN har ifølge tjenesteordningen (§ 2) ansvar for undervisningsfeltet i menigheten, ved at kateketen leder menighetens undervisningstjeneste og har medansvar for å rekruttere, utruste og veilede frivillige medarbeidere. Kateketen er forpliktet på de planer og prioriteringer menighetsrådet fastsetter i samråd med kirkelig fellesråd, innenfor de planer og programmer som er fastsatt for undervisningstjenesten i Den norske kirke. I menigheter uten katekestilling, men med trosopplæringsmedarbeider eller lignende, må det avklares hvem av de ansatte som har hovedansvar for den kirkelige undervisningen.

MENIGHETSPRESTEN skal ifølge tjenesteordningen (§ 2b) forvalte ord og sakrament slik at kristen tro og kristent liv fremmes, forrette kirkelige handlinger og utføre dåps- og konfirmasjonsopplæring. Menighetspresten har ut fra tjenesteordningen en sentral rolle i trosopplæringen. Sognepresten har et særlig ansvar i menighetsrådet ved utarbeidelse av lokal plan.

MENIGHETSPEDAGOGER, TROSOPPLÆRINGSMEDARBEIDERE OG BARNE- OG UNGDOMSARBEIDERE planlegger og gjennomfører menighetens trosopplæring ut fra de planer som er vedtatt i menigheten.

Noen steder har det å få en trosopplæringsstilling medført at andre ansatte har trukket seg ut av undervisningsarbeidet. Dette er uheldig, både fordi tverrfagligheten da blir svekket og fordi en ny medarbeider ikke har medført økt bemanning på undervisningsfeltet. KIFO har påvist at tverrfagligheten om trosopplæringen avtar etter oppstartsfasen og mer arter seg som pragmatisk begrunnet flerfaglig fordeling av

oppgaver⁸. Dette medfører at potensialet i stabens tverrfaglige kompetanse ikke utnyttes i planarbeid og utøvende trosopplæring. Kirkerådet og arbeidsgiverlinjene må samarbeide om tiltak som kan stimulere til at tverrfagligheten om trosopplæringen i større grad skjer i tråd med intensjonene. I en situasjon der trosopplæringen skal integreres i menighetens helhetlige virksomhet, er det naturlig å se på hvordan dette organiseres og fordeles mellom de ansatte i tråd med deres kompetanse, ansvar og oppgaver.

En helhetlig undervisningstjeneste inkluderer mange ulike roller og oppgaver. Ofte vil flere av de ansatte samarbeide om gjennomføringen av disse oppgavene, som nevnt ovenfor. I det følgende er oppgavene som er knyttet til menighetens undervisningstjeneste beskrevet under rollene *LEDE*, *PLANLEGGE*, *ADMINISTRERE*, *UNDERVISE*, *FORRETTE*, *UTVIKLE*.

Rolle	Oppgaver
LEDE	Å lede kirkens undervisningstjeneste i sitt tjenesteområde inkluderer å sørge for at alle rollene som er beskrevet nedenfor blir ivaretatt og selv være utøvende i trosopplæringsarbeid: Ansvar for menighetens helhetsskatekumenat Faglig ansvarlig Planarbeid Koordinere samarbeid med øvrige ansatte Rekruttere, utruste og veilede frivillige medarbeidere Samvirke og samarbeid med barn og unge, samt deres foreldre/foresatte
PLANLEGGE	Pedagogisk planarbeid: Trosopplæringsplan for aldersgruppen 0-18 år Planer for samarbeid med skole/ barnehage Planer for øvrig pedagogisk virksomhet i menigheten Legge planer for faseopplegg og enkeltsamvær
ADMINISTRERE	Administrasjon og tilrettelegging av menighetens undervisningstjeneste. Økonomi, deltakerkontakt, internt og utadrettet informasjonsarbeid, praktisk tilrettelegging, rapportering.
UNDERVISE	Planlegge og gjennomføre undervisningsopplegg og læringsaktiviteter for ulike aldersgrupper. Være lærer: Formidle kunnskap og legge til rette for læring. Legge til rette for å erfare og delta i trospraksiser.
FORRETTE	Utøve undervisningsoppdraget i form av gudstjeneste, andaktsliv og å tilrettelegge for deltakelse i andre former for trospraksiser. Gudstjenestelige funksjoner i et avtalt omfang, i samarbeid med andre ansatte og ved å tilrettelegge for involvering av menigheten.
UTVIKLE	Kvalitetsutvikling gjennom rapportering, evaluering og videreutvikling av tiltak og planer.

Den som skal lede menighetens undervisningstjeneste bør ha:

- utviklet forståelse for kirken som et lærende fellesskap og god kunnskap om innholdet i trosopplæringen: teologi/ kristendoms- og kirkekunnskap,
- utviklet evne til å lede pedagogisk planarbeid og evne til evaluering og kvalitetsutvikling av dette,

⁸ Ulla Schmidt. 2012. *Stillinger, kompetanse, samarbeid. Om samarbeid og tverrfaglighet mellom stillingstyper og fagområder i trosopplæringsreformen*. KIFO Rapport 2012: 2. Oslo: Stiftelsen Kirkeforskning.

- utviklet god refleksjon over egen lederrolle og ha evne til ledelse, administrasjon og samarbeid.

For å få den nødvendige bredden og dybden i kompetanse, ferdigheter og refleksjonsnivå, er utdanning på masternivå nødvendig slik også tidligere høringer har bekreftet. Å være lærer i kirkens trosopplæring krever kompetanse om kirkens tro og tradisjon, ferdigheter i å introdusere og involvere barn og unge i kristen tro i praksis, og evne til å være en samtalepartner for barn og unges livsspørsmål. Menighetens undervisningsleder samarbeider med de øvrige kirkelige profesjonsgruppene. Å ha et faglig nivå som tilsvarer de stillingene en står i et samarbeid med, vil være en styrke for dette samarbeidet.

I menigheter der det er kateket, leder denne menighetens undervisningstjeneste, jfr. Tjenesteordning for kateket § 2. Dette innebærer et helhetlig ansvar for menighetens kateketiske arbeid rettet mot alle aldersgrupper. Plan for trosopplæring forutsetter at ansvaret for menighetens undervisningstjeneste skal være plassert hos en medarbeider: *«I menigheter uten kateketstilling, men med trosopplæringsmedarbeider eller lignende, må det avklares hvem av de ansatte som har hovedansvar for den kirkelige undervisningen.»* (Kap. 8). Dersom den som er ansatt som trosopplæringsmedarbeider har tilstrekkelig kompetanse og en stillingsstørrelse som gir rom for det, vil det være naturlig å legge ansvaret for trosopplæringen til vedkommende. Dette kan knyttes til en medarbeider som er en felles stilling for flere sokn. Om denne medarbeideren også skal ha hovedansvar for resten av helhetskatekumenatet, må vurderes særskilt. Når det er flere kateketer/undervisningsmedarbeidere i menigheten/samarbeidsenheten bør det avklares i stillingsbeskrivelsen for den enkelte stilling hvordan ansvaret mellom de ulike stillingene er fordelt. Her må lokale forhold, medarbeidernes kompetanse og personlige forutsetninger legges til grunn for vurderingen. Tjenesteordning for kateket § 2 fastslår at kateketen leder menighetens undervisningstjeneste og at kateketen har et selvstendig ansvar for den faglige utførelsen av de arbeidsoppgaver som er tillagt stillingen. Dette innebærer at dersom det er en vigslet kateket i samarbeid med andre undervisningsmedarbeidere, er det naturlig å legge ansvaret for å lede menighetens undervisningstjeneste på denne, dersom det ikke foreligger spesielle grunner for å gjøre det annerledes.

Forskjellen på en kateketstilling og en trosopplæringsstilling, vil ofte være at kateketens tjeneste omfatter helhetskatekumenatet, mens en trosopplæringsmedarbeider har en tjeneste med vekt på aldersgruppen 0-18 år. Dette betyr at også voksenopplæring og samarbeid med skole og barnehage inngår i kateketens arbeid, i tillegg til trosopplæringen. I reformens forsøksfase var det viktig å avgrense trosopplæringsmedarbeiderens oppgaver for å sikre at den nye ressursen gikk til å fornye og bygge ut menighetens trosopplæring, og ikke ble spist opp av menighetens eksisterende undervisningsarbeid/ barne- og ungdomsarbeid.

Når det gjelder forholdet mellom en kateketstilling og stillingen som menighetspedagog er dette ofte et spørsmål om kompetanse hos den som er ansatt, ikke ulike funksjoner. Hvis stillingen er eneste undervisningsstillingen i menigheten, vil mange av oppgavene være identiske for kateket og menighetspedagog. Om menighetspedagogen skal få ansvar som menighetens undervisningsleder, bør vurderes i forhold til det konkrete stillingsinnhold og den ansattes kompetanse.

Vi har ovenfor beskrevet en struktur for undervisningstjenesten i kirken med kateket, menighetspedagog og menighetsarbeider som de meste aktuelle stillingskodene for kirkens undervisningsmedarbeidere. Kateket og menighetspedagog er stillinger med

kompetansekrav innen pedagogikk og kristendom/teologi som er beskrevet som kjernekompetanse for de kirkelige undervisningsstillingene. I tillegg inngår praktisk-kateketisk utdanning i kateketens kompetanse. Når en fornyet og utbygget trosopplæring nå gjennomføres i hele Den norske kirke, gis det en anbefaling fra Kirkerådet og KA om å bruke stillingsstrukturen og kvalifikasjonskravene som finnes i det kirkelige avtaleverket med vekt på kateket og menighetspedagog for stillingene som opprettes. Dersom menigheten ikke har en pedagogisk stilling fra før, bør stillingen som opprettes være en av disse kategoriene.

Oppsummering, kapittel 4

- Etablering av kirkelige undervisningsstillinger har siden 2004 vært knyttet til midler gjennom trosopplæringsreformen og har skjedd ved at menighetene og fellesrådene vurderer hva som er tjenlig når det gjelder ressursutnyttelse, organisering og kompetanse knyttet til stillingene som etableres.
- Kirkerådet og KA- kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon oppfordrer i dagens rådgivning til etablering av robuste stillingsstørrelser, fortrinnsvis heltidsstillinger der det er tjenlig i forhold til geografiske forhold m.m. Bakgrunnen for denne anbefalingen er bl.a. at heltidsstillinger normalt sikrer et bredere rekrutteringsgrunnlag av kvalifiserte søkere sammenlignet med mindre deltidsstillinger.
- De meste aktuelle stillingskodene for undervisningsstillingene er kodene for kateket, menighetspedagog og menighetsarbeider, undervisning. Dette er en struktur som både tydeliggjør behovet for kompetanse innen pedagogikk og kristendomskunnskap for kirkelige undervisningsmedarbeidere, og samtidig gir tilstrekkelig fleksibilitet til å kunne rekruttere medarbeidere ut fra de lokale forhold og rammevilkår.
- Når en fornyet og utbygget trosopplæring nå gjennomføres i hele Den norske kirke, anbefaler Kirkerådet og KA i sin rådgivning til å bruke stillingsstrukturen og kvalifikasjonskravene som finnes i det kirkelige avtaleverket med vekt på kateket og menighetspedagog for stillingene som opprettes. Dersom enheten ikke har en pedagogisk stilling fra før, bør stillingen som opprettes være en av disse kategoriene.
- Kirkerådet har fastsatt godkjenningskrav for kateket med annen relevant utdanning på mastergradsnivå (KR sak 30/07). Kirkerådet anbefaler ikke å etablere en alternativ vei til katekettjeneste tilsvarendeordningen som er etablert for prester, jfr. *Forskrift om tilsetting av menighetsprest* § 5. Aktuelle kandidater oppfordres til å bruke systemet for realkompetansevurdering i utdanningsinstitusjon for å få formalisert et kompetansenivå som gir grunnlag for godkjenning av kateket med annen utdanning etter dagens krav.
- Et avklart rammeverk for undervisningsstillingene i form av stillingskategorier med en tydelig beskrivelse av ansvar og oppgaver bidrar til kvalitet og stabilitet i kirkens undervisningstjeneste.

5. Vigsling til undervisningstjeneste i Den norske kirke

Bispemøtet gjør rede for sin forståelse av vigsling i sin uttalelse om diakontjenesten (BM 03/10). Under overskriften vigsling til kirkelige tjenester beskrives forståelsen av vigsling med følgende elementer:

- Vigsling forstås som en gudstjenestelig handling der kirken innsetter en tjener.
- Vigslingen formidler kallelse, velsignelse og sendelse.

- Vigsling er en charismatisk handling hvor menigheten ber Ånden gi den vigslede sine gaver.
- I vigslingen bekreftes at kirken har funnet den vigslede egnet til tjeneste.
- Den som vigsles lover å utføre sin tjeneste i troskap mot kirkens lære og det oppdrag som er gitt i tjenesten.
- Vigslingen rommer et element av utsendelse.
- En vigsling er ikke tidsbegrenset, men tar sikte på en livslang tjeneste.
- Vigsling utføres av biskopen fordi vigslingen gjelder hele kirken.

Om vigsling uttaler Bispemøtet at «Innenfor fellesskapet av tjenester har noen tjenester det til felles at de er vigslede tjenester. Hver på sin måte er de satt inn under et særlig ansvar og en særlig forpliktelse. Vigslingen innebærer imidlertid ingen særskilt åndelig verdighet eller status utover det andre døyte har. Det som kvalifiserer de ulike vigslede tjenestene er ikke selve det å være vigslet, men den tjeneste det vigsles til. Sentralt i de ulike vigslingsliturgier står derfor omtalen av hva man vigsles til». Om vigsling til diakontjeneste uttaler Bispemøtet:

I Den norske kirke vigsles diakoner etter en egen liturgi, og slik vigsling er obligatorisk for å inneha fast stilling som diakon i en menighet. Slik framstår diakontjenesten i vår kirke entydig som en vigslet tjeneste, der "formaning og løftet i vigslingsliturgien er bestemmende for diakonens tjeneste og livsførsel" (Tjenesteordning og kvalifikasjonskrav for diakoner, § 6). Som vigslet medarbeider står diakonen under tilsyn av biskopen og er underlagt en særlig forpliktelse på kirkens læremessige grunnlag. Den norske kirke har i tillegg en del diakoniarbeidere som ikke tilfredsstiller kvalifikasjonskravene for vigsling.

Bispemøtet fastslår at det teologisk sett er ikke er forskjell på vigsling for diakon og prest, bortsett fra at det vigsles til to ulike tjenester. Dette medfører at «vigslingen er ikke vigsling til en generell status som vigslet, men vigsling til en spesifikk tjeneste. Dersom en går over fra en tjenestetype til en annen, må en vigsles til denne tjenestetype.»

I Gudstjenestepermen fra 1986 var alle vigslingsliturgiene for prest, kateket, diakon og vigsling til fast kirkelig tjeneste plassert på samme sted i høymessen: i forbindelse med forbønnen etter kunngjøringene etter prekenen. Men i Gudstjenesteboken (1996) ble vigsling til prestatjeneste flyttet til før prekenen, mens vigsling for kateket og diakon fortsatt er plassert etter prekenen, i forbindelse med forbønnen. Dette kan begrunnes med at prekenen som den nye presten holder, bør komme etter at vedkommende er vigslet til tjeneste. Plasseringen av vigslingsliturgien i gudstjenesten sier dermed noe om forkynnelsens sentrale plass i prestens tjeneste. Det er også vanlig at kateketer som vigsles preker under vigslingsgudstjenesten, men denne forskjellen kan oppfattes som et signal om prestatjenestens særlige ansvar for forkynnelsen i menigheten.

5.1 Vigsling til katekettjeneste i Den norske kirke

Forståelsen av tjenesten det vigsles til, beskrives i omtalen av tjenesten i liturgien for vigsling til den konkrete tjenesten. I fremstillingen i vigslingsliturgien beskrives tjenesten det vigsles til. Liturgiene for vigsling til prest, kateket og diakon begynner med en henvisning til det allmenne prestedømmet som vi har del i som døyte:

«I dåpen ble vi innlemmet i Guds folk, og vi ble alle vigslet til å være tjenere for Gud. For Skriften vitner om at hele Guds folk er et kongelig presteskap, et hellig folk, et folk

som er Guds eiendom, for at vi skal forkynne hans storverk, han som kalte oss fra mørket til sitt underfulle lys. (1 Pet 2,9)»

Så følger den følgende beskrivelse av menighetens undervisningstjeneste i liturgien for vigsling til kateket:

Til det kall og de nådegaver Gud har gitt sin menighet, hører også tjenesten med å undervise i den kristne tro, så vi kan vokse i troen og grunnfestes i sannheten. I dag skal denne medarbeider på apostolisk vis under håndspåleggelse og bønn vigsles til kateket, med ansvar for menighetens undervisningstjeneste.

Undervisningstjenesten begrunnes i Guds kall og nådegaver som er gitt til menigheten. Tjenestens særpreg er å undervise i den kristne tro. I det tilsvarende leddet for vigsling til prest, henvises det til CA 5 om tjenesten som Gud har innstiftet med å lære evangeliet og meddele sakramentene. Skriftlesningen i vigslingsliturgien sier også noe om profilen på de ulike vigslede tjenestene:

Prest	Kateket	Diakon
La oss høre hva Guds ord vitner om den hellige tjeneste . Matt 28, 18-20 Joh 20,19-23 2 Kor 5,17-20 1 Pet 5,1-4	La oss høre hva Guds ord vitner om den tjenesten som Gud kaller til i sin kirke . Matt 28, 18-20 2 Tim 3,14-17 2 Kor 5,17-20	La oss høre hva Guds ord vitner om den tjenesten som Gud kaller til i sin kirke . Matt 28, 18-20 Matt 25,34-40 2 Kor 5,17-20

Alle liturgiene innleder med lesning av Misjonsbefalingen om å gjøre til disipler ved å døpe og lære å holde. Oppdraget er gitt av Kristus til hele kirken. Andre lesning profilerer de ulike tjenestene i forhold til hverandre: For presten leses om sendelse, åndstrustning og makt til å tilgi og fastholde synder. For kateketen om skriften som gir visdom og leder til frelse og er nyttig til å gi opplæring, tale til rette, hjelpe på rett vei og oppdra i rettferd. Her vektlegges sendelsen og mandatet fra Kristus for prestetjenesten, mens det for kateketens vedkommende pekes på skrifttroskap som grunnlag for opplæring og oppdragelse for det menneske som hører Gud til. Diakonens tjeneste profileres som en karitativ tjeneste for Kristus med henvisning til ”Det dere gjorde mot en av disse mine minste brødre, gjorde dere mot meg”. Tredje lesning er felles for alle tre grupper og handler om å være utsendinger for Kristus. Bare prestetjenesten har til slutt teksten fra 1. Peters brev om menigheten og dens hyrder. Formaningen og løftet i vigslingen er bestemmende for livsførselen til den som vigsles:

- Når Herren nå betror deg katekettjenesten i vår kirke, pålegger og formaner jeg deg*
- *at du i din forkynnelse og undervisning legger fram Guds ord klart og rent, som det er gitt oss i Den hellige skrift, og som vår kirke vitner om det i sin bekjennelse,*
  - *at du lærer og rettleder menighetens lemmer og alle søkende, så de kan lære Guds ord å kjenne og få kunnskap om hans vilje, og at du bærer dem fram for Gud i bønn og påkallelse med takk,*
  - *at du også selv av hjertet legger vinn på å leve etter Guds ord, og i studium og bønn trenger dypere inn i de hellige skrifter og den kristne tros sannheter.*
- NN, lover du for Guds åsyn og i denne menighets nærvær at du vil gjøre dette med troskap, men den nåde Gud selv vil gi deg?*

Katekettjenesten, slik den er tilrettelagt i Den norske kirke i dag, med egen vigslingsliturgi og obligatorisk vigsling, framstår på tilsvarende måte som diakontjenesten entydig som en vigslet tjeneste der «*formaning og løfte* i

vigslingsliturgien er bestemmende for kateketens og livsførsel», jfr. Tjenesteordning og kvalifikasjonskrav for kateketer, § 6. Som vigslet medarbeider står kateketen under tilsyn av biskopen og er underlagt en særlig forpliktelse på kirkens læremessige grunnlag.

Jan Ove Ulstein oppsummerer forståelsen av katekettjenesten slik i utredningen «Vigsling til kateket – til kva? Ei teologisk utgreiing av spørsmålet om kateketen høyrer med til ministerium eccleasticum» (Volda 2008): *«Det særleine ved denne tenesta er no langt på veg avklara. Kateketen har ei fagleg sjølvstendig stilling, med ein tilnærma klar yrkesidentitet som leiar av undervisningstenesta i ein kyrkjelyd, med gudstenestelege funksjonar tilpassa kateketens speciale. Stillinga er nær ein profesjon, og dermed kandidat til det som er eitt av kriteria for vigsling/ordinasjon: livslang/varig teneste til ei stilling av permanent karakter. Det kan vidare argumenterast for at katekese er ein varig dimensjon ved kyrkja sitt oppdrag, både bibelsk motivert (Matt 28, Jesu gjerning) og frå reformasjonen (katekisme som vedkjenningskrift). I ei tid med spesialisering i arbeidsliv og kyrkje er kateketstillinga ein institusjonalisert og god måte å ta vare på det oppdraget. Det kan vidare argumenterast for at kateketen i lys av vigslingsrituala allereie er ei "ordinert stilling" (s.13-14).*

5.2 Vigslingens betydning for kateketene

I undersøkelsen «En gang kateket, alltid kateket?» var et av spørsmålene «Hva betyr vigslingen for deg i dag?». Kateketenes utsagn om vigslingens betydning var overveiende positive, og viste at vigslingen har en viktig funksjon for kateketers opplevelse av å stå i en viktig tjeneste og en opplevelse av å motta utrustning og støtte til tjenesten gjennom vigslingen. Mange av svarene ga uttrykk for at vigslingen har bidratt til en positiv opplevelse av å være kalt og innsatt i en viktig og verdsatt tjeneste som har et avklart mandat og står under biskopens tilsyn og oppfølging. Vigslingen ser ut til å ha en positiv, identitetsskapende og stabiliserende effekt for mange av kateketene. I de tilfeller opplevelsen av vigslingen var blandet eller negativ, ble det begrunnet med uklarhet rundt tjenesten og hva vigslingen egentlig innebærer. Kateketens gudstjenestelige funksjoner og tjenesteforståelsen berøres gjennom uttrykk som A og B-lag, maktkamp, embete/ lek tjeneste osv.

5.3 Hvilke av undervisningsstillingene er det naturlig å vigsle til?

Bispedømmerådene har oppgitt at det pr. januar 2014 arbeider ca. 130 vigslede kateketer i kirkelige undervisningsstillinger. Dette innebærer at bare om lag en fjerdedel av de som i dag er ansatt i kirkelige undervisningsstillinger i Den norske kirke er vigslede kateketer (130 personer av totalt ca. 500 årsverk). Andelen vigslede undervisningsmedarbeidere vil trolig bli enda lavere når de nye stillingene som ut fra årets opptrapping av bevilgning til trosopplæringsreformen blir opprettet.

Ut fra Bispemøtets vigslingsforståelse om at det som kvalifiserer de ulike vigslede tjenestene, er ikke selve det å være vigslet, men den tjeneste det vigsles til, er det naturlig å vurdere om vigsling til «*tjenesten med å undervise i den kristne tro [...] med ansvar for menighetens undervisningstjeneste*» bare skal omfatte personer som er kvalifisert i henhold til kravene i tjenesteordning for kateket.

I sin begrunnelse for vigsling av diakoner viser Bispemøtet til at Den norske kirke i tillegg har en del diakoniarbeidere som ikke tilfredsstiller kvalifikasjonskravene for vigsling. Bispemøtet sammenholder altså kvalifikasjonskrav med tjenesten det vigsles til. Tilsvarende er det naturlig å holde fast at vigsling til katekettjeneste er aktuelt for personer med godkjent kateketutdannelse. Dette bekrefter behovet for kateketer med et

høyt kompetansenivå (mastergrad) med kristendoms-kunnskap, pedagogikk og praktisk-kateketisk utdanning. I denne utdanningen inngår veiledet menighetspraksis og en vurdering av personlig egnethet for tjenesten. I vigslingen bekreftes kateketens kall og ansvar for menighetens undervisningstjeneste. Dette er å forstå som et helhetlig ansvar for å legge til rette for livslang læring i rammen av menighetens lærende fellesskap.

Vi har ovenfor anbefalt at katekettittelen brukes når det ansettes kvalifisert kateket i en lokal kirkelig undervisningsstilling. Dersom det ansettes en person med kateketkompetanse i en undervisningsstilling med annen tittel, bør også denne medarbeideren vigsles dersom tjenesten er av en art som gjør det naturlig.

Da katekettjenesten var under etablering på 70-tallet la Bispemøtet vekt på *vigslingens strukturskapende virkning* for tjenesten.⁹ For andre undervisningsmedarbeidere i fast stilling på minimum 50 prosent kan ordningen for «Vigsling til fast kirkelige tjeneste» brukes for å markere kirkens kall og innvielse når en medarbeider for første gang går inn i en slik tjeneste. Dette vil bidra til å synliggjøre at en ordnet undervisningstjeneste i menighetene er av avgjørende betydning for Den norske kirke i dag.

Nemnd for gudstjenesteliv drøftet i sak 9/12 om denne ordningen bør kalles noe annet enn vigsling, for å markere forskjellen på de ulike ordningene:

NFG har også drøftet spørsmålet om man ut fra dette bør bruke andre betegnelser som f. eks. innvielse, velsignelse, forbønn og sendelse om den ordningen som i dag heter «Vigsling til fast kirkelig tjeneste», og som prostene forestår.

Navnet må tydeliggjøre at dette er en engangshandling når en medarbeider for første gang går inn i kirkelig tjeneste og må ikke forveksles med ordningene for innsetting/ framstilling med forbønn som brukes når en medarbeider som allerede er vigslet tiltrer i en ny stilling.

Det er ønskelig at en større andel av de kirkelige undervisningsmedarbeiderne på sikt kan bli kvalifisert for vigsling til katekettjeneste. Dette kan gjøres ved aktiv bruk av ordningen for godkjenning av kateketer med annen utdanning for ansatte med kompetanse på masternivå, og ved å tilrettelegge for at medarbeidere kan ta videreutdanning mens de er i undervisningsstilling.

5.4 Veien til vigslet tjeneste?

Veien til prestatjeneste er et innføringsprogram for teologistudenter og andre som vurderer å bli prest i Den norske kirke. Utbyggingen av "Veien til prestatjeneste" med tre samlinger på ulike tidspunkt i pretestudentenes utdanning gir et signal om at biskopene prioriterer dette høyt og at vigsling til prestatjeneste er viktig. Ordningen er et samarbeid mellom biskopene gjennom Bispemøtet og lærestedene som utdanner til cand.theol. og er obligatorisk for å bli ordinert i Den norske kirke. VTP omfatter tre ordinasjonssamlinger samt stiftspraksis. Programmet skal:

- rekruttere, motivere og forberede til ordinasjon og prestatjeneste,
- utvide deltakernes kjennskap til Den norske kirke,
- gi deltaker og veiledningsbiskop anledning til å bli kjent med hverandre
- gi biskop som skal forestå ordinasjon, grunnlag for å prøve deltakerens skikkethet.

(Grunnregler for Veien til prestatjeneste § 1)

Ordningen er forankret i tjenesteordning for biskoper, § 8: «Biskopen beslutter om ordinasjon til prestatjeneste og vigsling til andre kirkelige tjenester, etter i samtale å ha funnet kandidatene skikket for tjenesten, og forretter så ordinasjons- eller

---

⁹ Bispemøtet (BM) sak 3a/77, punkt 7

vigslingshandlingen etter forordnet liturgi. Biskopen kan etablere en ordning for forberedelse til ordinasjon.»

En arbeidsgruppe nedsatt av Bispemøtet utarbeidet i 2004 et forslag til regelverk for Veien til prestedtjeneste. Utredningen omtaler i punkt 2.5.4 *Innføringsprogram for andre vigslende tjenester. Tverrfaglighet: «Arbeidsgruppen har i sine drøftelser berørt spørsmålet om også diakoner, kateketer og kantorer har behov for et praktisk-kirkelig innføringsprogram tilsvarende VTP. Behovet for tverrfaglighet er et viktig spørsmål i denne sammenheng. Arbeidsgruppen anser at disse spørsmålene faller utenfor gruppens mandat, men vil anbefale at biskopene og de angjeldende yrkesorganisasjonene fører saken videre.»*

På bakgrunn av likheten i vigslingsliturgi og biskopenes vektlegging av egnethetsvurderingen som viktig del av vigslingsforberedelsen, bør det vurderes å etablere en ordning for "Veien til vigslet tjeneste" i form av et mindre omfangsrikt opplegg i tilknytning til den praktisk-kirkelige utdanningen for de øvrige tjenestene som biskopen vigsler til. Dette kan gjerne tilrettelegges på en måte som ivaretar ønsket om tverrfaglighet, slik Bispemøtes arbeidsgruppe vektla i 2004. På denne måten kan biskopene gi et signal om at de ser alle de vigslede tjenestene som viktige for Den norske kirke. Vigslingsforberedelsen vil bli styrket og både den som skal vigsles og biskopen som vigsler vil ha bedre forutsetninger for å vurdere om det er grunnlag for vigsling. Målsettingene for VTP inkluderer også rekruttering, motivasjon og forberedelse for tjeneste, samt kjennskap til Den norske kirke. For de øvrige vigslede stillingene vil det derfor være naturlig å involvere arbeidsgiverlinjen for disse i opplegget.

Oppsummering, kapittel 5

- Katekettjenesten, slik den er tilrettelagt i Den norske kirke i dag, med egen vigslingsliturgi og obligatorisk vigsling, framstår entydig som en vigslet tjeneste der *«formaning og løftet i vigslingsliturgien er bestemmende for kateketens og livsførsel»*, jfr. *Tjenesteordning og kvalifikasjonskrav for kateketer*, § 6. Som vigslet medarbeider står kateketen under tilsyn av biskopen og er underlagt en særlig forpliktelse på kirkens læremessige grunnlag.
- Vigsling til katekettjeneste er aktuelt for personer som er kvalifisert i henhold til kravene i tjenesteordning for kateket.
- Bispemøtet har slått fast at vigslingen er ikke vigsling til en generell status som vigslet, men vigsling til en spesifikk tjeneste. Dersom en går over fra en tjenestetype til en annen, må en vigsles til denne tjenestetypen.
- Det anbefales å bruke «Vigsling til fast kirkelige tjeneste» som innvielse til undervisningstjeneste for kirkelige undervisningsmedarbeidere i fast stilling på minimum 50 prosent for å markere kirkens kall til tjenesten.
- Navnet på denne handlingen foreslås endret for å markere forskjellen på de ulike ordningene.
- Det er ønskelig at en større andel av de kirkelige undervisningsmedarbeiderne på sikt kan bli kvalifisert for vigsling til katekettjeneste.

6. Undervisningsoppdraget i menighetens gudstjenesteliv

Katekumenatet har gjennom hele kirkens historie vært nært forbundet til menighetens gudstjenesteliv. Menigheten som lærende fellesskap gir gode muligheter for totalformidling der kunnskap og erfaringer hører sammen. Gudstjenesten har derfor en sentral plass i kirkens undervisning. I Plan for trosopplæring «Gud gir – vi deler» vektlegges dette på flere måter. *Gudstjeneste* en av elleve dimensjoner som

menighetene må utarbeide en strategi for hvordan de vil inkludere i sin lokale trosopplæringsplan. Disse dimensjonene danner en plattform for trosopplæringsarbeidet i menigheten. Planen anbefaler at ethvert tiltak i trosopplæringen skal ha tilknytning til menighetens gudstjenesteliv, enten i form av deltakelse i en gudstjeneste eller ved at gudstjenestelige elementer inngår i undervisningssamværene. I kapittel 4 om trosopplæringens oppbygging beskrives denne helheten slik: «Trosopplæringens breddetiltak skal stå i samvirke med menighetens gudstjenesteliv, barne- og ungdomsarbeid og den formidling og trosutøvelse som skjer i hjemmet.» Kirkens tro og tradisjon lever i gudstjenestens gjennom liturgier, tekster, sakramentene, forkynnelse og salmer. «Kristen tro i praksis» er et av tre aspekter som trosopplæringens innhold beskrives gjennom.

Gudstjenestens sentrale plass i kirkens undervisning gjør det naturlig og ønskelig med et tverrfaglig samarbeid om planlegging og gjennomføring av de gudstjenestene der menighetens undervisningsoppdrag på en særlig måte står i fokus. Dette samarbeidet vil involvere prest, undervisningsmedarbeider, kirkemusiker, andre ansatte og frivillige medarbeidere. Arbeidet med gudstjenesten i trosopplæringen gir gode muligheter for barn og unges medvirkning. Et slikt samarbeid er helt i tråd med gudstjenestereformens intensjoner om involvering i menighetens gudstjenesteliv.

Å forberede og tilrettelegge for barn og unges medvirkning i gudstjenestene vil være noe de fleste undervisningsmedarbeidere vil bli involvert i. Å medvirke under slike gudstjenester er en naturlig del av den helhetlige læringsvirksomheten som tjenesten innebærer. Omfanget og innholdet av gudstjenestearbeidet må fastsettes av arbeidsgiver i forståelse med den aktuelle medarbeideren og innarbeides i stillingsbeskrivelsen. Slik medvirkning skjer under ledelse av soknepresten eller forrettende prest.

Arbeidet med å integrere og synliggjøre undervisningsoppdraget i menighetens gudstjenesteliv kan føre til at undervisningsmedarbeidere får en tydeligere funksjon i og gjennomføring av gudstjenester. Det er ikke ønskelig at prestens rolle i kirkens undervisning blir mindre som en konsekvens av dette. Kateketens gudstjenestelige funksjoner vil ofte utøves i samarbeid med prest, men også som hovedansvarlig for å planlegge og å forrette gudstjenester, både i den lokale kirken og i forbindelse med leir og andre arrangement for barn og unge.

Gjeldende retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner fastslår i punkt 1.2 at «Kateketens og diakonens deltakelse og medvirkning ved gudstjenester og kirkelige handlinger skjer under ledelse av soknepresten eller forrettende prest, jf. Tjenesteordningenes § 7. Dette er naturlig, ut fra den sentrale plassen forvaltningen av Ord og sakrament har i prestens tjenesteordning, at forrettende prest er ansvarlig for forordnede gudstjenester der kateketen eller andre undervisningsmedarbeidere medvirker. Når kateket/ undervisningsmedarbeider har hovedansvar for å planlegge og forrette gudstjenester, er det naturlig å tenke at dette ligger inn under sokneprestens ledelse av prestedtjenesten i soknet.

6.1 Sakramentsforvaltning

Om sakramentsforvaltning og kirkelige handlinger ga Bispemøtet i sak 03/10 følgende vurderinger:

Sakramentene dåp og nattverd er Guds gaver til kirken og forrettes derfor i menighetens fellesskap. Sakramentsforvaltningen ivaretas derfor av personer som kirken har gitt fullmakt og vigslet til denne oppgaven. I vår kirke er denne oppgaven tillagt prestedtjenesten som bærer av tjenesten med å "lære evangeliet og meddele sakramentene" (CA V). Bortsett fra nøddåp, som kan forrettes av enhver kristen om det er nødvendig, kan biskopen på visse betingelser gi andre egnede personer fullmakt til å

forrette dåp og nattverd, på ansvar og under tilsyn av en prest (Tjenesteordning for biskoper § 10). I vår kirke er diakoner gitt generell adgang til å forrette nattverd i forbindelse med soknebud (Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner, pkt. 3.2.1). Bispemøtet ser ikke grunnlag for å gjøre endringer på dette punktet.

Ungdommens kirkemøte uttalte i sak UKM 08/11 om nattverdforvaltningen i Den norske kirke:

«UKM 2011 er glad for at sakramentsforvaltning (særlig nattverd), har fått en sentral plass på ungdomsgudstjenester og leirer. Dette medfører praktiske utfordringer. Vi vet at det ofte er vanskelig å få ordinerte prester til å praktisk gjennomføre dette. UKM 2011 ber om at Bispemøtet i Den norske kirke ser på muligheten for at diakoner og kateketer i utvidet grad får dispensasjon til å forrette nattverd.»

Ved behandling av sak KM 4/08: Evaluering av godkjenningsordning for personer uten cand.theol.-grad ga komiteen følgende merknad:

5. Komiteen merker seg at Kirkerådet har vedtatt å utrede en ordning med utgangspunkt i den anglikanske kirkes "Local Ordained Ministry" og "Ordnungsgemäss berufen" i VELKD (De lutherske landskirker i Tyskland). Komiteen ser positivt på dette og vil samtidig foreslå at Kirkerådet vurderer muligheten for en ordning med ungdomspastor (jf. Ungdomstinget i Agder og Telemark bispedømme sak 05/08). En slik stilling kan ha et lavere krav til kompetanse, for eksempel en bachelor-grad, og kan være en pretestilling med begrensede fullmakter, og med veiledning fra en prest i en vanlig pretestilling.

Kirkerådet fulgte dette opp gjennom sak KR 51/10 Lokal presteneste - utgreiing av nye ordningar. Utredningen anbefaler ikke en ordning med ungdomsprest med bachelorkompetanse, men fremmer forslag om ulike typer assisterende presteneste som har utgangspunkt i de kirkerettslige rammene som finnes i § 10 i tjenesteordning for biskoper.

Gjeldende retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner slår fast at kateketens tjeneste ikke omfatter forvaltning av sakramentene (punkt 2.1.3). Bispemøtet knytter forvaltningen til ord og sakrament til prestenesten i sak BM 03/10:

CA V beskriver en tjeneste preget av to konkrete oppgaver ("lære evangeliet og meddele sakramentene") som i vår kirke har vært sammenfallende med de sentrale oppgaver i prestenesten. Selv om prestene tidvis har vært tillagt mange andre oppgaver, har det alltid vært disse to oppgavene som har vært identitetsbestemmende for presteyrket. Bispemøtet mener at det også i vår situasjon er mest nærliggende å oppfatte prestenesten som videreføringen av den særskilte tjeneste som omtales i CA V og i Den norske kirkes Gudstjenestebok, del II. Dette dreier seg om hva som identitetsbestemmer prestenesten, og betyr ikke at prester dermed skulle ha en eksklusiv rett til å utføre alt som hører inn under forkynnelse og sakramentforvaltning.»

Kirkens undervisningstjeneste er i denne utredningen beskrevet som en helhetlig virksomhet som springer ut av kirkens oppdrag med å gjøre disipler gjennom «å døpe dem og lære dem å holde». Læring i kirken skjer gjennom en totalformidling der vi lærer kunnskap om troen og av troen slik den formidles gjennom Ord og sakrament i menighetens fellesskap. Begrunnet i en helhetlig forståelse av læring i kirken og i menighetens behov for sakramentsforvaltning, bør det vurderes det om det er tjenlig at sakramentsforvaltning kan inngå i en vigslet katekettjeneste. Vigslet kateket har praktisk-kirkelig utdanning der gudstjenestepraksis og undervisning i liturgiske fag inngår. Kateketen har i forbindelse med vigslingen vært gjenstand for biskopens egnethetsvurdering og står under biskopens særskilte tilsyn. Kateketens

sakramentsforvaltning kan enten forankres i biskopens tilsyn sakramentsforvaltning og forkynnelse, jfr. Tjenesteordning for biskop, § 1, annet ledd eller som en fullmaktsordning begrunnet i § 10.

Behovet for nattverd på ungdomsgudstjenester og leir, som Ungdommens kirkemøte har tatt opp i UKM sak 08/11, og vurderingen av en ordning med ungdomspastor (sak KM 04/08 og KR 51/10) kan imøtekommes ved at biskopen gir fullmakt til at menighetspedagoger, andre undervisningsmedarbeidere og barne- og ungdomsarbeidere kan forrette nattverd ved bestemte anledninger i et avklart omfang, jfr. tjenesteordning for biskop, § 10.

Kateketens og andre undervisningsmedarbeideres gudstjenestelige funksjoner skal være knyttet til gudstjenester der undervisningsoppdraget på en særlig måte står i fokus. En må være oppmerksom på faren for at kateketer, som i kraft av sin vigsling kan forrette gudstjenester og forvalte sakramentene, kan få en forskyvning i retning av mer gudstjenesteoppgaver på bekostning av pedagogisk ledelse, utviklingsarbeid og utøvende undervisning. I følge gjeldende retningslinjer for kateketens gudstjenestelige funksjoner, skal omfanget av kateketens medvirkning ved gudstjenester fastsettes i stillingsbeskrivelsen for den enkelte medarbeider.

Oppsummering, kapittel 6

- Gudstjenestens sentrale plass i kirkens undervisning gjør det naturlig og ønskelig med et tverrfaglig samarbeid om planlegging og gjennomføring av de gudstjenestene der menighetens undervisningsoppdrag på en særlig måte står i fokus.
- Begrunnet i en helhetlig forståelse av læring i kirken og i menighetens behov for sakramentsforvaltning bør det vurderes hvorvidt det vil være tjenlig at sakramentsforvaltning kan inngå i en vigslet katekettjeneste.
- Behovet for nattverd på ungdomsgudstjenester og leir kan imøtekommes ved at biskopen gir fullmakt til at menighetspedagoger, andre undervisningsmedarbeidere og barne- og ungdomsarbeidere kan forrette nattverd ved bestemte anledninger i et avklart omfang, jfr. tjenesteordning for biskop, § 10.
- Omfanget av kateketens og øvrig undervisningsmedarbeideres medvirkning ved gudstjenester skal fastsettes i stillingsbeskrivelsen for den enkelte medarbeider.

7. Tjenestedrakt for vigslede undervisningsmedarbeidere

I forbindelse med utredningen av *Diakontjenesten i kirkens tjenestemønster* har både Bispemøtet og Kirkemøtet lagt til grunn at stola er vigslingstegnet i Den norske kirke.

Når det gjelder liturgisk drakt for diakon, mener Bispemøtet at egenarten til diakontjenesten som vigslet stilling tilsier at diakonen bærer skråstilt stola og at dette bør gjelde tilsvarende for kateketer og kantorer. Det er Kirkemøtet som fastsetter liturgisk drakt for diakoner, kateketer og kantorer, og som eventuelt må gjøre vedtak om bruk av skråstilt stola for disse tjenestegrupper før dette kan tas i bruk.(BM sak 03/10)

Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) drøftet spørsmålet om stola for diakoner, kateketer og kantorer i sak 09/12 Skråstola for diakoner, kateketer og kantorer. Fra protokollen gjengis følgende kommentarer og vedtak:

NFG vil fremheve at stola er det avgjørende tegnet på vigsling, forstått som vigsling ved en biskop til en livslang tjeneste og hvor den vigslede står under biskopens tilsyn. En alba er å forstå som en hvit dåpsdrakt som alle døpte i prinsippet kan bære, men som bæres sammen med stola som vigslingssymbol. I dag har verken kateketer, diakoner eller kantorer noe liturgisk draktsymbol på vigsling.

Spørsmålet om andre grupper enn diakoner skal bære skråstola, henger sammen med spørsmålet om hvilke tjenestegrupper som vigsles av en biskop til en livslang tjeneste.

NFG tilrår:

1. At skråstola innføres som tegn på at diakoner er vigslet av en biskop til en livslang tjeneste og står under biskopens tilsyn. Selv om kateket- og kantortjenesten ikke er utredet slik diakontjenesten er, bør ikke dette hindre at Kirkemøtet i 2013 vedtar innføring av skråstola for diakoner.
2. Under forutsetning av at biskopene i Den norske kirke vigsler kateketer og kantorer til en livslang tjeneste og de står under biskopens tilsyn, bør også disse bære skråstola. Om disse derimot ikke vigsles til en slik tjeneste, bør de ikke bære skråstola.
3. Kateket-tjenesten og kantortjenesten utredes nærmere.

På denne bakgrunn ba Kirkerådet om «at kateket- og kantortjenesten utredes med sikte på bruk av stola som del av liturgisk drakt for vigslede medarbeidere» (KR-012/12). I Kirkemøtets saksdokument om innføring av skråstola for diakoner (KM sak 08/13) står følgende om bruk av stola:

Liturgisk tjenestedrakt i Den norske kirke i dag

I liturgisk sammenheng betyr det latinske ordet stola et langt og relativt bredt bånd som henger over nakke eller skulder og som inngår som del av en liturgisk drakt for visse vigslede tjenestegrupper. I Den norske kirke ble stolaen (gjen-)innført som en del av den nye prestedrakten som ble innført ved kgl. res. av 30. mai 1980 og Kirkedepartementets rundskriv av 4. februar 1981. Da hadde stolaen ikke vært en del av den liturgiske drakten for prester i Den norske kirke siden 1536.

Innenfor den verdensvide kirken bæres stola av vigslede tjenestegrupper som biskoper, prester og diakoner innenfor den romersk-katolske kirke, metodistkirken og i anglikanske, presbyterianske, lutherske og andre protestantiske kirker. Også innenfor de ortodokse kirkene bærer biskoper, prester og diakoner ulike former for stolaer, som for biskop og prest kalles epitachelion (for prest/biskop) og for diakon orarion, ofte i en lang og "fordoblet" utgave.

I Den norske kirkes Retningslinjer for bruk av liturgiske klær, pkt 1.3, heter det at "Stola godkjent til bruk i Den norske kirke er et farget bånd med bredde 8-12 cm, som bæres slik at stolastolpene henger rett ned". Denne rettstilte stolaen henger altså rett ned fra begge skuldrene, på fremsiden av presten eller biskopen.

En skråstilt stola (skråstola) derimot, henger bare over venstre skulder og går på skrå – både på fremsiden og baksiden av personen – og stolastolpene samles på høyre hofte slik at endestykkene henger ned på høyre side. Skråstilt stola/skråstola er i dag ikke omtalt i Retningslinjer for bruk av liturgiske klær, men finnes i mange andre kirker, og bæres stort sett alltid av diakoner.

Det ble presisert i retningslinjene at prester ikke skulle bære "stola i kryss". Det betyr at stolastolpene ikke skal krysse hverandre på fremsiden, ved hjelp av singulum, slik det tidligere var vanlig i katolsk tradisjon hvor biskopen bar rettstilt stola, presten bar stola i kryss og diakonen bar skråstilt stola. Denne måten å bære stola på har også vært vanlig i den svenske kirke. Den romersk-katolske kirken hadde allerede med

liturgireformen etter Andre Vatikankonsil på 1960-tallet gått bort fra praksisen med at prester skulle bære stola i kryss - til forskjell fra biskopene, som bar rettstilt stola. Dermed understreket denne kirken at også en biskop, liturgisk sett, er prest. Diakoner bærer imidlertid fortsatt skråstilt stola i den romersk-katolske kirken, noe som også er en svært gammel kirkelig tradisjon.

På bakgrunn av en forståelse katekettjenesten som en vigst tjeneste, skal kateket bruke alba med stola som liturgisk bekledning. Begrunnelsen for dette er at stola er vigslings tegn i vår kirke og bør derfor brukes av alle de vigslende stillingene. (Jfr. BM 3/10).

Undervisningsmedarbeidere som er vigst/ innviet til fast kirkelig tjeneste bruker enkel hvit kappe eller «høvelig sivil drakt» ved utføring av gudstjenestelige funksjoner. Dette innebærer ingen endring i forhold til gjeldende retningslinjer.

Bispemøtets uttalelse i sak BM 03/10 kan forstås som at andre tjenester enn prest skal bruke skråstola. Bispemøtet gir ingen begrunnelse for dette. I en økumenisk sammenheng kan skrå stola bli oppfattet som et uttrykk for at katekettjenesten er en type diakontjeneste. De siste årenes avklaring av tjenestestrukturen i Den norske kirke har avvist tanken om samlediakonater som en modell som svarer på vår organisering av de kirkelige tjenestene.

Beskrivelsen av arbeidet med tjenesteforståelsen i Den norske kirke i kapittel 2, viser at det også er mulig å forstå det slik at kateketens vigsling innebærer å ha del i tjenesten med å føre mennesker til tro gjennom å lære evangeliet og forvalte sakramentene.

Hvorvidt kateketens stola skal være rettstilt eller skrå, må vurderes i forhold til tjenestens egenart og forankring. Kapittel 3 i denne utredningen viser at en vigst katekettjeneste både kan forankres i det allmenne prestedømme og tjenesten med å lære evangeliet og forvalte sakramentene..

Når det gjelder utforming av stola for kateket, må den være i de fire kirkeårsfargene. Aktuelle symboler kan være Bibel med kors, lys eller lykt (jfr. «Ditt ord er en lykt for min fot...») eller aks som symbol på vekst og modning.

Oppsummering

- Undervisningsmedarbeidere som er vigst/ innviet til fast kirkelig tjeneste bruker enkel hvit kappe eller «høvelig sivil drakt» ved utføring av gudstjenestelige funksjoner. *Dette innebærer ingen endring i forhold til gjeldende retningslinjer.*
- På bakgrunn av en forståelse katekettjenesten som en vigst tjeneste, foreslås det at kateket bruke alba med stola som liturgisk bekledning.

8. Høringsspørsmål

1. Stillingsstruktur og kompetansekrav for kirkelige undervisningsmedarbeidere

- a) Ivaretar den etablerte stillingsstrukturen innen kirkelige undervisning som er beskrevet i kap 4.2 tilstrekkelig rammeverk og fleksibilitet for arbeidstakere og arbeidsgivere?
- b) Har høringsinstansen kommentarer til gjeldende kompetansekrav for kateket og menighetspedagog? (Jfr. kap 4.2 og 4.5)
- c) Hvordan stiller høringsinstansen seg til vurderingen om å ikke etablere en ordning for godkjenning av personer med særlige kvalifikasjoner for

katekettjeneste utover de eksisterende godkjenningskrav for kateket med annen relevant utdanning på mastergradsnivå? (Jfr. kap 4.6)

d) Andre kommentarer til innholdet i kapittel 4:

2. Vigsling

- a) Vigsling til katekettjeneste fastholdes som obligatorisk ordning for personer som er kvalifisert i henhold til kvalifikasjonskrav for kateketer og tilsatt i fast undervisningsstilling på minimum 50 prosent. (Jfr. kap 5.3) Har høringsinstansen synspunkt på dette?
- b) Det anbefales å bruke ordningen for «Vigsling til fast kirkelig tjeneste» som innvielse til undervisningstjeneste for andre kirkelige undervisningsmedarbeidere i fast stilling på minimum 50 prosent. (Jfr kap 5.3) Har høringsinstansen synspunkt på dette?
- c) Hvordan stiller høringsinstansen seg til vurderingen fra Nemd for gudstjenesteliv om å endre benevnelsen på ordningen for «Vigsling til fast kirkelige tjeneste»? (Jfr kap 5.3) Hva mener høringsinstansen denne ordningen i så fall bør hete?
- d) Hvordan vurderer høringsinstansen behovet for å etablere en ordning for «Veien til vigslet tjeneste»? (Jfr. kap 5.4)
- e) Andre kommentarer til innholdet i kapittel 5:

3. Sakramentsforvaltning (Jfr. kap.6)

- a) Hvordan vurderer høringsinstansen spørsmålet om hvorvidt sakramentsforvaltning kan inngå kateketens tjeneste, i gudstjenester der undervisningsoppdraget på en særlig måte står i fokus?
- b) Hvordan vurderer høringsinstansen tjenligheten av at menighetspedagoger, andre undervisningsmedarbeidere og barne- og ungdomsarbeidere kan forrette nattverd ved bestemte anledninger eller i et avklart omfang, jfr. tjenesteordning for biskop, §10, slik det er foreslått i KR sak 51/10.
- c) Andre kommentarer til innholdet i kapittel 6:

4. Tjenestedrakt (Jfr. kap.7)

- a) Utredningen foreslår at vigslet kateket skal bruke alba med stola som liturgisk bekledning. – Hvordan stiller høringsinstansen seg til dette?
- b) Bør stola for kateket være rettstilt eller skrå? Hvordan begrunner høringsinstansen dette?
- c) Har høringsinstansen andre innspill til utforming av stola for kateket når det gjelder farger og symboler?
- d) Andre kommentarer til innholdet i kapittel 7:

5. Andre kommentarer

Har høringsinstansen andre kommentarer til høringsdokumentet? (Skriv henvisning til side og avsnitt kommentaren omhandler.)

Sola kirkelige fellestråds innspill til høring: «Undervisningstjenesten i Den norske Kirke»

Høringsuttalelse:

1. Stillingsstruktur og kompetansekrav for kirkelige undervisningsmedarbeidere.

a) Ivaretar den etablerte stillingsstrukturen innen kirkelige undervisning som er beskrevet i kap. 4.2 tilstrekkelig rammeverk og fleksibilitet for arbeidstakere og arbeidsgivere?

SVAR: Ja. Stillingskategoriene dekker behovet. Det bør likevel ryddes opp i roller og relasjonene mellom dem.

Som arbeidsgiver ønsker vi en større fleksibilitet fordi rekrutteringsarbeidet er vanskelig. Ved utlysning av kateketstilling kan det åpnes for «Kateket/Menighetspedagog» dette vil gi større søkermasse.

b) Har høringsinstansen kommentarer til gjeldende kompetansekrav for kateket og menighetspedagog? (Jfr. kap 4.2 og 4.5)

SVAR: Kompetansekravene oppfattes som relevante. Det bør likevel legges opp til alternative veier til kateketkompetanse. Et minimum av kristendom og pedagogikk bør inngå i kravet.

Det bør legges til rette for en ordning der praksis/realkompetanse kan veie opp for noe av kravet til kristendom når det gjelder menighetspedagog. F.eks. bør en kandidat med lang erfaring som frivillig leder i barne- og ungdomsarbeid eller Bibelskole kunne få noe godskrevet.

Det bør legges til rette for at en menighetspedagog kan videreutdanne seg til kateket.

Det bør arbeides videre med utdanning for trosopplærere, som har blitt en stor gruppe.

c) Hvordan stiller høringsinstansen seg til vurderingen om å ikke etablere en ordning for godkjenning av personer med særlige kvalifikasjoner for katekettjeneste utover de eksisterende godkjenningskrav for kateket med annen relevant utdanning på mastergradsnivå? (Jfr. kap 4.6)

SVAR: Som arbeidsgiver erfarer vi at det er svært få kateketer i arbeidsmarkedet. Å få en kvalifisert kateket på søkerlisten er nærmest et særsyn, selv på Vestlandet der kirken står sterkt. Det er derfor en nødvendighet å ha en alternativ vei til katekettjeneste.

En instans/nemd bør opprettes for å ivareta dette. En slik nemd må raskt kunne avgjøre hva en kandidat mangler og hva av kandidatens erfaring/utdanning kan godskrives for å få godkjenning som kateket. En av utdanningsinstitusjonene bør kunne gi aktuelle kandidater den kompetansen som mangler. Kandidater som tok utdanning før mastergrad ble innført vil ha et langt lerret å bleke for å tilegne seg kateketkompetanse. For noen vil dette ikke være aktuelt. Kirken mister således gode kandidater til kateketstillingene.

På 80-tallet ble KIT-kurset arrangert for å gi kateketer i tjeneste den kompetansen som manglet. En tilsvarende ordning bør vurderes på ny.

Personer som blir tilsatt i kateketstilling og starter på et utdanningsløp for å tilegne seg fullverdig kompetanse, bør kunne tilsettes på dispensasjon.

d) Andre kommentarer til innholdet i kapittel 4:

SVAR: Høringen stiller ikke spørsmål om lønn, selv om lønn omtales i dokumentet.

For å rekruttere og beholde kvalifiserte arbeidstakere er lønn vesentlig. Lønnen bør være konkurransedyktig. Da er det annet pedagogisk personell man bør sammenligne med. Både trosopplæringsmedarbeidere og kateketer rekrutteres fra skolens arena.

Pedagoger i kirken må lønnes på samme nivå som pedagoger i skolen. Hvordan skal man ellers rekruttere og beholde dyktige medarbeidere? Idealismen har sine grenser

2. Vigsling

a) *Vigsling til katekettjeneste fastholdes som obligatorisk ordning for personer som er kvalifisert i henhold til kvalifikasjonskrav for kateketer og tilsatt i fast undervisningsstilling på minimum 50 prosent. (Jfr. kap 5.3) Har høringsinstansen synspunkt på dette?*

SVAR: Ja, det bør være vigsling til katekettjeneste. Kateketen har en ledende tjeneste i kirken, på linje med prest, diakon og kantor.

b) *Det anbefales å bruke ordningen for «Vigsling til fast kirkelig tjeneste» som innvielse til undervisningstjeneste for andre kirkelige undervisningsmedarbeidere i fast stilling på minimum 50 prosent. (Jfr kap 5.3) Har høringsinstansen synspunkt på dette?*

SVAR: Vi mener det ikke skal vigsles til "Fast kirkelig tjeneste". Kirkelige medarbeidere, uansett stillingsstørrelse, bør innsettes med forbønn.

c) *Hvordan stiller høringsinstansen seg til vurderingen fra Nemnd for gudstjenesteliv om å endre benevnelsen på ordningen for «Vigsling til fast kirkelige tjeneste»? (Jfr kap 5.3) Hva mener høringsinstansen denne ordningen i så fall bør hete?*

SVAR: Viser til svar under 2.b)

d) *Hvordan vurderer høringsinstansen behovet for å etablere en ordning for «Veien til vigslet tjeneste»? (Jfr. kap 5.4)*

SVAR: Vi ser positivt på at det etableres en ordning for "Veien til vigslet tjeneste" for kateketer, tilsvarende ordning for prester. Dette kan bidra positivt til identitetsbygging som vigslet kirkelig medarbeider

3. Sakramentsforvaltning (Jfr. kap.6)

a) *Hvordan vurderer høringsinstansen spørsmålet om hvorvidt sakramentsforvaltning kan inngå kateketens tjeneste, i gudstjenester der undervisningsoppdraget på en særlig måte står i fokus?*

SVAR: Det er naturlig at kateketen deltar i sakramentsforvaltning i gudstjenester som er knyttet spesielt til undervisningsoppdraget.

b) *Hvordan vurderer høringsinstansen tjenligheten av at menighetspedagoger, andre undervisningsmedarbeidere og barne- og ungdomsarbeidere kan forrette nattverd ved bestemte anledninger eller i et avklart omfang, jfr. tjenesteordning for biskop, §10, slik det er foreslått i KR sak 51/10.*

SVAR: Vi ønsker ikke en fast ordning. En ordning der sokneprest kan gi fullmakt til sakramentsforvaltning ved enkelte anledninger er ønskelig.

4. Tjenestedrakt (Jfr. kap.7)

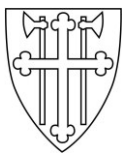
a) *Utredningen foreslår at vigslet kateket skal bruke alba med stola som liturgisk bekledning. – Hvordan stiller høringsinstansen seg til dette?*

SVAR: Vi ønsker at vigslet kateket skal bruke tjenestedrakt og stola.

b) *Bør stola for kateket være rettstilt eller skrå? Hvordan begrunner høringsinstansen dette?*

SVAR: Vi ønsker at vigslet kateket skal bære skråstilt stola, på linje med diakon. Prest bærer rettstilt stola. Skråstilt stola for kateket gir menigheten signal om en vigslet tjeneste, samtidig at det er en annen tjeneste enn prest som er menighetens hyrde.

c) *Har høringsinstansen andre innspill til utforming av stola for kateket når det gjelder farger og symboler?* **SVAR:** Vi har ingen kommentarer til dette punktet.

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

Høring om kirkebygg

Sammendrag

Det er to grunner til at Kirkerådet ønsker å sende et dokument om kirkebygg på høring:

- 1) Kirkemøtet har siden 1990 hatt myndighet til å vedta regler og retningslinjer som gjelder kirkebygg. Det er behov for å ajourføre disse regelverkene på bakgrunn av de kirkelige reformene som er vedtatt siden 1990 og den senere utvikling i bruken av kirker. De reviderte regelverkene som legges fram i denne høringen med tanke på behandling på Kirkemøtet i 2015, er:
  - A) Regler for bruk av kirkene
  - B) Regler om liturgisk inventar og utstyr
  - C) Regler for bruk av kirkens klokker

I tillegg legges det fram et forslag til *veiledning* for avhending og utleie av kirker som ikke er i bruk og som eies av soknet.

- 2) Etter at rådgivningsansvaret for kirkebygg ble overført fra departementet til Kirkerådet, er Kirkerådet blitt stadig sterkere involvert i arbeidet med godkjenning av nye kirker og i rådgivning om ombygging av kirker mm. Godkjenningsmyndigheten for kirkebygg ligger fortsatt i departementet, og er forankret i gjeldende kirkelov. Imidlertid tillegges Kirkerådets innstilling stor vekt i departementets forvaltning av disse sakene, noe som også har sammenheng med pågående endringer i Kirkeordningen.

Denne høringen reiser en rekke sentrale spørsmål som vil ligge til grunn for Kirkerådets forvaltning av kirkebyggsakene. Derfor omfatter høringsdokumentet først to kapitler om teologiske og historiske perspektiver på kirkebygg, og deretter noen aktuelle kirkerettslige prinsipper for kirkebygg. Synspunkt som høringsinstansene gir på disse kapitlene kan få betydning for Kirkerådets videre arbeid med kirkebyggsaker og et fremtidig arbeid med endringer i kirkeloven og annet regelverk for kirkebygg.

Høringen inneholder følgende kapitler:

0. Bakgrunn for høringen om regelverk for kirkebygg

Del I Teologiske og historiske perspektiver på kirkebygg

1. Hvorfor trenger kirken kirker?

2. Hva er et økumenisk-luthersk kirkerom?

Del II Kirkerettslige perspektiver på kirkebygg

3. Innledning til kirkerettslige perspektiver for kirkebyggene
4. Vigsling av kirke – og velsignelse av lokale til kirkelig bruk.
5. Kirkebygg og livssynsnøytralitet
6. Kirke som selvstendig bygg eller del av annet bygg
7. Andre modeller for kirkerom/menighetslokaler
8. Problemstillinger ved nedleggelse, utleie og salg av kirkebygg

Del III Forslag til reviderte regelverk om kirkebygg

9. Regler for bruk av kirkene
10. Regler om liturgisk inventar og utstyr
11. Regler for bruk av kirkens klokker

Saksorientering

0. Bakgrunn for høringen om regelverk for kirkebygg

Det er flere grunner til at Kirkerådet ønsker en høring om kirkebygg og om regelverket for dette med tanke på vedtak i Kirkemøtet 2015:

Kirkemøtet har siden 1990 hatt myndighet til å vedta *Regler for bruk av kirken*, *Retningslinjer om liturgisk inventar og utstyr* og *Regler for bruk av kirkens klokker*. Etter at Grunnlovens § 16 ble endret 21. mai 2012, gjør Kirkemøtet ikke lenger vedtak ut fra en *delegert* myndighet, men er øverste vedtaksorgan i disse sakene. Disse tre regelverkene kan det være behov for å gjennomgå ut fra dagens situasjon og bruk av kirken. Liturgisk inventar og utstyr bør blant annet ses i sammenheng med vedtakene og veiledningsstoffet som inngår i gudstjenestereformen. Og i forbindelse med saken Kunsten å være kirke (KM 7/05) ba Kirkemøtet om en vurdering av regelverket for behandling av midlertidige kunstinstallasjoner i kirkebygg.

Kirkerådet har også fått en viktigere rolle i rådgivning om kirkebygg ved at rådgivningen ble overført fra Kirkedepartementet til Kirkerådet i 2008. I departementets brev om overføring av stillingen heter det:

Overføringen innebærer at Kirkerådet heretter vil ha ansvar for å fungere som rådgiver for bl.a. departementet og biskopene i saker som er nevnt i kirkeloven § 21, herunder oppføring, ombygging og utvidelse av kirke. Videre vil Kirkerådet ha ansvar for å uttale seg når biskoper ber om råd i saker om anskaffelse eller avhendelse av kirkens inventar og utstyr, jf. Kirkeloven § 18 siste ledd (Brev fra KKD 04.06.2008).

Kirkerådet avgir derfor uttalelser om planer om nye kirker, og gir råd om endringer i kirkebygg og om kirkelig inventar og utstyr. Men fortsatt gjelder at departementet er godkjenningssinstans for ”oppføring, ombygging, utvidelse og nedleggelse av kirke” (jf. Kirkeloven § 21 4. ledd). I forbindelse med nedlegging av kirke er det behov for å utarbeide en veiledning om hvordan dette best kan skje, noe som også er foreslått i kapittel 8 i høringsdokumentet.

I noen nyere kirkebyggsaker har det blitt reist prinsipielle problemstillinger som det er behov for å drøfte nærmere. Ofte har dette ført til omfattende debatter i media. Det gjelder spørsmålet om forholdet mellom kirkebygg og livssynsnøytrale seremonibbygg, om å legge inn et livssynsnøytralt rom i et kirkebygg, om en kirke alltid skal være et selvstendig bygg, og eventuelle betingelser om de kan inngå som del av annet bygg. Kirkerådet har allerede drøftet noen av disse problemstillingene, og ser et behov for å forankre sine prinsipper og sin rådgivning om kirkebygg i en bred høring. Revisjon av kirkelig regelverk som Kirkemøtet vedtar, krever en forutgående høring. Som en viktig forberedelse til denne høringen arrangerte Kirkerådet også en konsultasjon om kirkebygg 28. august 2013.

Generelt har kirkelige organer fått stadig økt myndighet også i saker som angår kirkebygg og bruk av kirken. Likevel foreslås det ingen endringer av kirkeloven i denne høringen, ettersom slike endringer vedtas av Stortinget. En ny kirkelov vil også omfatte mange andre saker enn kirkebygg og forutsetter en rekke kirkepolitiske avklaringer som ennå ikke er gjort. Det planlegges et omfattende arbeid med ny kirkelov på bakgrunn av endringene i Grunnloven i 2012. Endringer i forbindelse med kirkebyggsaker som

forutsetter endringer i kirkeloven vil reises når ny kirkelov skal foreslås. Dette betyr at det i denne høringen verken foreslås endringer av finansieringen av kirkebygg eller av kirkelovens definisjon av kirke. Det er heller ikke foreslått endringer i *Tjenesteordning for biskoper* eller andre tjenesteordninger. Høringen kan likevel gi viktige innspill til fremtidige endringer av kirkeloven.

For den som ønsker å få utdypet spørsmålene som høringen reiser, vises det til den omfattende kirkebyggutredningen som Kirkerådets direktør igangsatte: *Kirkehuset og lovgivningen. Bygning Interiør og inventar Utstyr Bruk*. Utredning ved Knut Andresen, Hamar 2013. Utredningen er tilgjengelig på Kirkerådets nettside www.kirken.no.

Utredningen belyser mange spørsmål som ikke er tematisert i dette høringsbrevet, blant annet foreslår utredningen endringer i kirkeloven. Utredningen gir teologiske og kirkerettslige perspektiver på kirkebygg og inneholder mange konkrete kirkebygg-eksempler på de prinsippene som drøftes. Utredningen inneholder også et eget forslag til endringer av lovgivningen om kirkebygg.

De endringer i lovverket som foreslås i *Kirkehuset og lovgivningen* er imidlertid ikke identisk med forslaget som legges fram i dette høringsbrevet. Forslaget til regelverk i dette høringsbrevet tar utgangspunkt i gjeldende regelverk. Utredningen har hatt stor betydning for arbeidet dette saksdokumentet og høringsinstanser har et viktig ressursmateriale tilgjengelig i den nevnte utredningen.

Høringsspørsmålene er av ulik karakter. Noen spørsmål er generelle og inviterer til samtale, hvor noen hovedsynspunkter kan skrives inn som høringssvar. Andre spørsmål handler om høringsinstansen synes gjeldende regelverk er tilstrekkelig, eller ønsker videre presiseringer i regelverket. Mange spørsmål er imidlertid helt konkrete og gjelder detaljer i regelverket mm.

Del I Teologiske og historiske perspektiver

1. Hvorfor trenger kirken kirker?

Ordspeilet i spørsmålet ovenfor sier noe viktig. Ordspeilet forteller at ordet *kirke* kan bety noe så forskjellig som et fellesskap av *mennesker* - og en *bygning*. Ordspeilet er ikke mulig bare på norsk, men på en rekke andre språk.

Den primære betydningen av ordet *kirke* er den kristne menighet, slik vi sier det i trosbekjennelsen: "Jeg tror på Den hellige ånd, en hellig, allmenn kirke, de helliges samfunn". At ordet *kirke* også kan bety den fysiske bygningen hvor dette troende fellesskapet av mennesker samles, er den sekundære betydningen av ordet. Kirkebygget har fått sitt navn etter dem som samles der, og ikke omvendt. Grunnen til dette er ikke bare at den kristne menighet fantes før det ble bygget noen kirke, men også fordi disse menneskene, "de levende steiner" i kirken, er viktigere enn bygninger. Augustin formulerte dette ordspeilet slik: "Kirken er stedet hvor kirken samles".

Vårt ord *kirke* (norrønt *kirkja*) kommer av det greske ordet *kyriake*, som betyr "det som hører Herren til". Det forteller at ordet kirke, også i betydningen *den kristne menighet*, er et avledet ord. Utgangspunktet er *kyrios*, Herren, som gir identitet til kirken som fellesskap og kvalifiserer den som hellig. Det betyr at den kristne menighet er et fellesskap av mennesker som har delaktighet i Jesus Kristus (1 Kor 1, 9). Og kirken som fellesskap gir så identitet til selve kirkebygget, fordi kristne samles og feirer sine gudstjenester der. Dette er den logiske og teologiske sammenheng mellom disse tre, i avledet rekkefølge: Kristus, kirken og kirkebygget.

De første kristne

Fra første stund tok kristne i bruk private hus og hjem til egne samlinger. Dette var helt i tråd med jødisk religiøs praksis, som i stor grad fant sted i hjemmet (5 Mos 6,4-9). Der "brøt de brødet og spiste sammen med oppriktig og hjertelig glede" og "lovet Gud", slik det står i Apostlenes gjerninger (2, 46f). De hadde steder hvor de møttes regelmessig: "Inne i byen gikk de opp på den salen hvor *de pleide* å holde til" (Apg 1,13). Forløperne for våre kirkebygg finner vi først og fremst i disse gudstjeneste-rommene i husene til velstående mennesker i menigheten (Rom 16,5; Kol 4,15). Her holdt de måltider, feiret nattverd, ba og leste fra skriftene (1 Kor 10 og 11).

I den aller første tiden samlet de seg også på tempelplassen til tidebønnene (Apg 2,46; 3,1). I lys av Det nye testamente kan vi si at hjemmene hvor de samlet seg til måltid, ble deres *tempel*, ettersom Jesu offerdød erstattet alle sonings- og offerhandlinger som hørte til tempelet. Det er dette poenget som ligger i det mest tempelkritiske ord Jesus sa: «Riv ned dette tempelet, og jeg skal reise det opp igjen på tre dager» (Joh 2,19) At hans død erstattet alle tempelofre, kom tydelig til uttrykk i nattverdmåltidet, som var den nye arven fra "rommet ovenpå" der Jesus innstiftet dette måltidet (Mark 14,15). Templet i Jerusalem tok de første kristne i bruk som deres *bedehus*. Og når de samlet seg der, videreførte de synagogens liturgiske skikker med faste bønner, skriftlesninger og preken (jfr. Luk 4,14f). Samtidig ble alt dette omformet i lys av troen på Kristus.

Arven fra to rom videreføres i gudstjenesten

Det har ofte vært fremhevet at den kristne gudstjenesten bygger på en dobbelt arv, en arv fra to ulike rom: arven fra "salen ovenpå" med nattverdhandlingen, og arven fra synagogen med Ordets del og bønnene. En kan her føye til at etter at templet i

Jerusalem ble ødelagt i år 70 e. Kr., ble to liturgiske ledd fra tempelgudstjenesten innført i synagogegudstjenesten: levittenes sang fra Salmenes bok, som nå ble tatt hånd om av menigheten, og den aronittiske velsignelsen, som fortsatt ble lyst av en prest. I den *kristne* gudstjenesten ble sangen fra Salmenes bok tatt i bruk svært tidlig, mens den aronittiske velsignelsen ble innført i høymessen først av Martin Luther. Derfor kan vi også fremheve arven fra et tredje rom, fra templet i Jerusalem, men med den viktige forskjellen at Jesu offerdød erstattet alle tempelofringene.

Det forteller noe vesentlig at de kristne kom sammen og feiret gudstjeneste på ”den første dag i uken”, på dagen for Kristi oppstandelse (Apg 20,7). Søndagen fikk en særlig betydning og kom etter hvert til å bli den ukentlige helligdagen i hele den kristne kultursfæren. Og Kristi oppstandelse ble ikke bare utgangspunktet for den ukentlige helligdag, men også for fremveksten av hele kirkeåret og dermed for en kristen forståelse av *høytider* og forskjellen mellom *helg* og hverdag.

Men om vi kan tale om kirkeår og *helg*, kan vi også tale om *hellige rom* i vår kirke? Den kristne filosofen Paul Ricoeur så religiøst liv i nær sammenheng med de grunnleggende betingelser og rammer for vår tilværelse, til *tid* og *rom*. Han fant det bemerkelsesverdig at religiøst liv, *det hellige*, kunne beskrives som en måte å bebo *tid* og *rom* på.

Hvis dette er riktig, er det interessant å se hvordan Det nye testamentet og de første kristne så på det som kalles *hellig rom* eller *hellig sted*.

Hellige rom i urkirken?

I Lukasevangeliets gis det et levende bilde av templets rolle i folkets fromhetsliv: Her møter vi presten Sakarja, far til døperen Johannes, som blir bønnhørt og får et gledesbudskap fra Gud mens han gjør tjeneste «for Guds ansikt» i templet (Luk 1,5-80). I forbindelse med at Maria og Josef bar Jesus «fram for Herren» i templet, møter vi Simeon som velsigner dem og lovpriser Gud for barnet. Og vi møter Anna, som aldri forlot templet, «men tjente Gud i faste og bønn natt og dag» (Luk 2,22-40). Ved påskehøytiden drog også familien til tempelbyen, og etter mye leting finner de den tolv år gamle Jesus i templet, hvor han satt blant lærerne, lyttet til dem og stilte spørsmål, slik at de undret seg over hvor forstandig han var og hvor godt han svarte. Hans replikk «Visste dere ikke at jeg må være i min Fars hus?» har nok kommet til å prege kristnes forhold til kirkebygget, og til kirken som *undervisningssted* i kristen tro, ikke minst for barn og unge (Luk 2,41-52).

I fortellingen om enkens skjerv i tempelkisten, gir Jesus disiplene et *diakonalt* perspektiv på det som skjer i et gudshus, og lærer oss noe om hva sann fromhet og givertjeneste er (Luk 21,1-4). Og når Jesus kritiserer offerpraksisen og kommersialiseringen av templet, siterer han profetenes ord «Mitt hus skal være et bønnens hus. Men dere har gjort det til en røverhule» (Luk 19,45-48). Også dette har vært forstått som retningsgivende for vår bruk av kirkehus: Kirkehuset skal være et *bønnens* hus. Dette kan i dag også knyttes til det økende behovet for å oppsøke åpne kirkerom, for å oppleve stillhet, lystenning og bønn.

For de første kristne var ethvert sted hvor de samlet seg til bønn og nattverdfeiring, et hellig sted. Fordi de troende selv er helliget og «er Guds tempel» (1 Kor 1,2 og 3,16). De er «levende steiner som bygges opp til et åndelig hus» (1 Pet 2,5), et hellig folk og et kongelig presteskap (1 Pet 2,9). Hellige steder er ikke begrenset til ett bestemt kultsted, men finnes på ethvert sted der kristne kommer sammen og ”tilber i ånd og sannhet” (Joh 4, 24). Det er heller ikke stedet som sådan, eller rommet som er det primære, men at

Kristus selv er midt i blant oss «der to eller tre er samlet i mitt navn» (Matt 18, 20). Rommet helliges gjennom de troende som samles i Jesu navn.

I kirkens første tid ble de kristne ansett av omverdenen for å være ugudelige, fordi de ikke hadde noen offentlige kultsteder. Paulus tale på Areopagos kan ses i denne sammenheng: ”Gud, han som skapte verden og alt som er i den, han som er herre over himmel og jord, han bor ikke i templer reist av menneskehender” (Apg 17,24). Heller ikke katakombene var de kristnes ”kirker”. De var mer å sammenlikne med gravlunder, hvor man feiret minnet om de døde, som ofte var martyrer.

Naturlig nok hadde ikke menighetene noe offentlige kultsted, ettersom kristne var en forfulgt minoritet i store deler av de første 250 årene. Likevel kom menigheten regelmessig sammen i bestemte hus. Og forbindelsen mellom menighet og samlingsstedet ble så tett at det greske ordet *ecclesia* (*forsamling*) allerede i det 2. århundre ble brukt både om menigheten og om huset hvor menigheten kom sammen (Klemens av Aleksandria). I forhold til mange andre religiøse praksiser i Romerriket, hvor man oppsøkte templer kun ved livets overgangsriter og akutte situasjoner preget av glede eller sorg, skilte både jøder, kristne og enkelte mysteriereligioner seg ut ved at de troende kom jevnlig sammen. Dette førte til at kirkebygget fikk en sentral betydning i menighetens liv.

De første kirkerommene

De eldste kristne samlingsstedene som vi i dag kjenner ble naturlig nok innrettet i tråd med kristen gudstjenesteform og dåpspraksis. Disse stedene forteller noe om hvordan menigheten feiret gudstjeneste. Utgravinger av de eldste huskirkene i Midtøsten tidlig i det 3. århundre viser at det fantes et eget rom med dåpsbasseng og en større sal hvor de feiret gudstjeneste. Et sted i Syria (Dura Europos) var det bygget en 20 cm høy plattform, som en antar gudstjenesten ble ledet fra, og den var i østre del av rommet. Menigheten vendte seg altså mot øst. Allerede Ireneus (ca år 185) synes ha forutsatt at kristne bad vendt mot øst, slik en nokså sikkert også hadde gjort i templet i Jerusalem.

Disse trekkene viser at kristen tro og liturgi tidlig fikk *romlige* uttrykk. Å ”tilbe i ånd og sannhet” betød ikke at samlingsstedet var uten sansbare og sakrale trekk. Vi har til i dag ivarettatt orienteringen mot øst både i våre kirkebyggskikker og i våre gravskikker, ved at de døde begraves med ansiktet vendt mot øst i forventning om Kristi komme og oppstandelsens dag (jfr. Matt 24,27).

Åpne og offentlige kirkebygninger (basilikaene)

Da kristenforfølgelsene tok slutt og kristendom ble tillatt i Romerriket (311/313) og dessuten ble statsreligion i 380, fikk menighetene egne, offentlige bygninger som samlingssted. Med den vekst som menighetene hadde opplevd, var de private husene ikke lenger egnet som samlingssteder. De offentlige kirkebygningene gav helt nye forhold for de kristne og førte til store endringer i gudstjeneste- og menighetsliv og gjorde kunnskap om kristendom mer tilgjengelig for andre.

Laterankirken i Roma regnes som det første offisielle og representative kirkebygget. I utfordringene med å tre sterkere fram i offentligheten og innlemme et stort antall nye mennesker i menighetene, ble kirkebyggene svært viktige. De var ofte monumentale uttrykk for den kristne tro, og ble forstått både som *domus ecclesia* (lat./gr.-lat. *menighetens/ kirkens hus*) og *oikia kyriake* (gr. *Herrens hus*). Kirken overtok offentlige bygg som ikke hadde vært knyttet til en annen religiøs kult, ofte utformet som *basilikaer* (gr. *kongelig*), og kirken fikk bygget nye basilikaer. Disse byggene har et høyt midtskip og to lavere og mindre sideskip på hver side, atskilt ved to søylerekker -

en konstruksjonsmåte som gjorde det mulig å bygge store rom med godt lysinnfall. I basilikaene var det gjerne en halvrund nisje (*apsis* eller korparti) som ble en naturlig plass for alteret. Bak alteret var bispestolen plassert, som prekenen ble holdt fra. Kirken valgte de offentlige samlingsrommene som bygningsform framfor de tradisjonelle tempelbygningene.

Basilikaformen fikk stor betydning for senere kirkebygging i det latinske vest, i form av langkirker, som med en lineær, horisontal akse pekte dynamisk framover i tid. I det ortodokse øst dominerte en sentralkirkeform med en vertikal akse som pekte oppover i en tidløs forening med den himmelske Kristus.

Da kirken ble den dominerende og eneste tillatte religion, ser vi også mange eksempler på at kirkebygg ble symbolbygg på makt og dominans. Denne siden ved kirkebygget bør heller ikke underslås. I den videre utvikling gjennom århundrene ser vi også at kirkene bygges i samsvar med de arkitektoniske ideer, byggetekniske muligheter og den teologi, liturgi og symbolforståelse som rådet til ulike tider og i ulike deler av kristenheten. Flere mønstre utviklet seg, men *langkirke* og *sentralkirke* regnes som de to hovedformene for kirkebygg.

To kirkeformer i Norge

Da kristendommen kom til Norge, ble det holdt messer og Olav Haraldssons kristenrett på Moster i 1024 fastsatte at det skulle bygges menighetskirker for dette. Små steinkirker i romansk stil ble bygget, men etter hvert kom stavkirkene av tre. Disse er også inspirert av basilikaformen, men med mindre lysinnfall på grunn av klimaet. I Norge har langkirken vært den vanligste kirkeformen helt fra middelalderen av. Langkirker uttrykker at menigheten er underveis på en pilegrimsvandring mot det evige mål (lat. *via sacra*=den hellige vei). Sentralkirker kan være åttekantede, runde eller ha korsform. I Norge ble sentralkirker bygget i opplysningstiden og fram til 1850-tallet, før nygotikken gjorde sitt inntog med langkirker helt fram til 1950-tallet, da sentralkirker igjen ble foretrukket i de fleste kirkebygg. Sentralkirken uttrykker at Kristus er midt blant oss, ved at alteret har en mer sentral plassering i menigheten.

Begge kirkeformene sier noe viktig om den kristne gudstjenesten, og begge har sine styrker. Den første legger vekt på troens ”ennå ikke”, den andre uttrykker troens ”allerede nå”. Den første uttrykker at Gud er hellig, transcendent og rekker ut over vårt begrensede fellesskap (Jer 23,23). Den andre uttrykker at Gud er nær oss i sitt hus (Sal 65,5). Ofte handler det om å skape en god balanse mellom distanse og nærhet i samspill med det kirkerommet gudstjenesten feires i.

Hvorfor trenger kirken kirker?

Ut fra det som er beskrevet i dette avsnittet kan svaret på dette spørsmålet være:

- 1) Kirken trenger kirker fordi den i sitt vesen er et fellesskap som jevnlig kommer sammen for å feire gudstjeneste og på ulike måter bli styrket i sin kristne tro og tjeneste for andre. Det er ikke tilstrekkelig med seremonirom til riter ved livsoverganger.
- 2) Kirken trenger kirker fordi den i sitt vesen vil være inviterende og offentlig tilgjengelig for alle som søker kirkerommet i ulike livssituasjoner. Kirkebygget gir god mulighet for mange til å bli kjent med kristen tro og tilbedelse.

Samtale- eller høringsspørsmål 1:

- A. Hva betyr deres kirkebygg for lokalbefolkningen?*
- B. Er dere enige i de to svarene som gis på spørsmålet om hvorfor kirken trenger kirker?*
- C. Hvordan mener dere disse to hensynene er ivaretatt i deres lokale kirkebygg?*

2. Hva er et økumenisk-luthersk kirkerom?

Vi gjør et stort sprang helt til reformasjonen og Martin Luther. Middelalderens viktige tusen- år omtales bare indirekte, i forhold til hvordan den lutherske reformasjonen videreførte og avviste trekk ved kirkerommet og inventaret som hadde utviklet seg i dette tidsspennet. Så forsøker vi å gi et bilde av hva et økumenisk-luthersk kirkerom kan være dag.

Luthers syn på kirkerommet

De innvendingene Luther hadde mot kirkerom og inventar var basert på ønsket om en tydeligere konsentrasjon om det helt sentrale i den kristne tro: evangeliet om Guds rettferdiggjøring av syndere, ved nåden og troen alene. Dette gav blant annet følgende konsekvenser:

- Kritikk av kirkerommets stadig lengre korpartier hvor presteskaper satt, og av markante skillevegger mellom skip og kor. Dette var i strid med tanken om det allmenne prestedømmet og menighetens liturgiske enhet. Innføring av kirkebenker for hele menigheten var også ment å heve den status alle døpte har.
- Styrking av prekenens betydning i nattverd gudstjenesten, noe som førte til en mer sentral plassering og mer dominerende utforming av prekestolen. Kirkebenker var også nødvendige fordi prekenen ble lengre. Felles sang av diktete salmer styrket også menighetens deltakelse og forståelse av innholdet i den kristne tro, og tilførte et nytt musisk uttrykk i gudstjenesten.
- Døpefonten ble flyttet fra kirkerommets inngang og fram mot koret for å øke bevisstheten om dåpens sakrament, som nå var det ene av kun to sakramenter.
- Avvisning av relikviens frelsende kraft og dermed av behovet for en relikvie plassert i alteret. Pilegrimskirker og pilegrimsferder ble avvirket.
- Avskaffelse av bilder og skulpturer som var preget av Maria- og helgendyrkelse. Utsmykningen ble for det meste beholdt i den lutherske reformasjon, men fikk først og fremst en pedagogisk hensikt. Etter hvert kom katekismetavler og utsmykning i form av sentrale bibelord inn i kirkene.

Til tross for dette var den lutherske del av reformasjonen generelt *konserverativ* og ville beholde mye av det som kunne beholdes av kirkerom, kirkelig inventar og utsmykning - om en da ser bort fra alle *klosterkirkene*, som ble destruert eller solgt til andre formål. Mange steder ble sidealtrene beholdt, men de ble ikke brukt. Hovedalteret ble ikke omgjort til et kateter, slik det skjedde i noen andre reformatoriske kirkesamfunn. Tvert imot omtalte Luther nattverden som "alterets sakrament", og gav dermed alteret en tydelig plass i kirkerommet. Prestene forrettet nattverd ved alteret. Fordi nattverd var en integrert del av hovedgudstjenesten, fremstod alterpartiet som kirkerommets sentrum. Alteret ble heller ikke flyttet ut av koret og ned i kirkeskipet. Tvert imot inntok hele *menigheten* koret under nattverdshandlingen, for så å forflytte seg til kirkeskipet under prekenen. Slik ble ikke koret lenger et symbol på skillet mellom menighet og presteskap.

Den kirkeforståelsen som ligger i *Den augsburgske bekjennelsen (CA)*, artikkel 7, fikk betydning for det lutherske kirkebygget:

Videre lærer de (menighetene) at der alltid vil bestå *en* hellig kirke. Men kirken er de helliges samfunn, hvor evangeliet læres rent og sakramentene blir rett forvaltet. Og til kirkens sanne enhet er det tilstrekkelig å være enig om evangeliets lære og sakramentenes forvaltning. Men det er ikke nødvendig at man alle steder har de samme menneskelige overleveringer, eller former og seremonier som er anordnet av mennesker. Som Paulus sier: ”*En tro, en dåp, en Gud og alles Fader*” osv. Ef 4,4-5. (Sitert etter Einar Mollands oversettelse).

Videre kan en vise til artikkel 24, om messen, altså gudstjenester med nattverd:

Våre kirker blir med urette beskyldt for å ha avskaffet messen; for messen blir beholdt hos oss og forrettet med den største ærefrykt. Omtrent alle de vanlige kirkeskikker blir også beholdt, bortsett fra at man somme steder føyer inn tyske sanger mellom de latinske, - de er lagt til for å undervise folket. [...] Da nå messen er en slik meddelelse av sakramentet, holdes hos oss én felles messe hver helligdag, og også på andre dager, hvis noen vil nytte sakramentet, og da blir sakramentet meddelt dem som begjærer det.

Kort sagt: kirken er i sitt vesen et fellesskap om Ord og sakrament (dåp og nattverd). Dette fellesskapet i Kristus kommer til uttrykk i gudstjenesten, som er forstått som samlingen om Ord og sakrament. Og gudstjenesten får avgjørende betydning for det lutherske kirkebygget og måten dette innrettes på. *Prekestolen* blir det synlige uttrykk for forkynnelsen av Guds ord, *alteret* for nattverdens sakrament og *døpefonten* for dåpens sakrament. Andre elementer som kunne støtte opp om dette, ble gjerne beholdt. Dette er prinsipper som også bør gjelde i dag for et økumenisk-luthersk kirkerom.

Reformasjonen i Norge og sentralkirkene

Da reformasjonen ble innført i Norge, fantes det rikelig med kirkebygg, og lenge ble det ikke bygget nye kirker. Men i det konfesjonelt oppdelte Nord-Europa ble det behov for å tydeliggjøre egenarten ved lutherske kirkebygg. Vekten på preken og salmesang førte i retning av *sentralkirkeformen*, noe som fremgår tydelig i arkitekt Leonard Christoffer Sturms bok om kirkebygg fra 1712. Et hovedanliggende for Sturm var at alle skulle se og høre presten godt. Han gikk inn for at alteret, prekestolen og orgelet skulle plasseres over hverandre på langsiden av et rektangelformet kirkerom, slik det ble gjennomført i Kongsberg kirke i 1761, og senere i noen andre kirker i Norge. Med denne høyden i fronten var det også naturlig med gallerier, ettersom man først og fremst skulle høre, og kun sjelden delta i nattverdhandlingen. I dag, hvor nattverd er en integrert del av gudstjenesten, er det derfor ikke lenger hensiktsmessig med gallerier.

At *Kirkeritualet* av 1685 ikke lenger forordnet nattverd som en integrert del av søndagens gudstjeneste i norske menigheter, er hovedforklaringen på denne utviklingen av våre kirkebygg på 1700-tallet. Både rasjonalismen og pietismen som åndsretninger la vekt på forkynnelse i ord, henholdsvis til folkeopplysning og til religiøs vekkelse. Mange korskirker ble bygget på 1700-tallet, og åttekantede kirker ble bygget særlig i 1820-årene - begge ut fra det sentralkirkelige idealet, slik at menigheten satt i samme rom som alteret. Trefoldighet kirke i Oslo fra 1858 er en interessant kombinasjon av en åttekantet, luthersk sentralkirke og en senere gotisk stil med korparti.

1800-tallets langkirker

På 1800-tallet kom det sterke reaksjoner mot ”prekestolalteret”, hvor alteret så å si var underlagt prekestolen. Mange tyske, lutherske kirker sluttet opp om de såkalte *Eisenacher-tesene* fra 1861. Disse tesene fikk også stor betydning for bygging av nye

kirker i Norge. Her ble langkirken igjen et ideal, ut fra romantikkens og nygotikkens idealer med vekt på følelse, lengsel og mystikk. Nå ønsket man seg nygotiske langkirker med et korparti, og man hevdet at ”en kirke uten kor er en ren bønnesal. Gjennom alteret er koret et hellig rom”. Man oppfattet altså ikke korpartiet som noe særegent katolsk, men noe som hørte til kirkebyggets vesen.

På grunn av nye krav om antall sitteplasser i forhold til den sterkt voksende befolkningen, ble det i Norge i perioden 1850 – 1899 bygget hele 623 kirker, hvorav 530 fortsatt står. Dette var langkirker som hadde alteret i korpartiet. Prekestol og døpefont var plassert på venstre og på høyre side av koråpningen. Det var gjerne et galleri over inngangen i vest med plass til orgel og kor, ofte også gallerier langs sidene for å tilfredsstille de nye kravene til antall sitteplasser. Dette ”ble bildet på den norske kirke helt frem til våre dager”, skriver tidligere kirkebyggkonsulent Arne E. Sæther. Selv uttrykker han at langkirken er ”en form som liturgisk sett ikke lenger er ønskelig” (*Kirken som bygg og bilde*. Sæthers forlag, 2001, side 43 og 58).

Reformprogram om menighetskirke

Eisenachertesene ble ikke stående uimotsagt. *Wiesbadener Reformprogramm* (1891), som i sterkere grad var preget av liberal lutherdom og reformerte kirkesamfunn, ønsket et ekte evangelisk kirkebygg, og ikke en ”katolsk messekirke”. Dette skulle imidlertid ikke bare være en prekenkirke, men først og fremst en *menighetskirke*, hvor alle rom for menighetens aktiviteter, også sosiale aktiviteter, skulle inngå i ett og samme bygningskompleks. Og menighetens ansatte skulle ha bolig i dette bygget. Som et samlet kompleks skulle det være ”uttrykk for den klare fornuft”. Kirkerommet skulle ikke bestå av flere skip eller kor, men være et enhetlig rom. Man ønsket at alter og prekestol synsmessig skulle framtre som likeverdige, og at orgelet også var synlig for menigheten.

Disse ideene ble heftig debattert. Noen hevdet at dette var et typisk reformert, og ikke et luthersk kirkebygg, og at det med sin uklare kombinasjon av tradisjonelt sakrale og ikke-sakrale rom ville bidra til å profanisere (verdsliggjøre) kirkebygget. Men andre var positive, og la vekt på å styrke forbindelsen mellom gudstjenesteliv og menighetens øvrige virksomhet.

«Liturgien som byggherre»

En viktig motvekt til den pragmatiske hensiktsmessighetstenkning som kunne bli styrende for idealet om kirkebygg som *menighetssenter*, kom med kirkebyggmottoet *Liturgien er byggherre*. C. Gurlitt formulerte dette mottoet i 1906 og mange andre sluttet seg til det. Her rykket alteret i sentrum for hele menigheten og for hele kirkebygget, som et samlende Kristussymbol. Kirkebygget skulle fremtre som et enhetlig ”samlet kunstverk” (ty. *Gesamtkunstwerk*). *Den liturgiske bevegelsen*, som mange kirkesamfunn tok del i, førte den lutherske kirkebyggtenkningen inn i en felles økumenisk tenkning om kirkebygg. Her ble det understreket at menigheten samles om Kristus i gudstjenesten, ikke bare ved å lytte til Ordet, men ved å vende seg til Gud med hjerte, munn og hender – både på en romlig, sansende og kroppslig måte. Dåpen ble en del av menighetens gudstjeneste, og døpefonten fikk en fast plass i kirkerommet. Prekestolen hadde også sin plass, men på siden, og ikke i sentrum hvor alteret stod. Kirkebygget skulle ikke bare være funksjonelt, men uttrykke både utad og innad en synlig sakralitet som var bestemt av liturgiens egenart.

Arbeidskirkene

Selv om disse liturgiske idealene fikk innflytelse i Norge, synes innflytelsen fra *Wiesbadener Reformprogramm* å ha vært sterkere og førte til de såkalte *arbeidskirkene*,

som kom i slutten av 1950-årene i Norge. Det gjelder særlig kombinasjonen av gudstjenesterommet med andre tilsluttende menighetslokaler i samme bygg. Også i nye kirker i Norge er dette snarere blitt regelen enn unntaket. Også mange nye katolske kirker har denne kombinasjonen. At ansatte skulle bo i dette komplekset, fikk imidlertid lite gjennomslag. Og i nye arbeidskirker valgte man ofte langkirke- og basilikaformen i kirkerommet, og en form for korparti, stikk i strid med Wiesbadenerprogrammet.

Småkirkebevegelsen og Oslo indremisjon (senere Kirkens bymisjon) fikk stor betydning for kirkebyggtenkningen i Norge og bidro til at enkle kirkebygg med rom for barne- og ungdomsarbeid og diakonale tiltak ble reist i mange nye bydeler. Ofte ble flere kirkebygg tegnet over samme lest. For å holde tritt med befolkningsveksten snakket man også varmt om flyttbare kirker, som det riktignok ikke ble mange av. En var ikke primært opptatt av kirkerommets høytidsfunksjon, sakralitet og estetikk, men mer av den gudstjenestelige, sosiale og praktiske funksjon som hele bygget, med sine lave terskler, kunne ha. Mange familier og unge fant tilhørighet i arbeidskirkene i både hverdag og helg. Arbeidskirkene bidro til å skape en fornyet kirkelig aktivitet og dessuten en ny forbindelse mellom «kirke» og «bedehus» i vår kultur.

I Den norske kirke ble slike kombinasjonsbygg av kirkerom og menighetslokaler også *nødvendige* av økonomiske grunner. I store menigheter var det et lovkrav om minst 600 sitteplasser i kirkerommet og dessuten et møterom for konfirmantundervisning. Så ønsket menighetene gjerne flere andre rom til menighetsarbeidet gjennom uken. Dette førte til at en ”tok møterom fra kirkerommet”, møterom som ved hjelp av foldevegger også kunne bli en del av kirkerommet og dermed tilfredsstille kravet om 600 plasser. ”Vi har derfor fått flere foldevegger enn det som er ønskelig for kirkerommets arkitektur”, kommenterer Arne E. Sæther (side 54).

Fra arbeidskirker til monumentalbygg

På 1990-tallet kom det en reaksjon på det mange opplevde som mangel på sakralitet og arkitektonisk kvalitet i mange av arbeidskirkene. Da ble det igjen bygget noen langkirker hvor menighetslokalene var fysisk atskilt fra kirkerommet, men lagt i den umiddelbare nærhet til kirken.

Hva har preget kirkebyggingen de siste tiårene? I en artikkel om dette sammenfatter Harald Olsen utviklingen i overskriften *Fra ”kaffedralet” til monumentalbygg*. Han viser til den liturgiske bevegelsen som kom til å prege 2. Vatikankonsil på 1960-tallet, men også andre kirkesamfunn. Han trekker også fram Richard Kieckhefers tre hovedtyper kirker som er blitt bygget etter krigen:

Det er den *klassiske sakramentale* kirketypen, som er en videreføring av langkirken eller basilikaen, og primært er forankret i sakramentsforvaltningen. Dette er rom som gjerne er rikt utsmykket og rikt på symbolikk.

Den andre typen er det den *klassiske evangeliske* kirketypen som i prinsippet er et auditorium med prekestolen i sentrum. Det er som regel et enkelt og nøkternt rom, fattig på symbolikk.

Den tredje typen er det den *moderne fellesskapskirken*, som er utformet med tanke på å samle mennesker i et sosialt og inkluderende rom, ofte slik at menigheten sitter på tre sider av alteret. Det estetiske hovedgrepet er den gjestfrie rammen rundt felles feiring, og de symbolske referansene er moderate.

Kieckhefer mener at det estetisk-sakrale anliggendet har generelt blitt best ivaretatt i den klassiske sakramentale kirken og den moderne fellesskapskirken. Den klassiske sakramentale kirken gir imidlertid en sterkere opplevelse av å tilhøre en større, tidløs sammenheng, fordi den tydeligst markerer spenningsfeltet mellom Guds nedstigning til oss og menneskets oppadstreben. (H. Olsen i Pål Repstad/Elise Seip Tønnesen (red.) 2013: *Hellige hus. Arkitektur og utsmykning i religiøst liv*. Side 61-62)

Langkirker og sentralkirker i dag

Dette, og det som tidligere er påpekt i denne historiske gjennomgangen, tilsier at det neppe er tilrådelig å erklære langkirker for *uønsket*. Fortsatt bør det bygges både langkirker og sentralkirker, for begge har noe viktig å si om troen og gudstjenesten. Men fordi vi har flest langkirker, kan det være ønskelig med flere sentralkirker hos oss. Det er heller ikke tilrådelig å erklære korpartiet for *uønsket*. Reformasjonen kritiserte koret for å dele menigheten i to: presteskap og menighet. Med styrkingen av medliturger både i den forrige og i den nye gudstjenestereformen er koret ikke bare blitt presteskapets sted, men også mange medliturgers sted. I lys av dette blir koret mer å forstå som et fokusert sted i gudstjenesten, eller som en intensivering av det hellige rom, med alteret i sentrum. Om ikke koret er så langt at det først og fremst skaper distanse.

Men sakralitet kan også finne nye former. Også sentralkirker kan uttrykke en ny og sterk form for sakralitet. Tempelkirken i Helsingfors, med sin enestående arkitektur, er et godt eksempel på det. Også mange nye arbeidskirker i Norge har lyktes godt i å forene funksjonalitet og sakralitet.

En ny søken etter sakralitet

Harald Olsen beskriver også tendensen i dag som "en ny søken etter sakralitet". Han viser i den forbindelse til nyere teorier om "annerledessteder" (Foucault) og til behovet for opplevelsen av det hellige i et sekularisert samfunn. Ikke bare den gudstjenestefeirende menighet, men også svært mange andre er opptatt av "kirkerommets eget språk" og oppsøker rom som kan gi en "erfaring av det helliges nærvær". Uttrykket "estetisk transcendens" har blitt brukt i denne sammenheng, og man taler om "en forening av skjønheten med helligheten".

Olsen finner at denne nye søken etter sakralitet ikke bare har sammenheng med en sterkere vektlegging av det estetiske i vår tid, men også med behovet for stillhet, kontemplasjon og meditasjon og for en rituell form for spiritualitet (s. 65). – En kan spørre om det nettopp er i et sakralt kirkerom mange best kommer i kontakt med sin egen religiøsitet.

Også kirkens kulturmelding, *Kunsten å være kirke*, taler om at kirkerommet i seg selv er et "tegn" og at rommet er "ladet" (Kirkerådet 2005;56). Meldingen konstaterer også at mange ønsker å oppleve stillhet til meditasjon og ettertanke, og oppleve kirkerommene og kirkekunsten som estetisk uttrykk. En målbar tendens i dag er den markante økningen i deltakelsen på kirkekonserter og kulturarrangement i kirkebygg. Det er ikke bare menighetens egne kor og kunstneriske krefter som bidrar til dette, men også eksterne kunstnere som ønsker å ha et arrangement i den sakrale atmosfæren som kirkerommet gir.

Denne sammenhengen mellom religion og estetikk er ikke ny. Det antakelig mest vellykkede mottrekket som Den romersk-katolske kirke gjorde til utbredelsen av protestantismen, var deres kirkebyggprogram: Folkets hjerter skulle vinnes ved vakre, rikt utsmykkede og annerledesartede kirkebygg, som var kontinuerlig åpne og tilgjengelige og gav rom for utfoldelse av et rikt fromhetsliv. Mange i Den norske kirke

etterlyser i dag åpne kirker, slik at den enkelte kan gå inn i kirkerommet og ha en stille stund, be, meditere og tenne et lys. Dette er noe nytt i vår sammenheng, ettersom kirkene tidligere bare har vært åpne for felles gudstjenestelige og kirkelige handlinger. Ofte imøtekommes dette behovet for åpne kirker ved kriser og ulykker i nærmiljøet, hvor mange har behov for et samlingssted – og for et hellig rom som kan favne våre aller tyngste erfaringer.

En annen tendens er at kirkens trosopplæring og diakoni i sterkere grad tar i bruk kirkerommet. Dette må vel også ses i sammenheng med behovet for det estetisk-sakrale og rommets mange muligheter for læring. Både pedagogisk og diakonalt tilfører kirkerommet en egen dimensjon til det man samles om.

Monokulturelle kirkebygg?

I denne sammenheng kan det også være grunn til å reflektere kritisk over kulturuttrykket i kirkebygget:

Kirkebygget er i sitt symbolspråk uttrykk for *teologi*. Den teologiske tradisjonen og det kristne symbolspråket er imidlertid rikt, noe som skaper et stort mulighetsrom for å utforme kirkebygg, kirkerom og utsmykning med ulik aksentuering. Dette mulighetsrommet innebærer at kirkebygg alltid også vil være uttrykk for *kultur* og speile kulturelle verdier.

Kirkebyggets symbolspråk har, liksom evangeliet, som mål å gjøre oss seende. Det er derfor verdt å reflektere over hva vårt kirkebygg hjelper oss å se, og hva det eventuelt usynliggjør. Kirkehusets tradisjonelt synlige beliggenhet sammen med kirkespirets oppadstrebbende form har f.eks. hatt som mål å synliggjøre den himmelske dimensjonen over menneskers liv. Vi kan samtidig spørre på hvilken måte kirkene hjelper oss til å se hverandre og samfunnet omkring oss.

I store deler av kirkens historie har kirkebyggets og kirkerommets uttrykk vært ganske uniforme. Det handler ikke bare om symbolspråkets universelle karakter, men også om at visse kulturelle uttrykk har dannet norm og etablert tradisjon. Slik kan kirkebygget paradoksalt nok både være uttrykk for kirkens universelle budskap og for en langvarig og dyp tilstedeværelse i en kultur, samtidig som det kan være uttrykk for at kirken har blitt utformet mot en monokulturell og nasjonal horisont på en måte som har usynliggjort kulturelt mangfold, både i eget samfunn og i verden.

Kirkebyggets funksjon i et samfunn skulle være å uttrykke kirkens budskap og teologiske symbolspråk, på en måte som ivaretar tradisjon, stedegenhet, mangfold og universalitet.

Kirkebygget - Guds hellige hus?

Til slutt: Gjennom flere hundre år har gudstjenesten i Den norske kirke startet med klokkerens pregnante ord: ”Herre, jeg er kommet inn i *dette ditt hellige hus*, for å...”. Selv om det ofte har vært hevdet at den lutherske kirke *teologisk sett* er tilbakeholden med å operere med hellige tider og steder, men kun taler om visse hellige *handling*er, har vel dette ikke fått gjennomslag hos folk flest og i menighetslivet. I vårt tradisjonelle bønnespråk og i svært mange av salmene våre brukes uttrykk som «Guds hus», «ditt hus» «Herrens tempel», «Herrens helligdom», «et hellig sted» o. l. om kirkehuset.

Tanken om at kun handlinger kan kvalifiseres som hellige, og ikke tid (kirkeåret) og rom (kirkerom), utfordres også av dagens menneskesyn, hvor mennesket ikke bare

forstås som tanke og følelse, men også som kropp. Vi er kroppslige og romlige vesener. Også dagens syn på rommets betydning legger mer vekt på hva ulike rom gjør med oss. Rom er aldri nøytrale. Vi inngår alltid i et samspill mellom de ytre romlige realiteter og de forestillinger vi har i våre hoder. Og når en ikke tenker normativt teologisk, men kun beskriver folks faktiske opplevelse og handlemåter som *fenomen*, må en vel si at erfaringen av hellig rom har vært en realitet i vår kirke også etter reformasjonen.

Hva er et økumenisk - luthersk kirkerom?

Ut fra det som er beskrevet i dette avsnittet kan svaret på dette spørsmålet være:

- 1) Det er et kirkerom som synliggjør at menigheten samles for Guds ansikt om Ord og sakrament. Konkret inneholder det et permanent *alter* som det sentrale fokus i rommet. Framme i rommet står også en *døpefont*, og en *prekestol* og/eller *lesepult*, som synliggjør et Ordets sted. Kirken kan utformes som langkirke eller som sentralkirke.
- 2) Det er et kirkerom hvor det er lagt til rette for menighetens aktive medvirkning i gudstjenesten i form av sang i liturgiske ledd og salmer, bønner og fremsigelse av trosbekjennelse og felles feiring av nattverd. Kirkebenker/stoler, orgel, plass for kor og andre instrumenter, god akustikk og god fysisk tilgjengelighet skal bidra til dette.
- 3) Det er et kirkerom hvor menigheten tydelig kan høre skriftlesninger, forkynnelse og bønner.
- 4) Det er et kirkerom hvor synlige bilder, utsmykning og symboler kan gi hjelp til fordypning i budskapet, til meditasjon og bønn.
- 5) Det er et kirkerom som kan skape en god forbindelse mellom gudstjenestelivet og menighetens diakonale, pedagogiske og kulturelle arbeid.
- 6) Det er et kirkerom som er allment tilgjengelig og inviterende til enhver som oppsøker det i ulike livssituasjoner.

Samtale-eller høringsspørsmål 2:

- A. *Hva i dette avsnittet opplever dere som særlig relevant i forhold til det/de kirkebygg dere kjenner og går til gudstjeneste i?*
- B. *Hva mener dere om de seks bestemmelsene om hva som kan være et økumenisk-luthersk kirkerom.*
- C. *Gi gjerne andre kommentarer til det som er beskrevet i kapittel 2, og hva som burde vært mer utdypet.*

Del II Kirkerettslige perspektiver på kirkebygg

3. Innledning til kirkerettslige perspektiver for kirkebyggene

Kirkeloven § 17 tredje ledd bestemmer at kirkebyggene er soknets eiendom, med mindre annet følger av særskilt rettsgrunnlag. De aller fleste kirker er i soknets eie. En kirke kan også eies i fellesskap mellom flere sokn.

I høringen vil dagens lovverk bli lagt til grunn, selv om det på sikt kan tenkes behov for enkelte endringer.

Soknet representeres av menighetsrådet eller fellesrådet avhengig av hva saken gjelder. Siden kirkeloven § 5 annet ledd første punktum er den helt sentrale bestemmelsen vedrørende kompetanseforholdene i soknet, tas den inn her:

Menighetsrådet treffer avgjørelser og opptrer på vegne av soknet når det ikke er fastsatt i eller i medhold av lov at myndigheten er lagt til kirkelig fellesråd eller annet organ.

Hva som er ment med dette, er forklart i lovproposisjonen, der det blant annet fremgår at «menighetsrådets generelle kompetanse (...) bare kan begrenses ved *uttrykkelig* bestemmelse i lov eller med hjemmel i lov.

Det er denne lovbestemmelsen og forklaringen av den i forarbeidene som er bakgrunnen for at menighetsrådets myndighet kan beskrives som negativt avgrenset, mens kirkelig fellesråds myndighet er positivt avgrenset.

Menighetsrådet har altså en i utgangspunktet generell kompetanse til å representere soknet, jf. lovproposisjonen. Hovedregelen etter kirkeloven er med andre ord at det er menighetsrådet som opptrer på vegne av soknet. I forlengelsen av dette har Kirkemøtet omtalt menighetsrådet som soknets basisorgan – en begrepsbruk også departementet finner treffende. Betegnelsen basisorgan kan ses i sammenheng med at *menighetsrådet er det unike organ for det enkelte sokn*.

I henhold til kirkeloven § 5 er det menighetsrådet som opptrer på vegne av soknet om det ikke er fastsatt i lov eller forskrift at myndigheten er lagt til noen andre, som f.eks. fellesrådet. Det vil si at menighetsrådets myndighet er negativt avgrenset. Med dette menes at myndighet på soknets vegne er lagt til menighetsrådet, dersom lov eller forskrift ikke har lagt det til et annet organ. Menighetsrådet er dermed å anse som basisorgan for soknet.

Skal det gjøres unntak for denne hovedregelen, må det altså foreligge en uttrykkelig bestemmelse om dette. Når uttrykket *uttrykkelig* brukes i rettslige tolkningssammenhenger, er det et klarhetskrav.

Dette klarhetskravet er en viktig rettesnor når konkrete kompetansespørsmål skal drøftes. Kirkeloven § 14 annet ledd bokstav a) nevner bygging, drift og vedlikehold av kirker. Det foranlediger ikke de store tolkningsvanskeligheter å avgrense hva dette består i. Se for øvrig sammenhengen til lovens § 15 første ledd bokstav a). Derimot er det vanskeligere å definere hva som ligger i § 18 annet ledd om at «forvaltningen av kirkene hører under kirkelig fellesråd med mindre annet er bestemt av departementet».

Lovproposisjonen gir ikke her den klare og uttrykkelige oppgavedefinering som den selv oppstiller som et vilkår for å plassere myndighet et annet sted enn hos menighetsrådet. Tvilstilfeller skal avgjøres av departementet, men så vidt vites har departementet ennå ikke formelt blitt forespurt, slik § 5 annet ledd siste punktum åpner for.

Hva som hører inn under forvalteransvaret som er tildelt kirkelig fellelsråd, er altså uklart. Det er ikke her grunn til i detalj å trekke opp grensene for denne kompetansen, men det kan vanskelig sies å fremgå tilstrekkelig klart at det i forvaltning ligger myndighet til å treffe beslutninger om nedleggelse, salg eller eventuelt utleie av kirker. Heller ikke i andre sammenhenger vil den som er forvalter for en eier, ha myndighet til for eksempel å selge den forvaltede eiendom.

Ved kirker som er i *sameie* mellom soknene i en kommune, vil derimot kirkelig fellelsråd fremstå som organet for dette sameiet.

Til sammenligning kan det vises til at når Kartverket krever at det er *soknet* som skal føres opp i grunnboken som eier av kirken, jf. Lovens ordning i § 17, vil soknets organisasjonsnummer i et annet register, enhetsregisteret, peke mot menighetsrådet. Soknet må registreres i enhetsregisteret. Menighetsrådet har ikke et eget organisasjonsnummer, men søkes det på soknet eller det organisasjonsnummer som er tildelt soknet, kommer adressen til menighetsrådet opp. Siden det er soknet som er eier og menighetsrådet er soknets unike organ og videre har status som dets basisorgan, er dette en logisk godt begrunnet ordning.

Kirkerådets syn på kompetansespørsmålet er noe utdypet i et vedlegg til høringen.

Dagens Regler for bruk av kirken avgrenser også i noen grad kirkelig fellelsråds myndighet til å forvalte kirkene. I disse reglene er menighetsrådet gitt både en bruksrett for egen del samt en rett til å låne ut kirken. Videre er prestene og biskopen gitt en rett til å bruke kirken. Dette må i utgangspunktet forstås som enkeltutlån. Imidlertid har det vært en praksis for at enkelte menigheter leier ut kirken til andre kristne trossamfunn selv om dette har preg av lengre varighet, f.eks. utleie én eller to ganger fast i måneden, men da slik at bruken ikke fortrenger menighetens egen virksomhet slik en utleie til eksklusiv bruk vil gjøre.

Kirkerådet viser til at *påhefte av bruksretter ikke er tillatt* etter lovens § 18 annet ledd. Se nærmere i vedlegget, der Kirkerådet legger til grunn at et viktig moment – i den grad utleie i det hele tatt er tillatt – er om en eventuell utleie skjer til fortrenghet for menighetens ordinære virksomhet. Dette betyr at menighetsrådet neppe kan treffe vedtak om å leie ut kirken på flere års basis til andre brukere. Derimot bør rådet antakelig leie ut kirken hvor utleie ikke fortrenger menighetens ordinære virksomhet.

Det er biskopen som forordner gudstjenester og hvor mange gudstjenester det skal være i kirken, jf. tjenesteordning for biskoper § 3. Selv om biskopen ikke forordner noen gudstjenester, plikter fellelsrådet fortsatt å forestå drift og vedlikehold og å utøve sitt forvaltningsansvar. Konsekvensen av dette må være at også kommunens finansieringsansvar etter lovens § 15 står ved lag. Der heter det at kommunen – etter budsjettforslag fra kirkelig fellelsråd – blant annet skal utrede utgiftene *drift og vedlikehold* av kirker.

Når kirkeloven § 17 bruker begrepet soknekirke, har dette ingen selvstendig rettslig betydning i dag, men er et begrep hentet fra den gamle loven fra 1897. Når to sokn slås

sammen, vil begge kirkene være kirker i soknet. Kommunen vil fortsatt ha ansvar for å utrede utgiftene til drift og vedlikehold av kirkene. Likeledes vil kirkelig fellesråd innenfor de økonomiske rammer som stilles til disposisjon, ha ansvar for vedlikehold og drift av begge kirkene.

4 Vigsling av kirke – og velsignelse av lokale til kirkelig bruk

Når en tar utgangspunkt i gjeldende regelverk og liturgier, er det viktig å skille mellom de to typer steder hvor menigheter i Den norske kirke samles regelmessig til gudstjeneste.

Den ene kategorien benevnes i Gudstjenestebokens vigslingsliturgier som *kirke* eller *kirkerom*. Den andre kategorien benevnes som *lokale til kirkelig bruk*.

Selv om begge brukes til gudstjenestefeiring, er det avgjørende forskjeller mellom dem: En *kirke* er et én-bruks-bygg/rom i den forstand at det permanent *er* en kirke. En kirke skal være godkjent som kirke av departementet, eies av soknet og har en rekke bestemmelser knyttet til seg om hva den kan brukes til, og hva den ikke kan brukes til. I liturgien for kirkevigsling heter det at kirkehuset ”er vigslet og helliget til Guds ære og hans menighets oppbyggelse i troen på Jesus Kristus.”

Et *lokale til kirkelig bruk* er et fler-bruks-rom/bygg. Det er kun sporadisk en kirke, det er kirke når det brukes til gudstjeneste eller liknende. Et slikt lokale eller bygg kan tjene en rekke andre formål, som f.eks. en gymnastikksal i en skole, et grendehus, samfunnshus eller kulturhus. Slike lokaler til kirkelig bruk godkjennes ikke av departementet, men av biskopen. Det er ikke krav om at det eies av soknet og det gjelder ingen kirkelige bestemmelser om hva lokalet kan brukes til når det ikke feires gudstjeneste der. Selv om et slikt lokale kan *vigsles* til kirkelig bruk, anvendes ikke hele vigslingsliturgien for kirker. Det eneste som sies om dette er følgende rubrikk: ”Ved vigsling av et lokale til kirkelig bruk, brukes ordningen *Kirkevigsling* i den utstrekning det passer.” (Gudstjenestebok for Den norske kirke del II s. 244)

Videre omtales ikke *lokale til kirkelig bruk* i kirkeloven, og *Regler for bruk av kirken* gjelder bare «så langt det passer». Derimot kan biskopen forordne gudstjenester i slike lokaler: ”Biskopen forordner gudstjenester i bispedømmets sokn, og beslutter hvor mange gudstjenester det skal holdes i den enkelte kirke *eller annet gudstjenestested* (jf. *Tjenesteordning for biskoper* § 3).

Slike lokaler fungerer ofte som et midlertidig gudstjenestested for en menighet inntil en kirke er blitt bygget, og omtales gjerne som ”interimskirker”. Men det finnes også en rekke eksempler på at noen lokaler/bygg har fungert i mange tiår som gudstjenestested og samlingssted for menighetens arbeid, uten at de er godkjent som kirke. Et slikt lokale kan anvendes til andre formål enn menighetsformål. Hvis det er et permanent alter, en alterring, døpefont og prekestol i korpartiet i dette flerbruksrommet, er det full anledning til å trekke et forheng foran denne delen av rommet når det ikke brukes til gudstjenestelige formål. Livssynsuavhengige seremonirom finnes også i dag ved gravplasser, på sykehus, i rådhus, grendehus, kulturhus og som stille rom på flyplasser og lignende. Slike lokaler omfattes imidlertid ikke av kirkelovens bestemmelser om kommunens plikt til å utrede utgifter til bygging, drift og vedlikehold av kirker (§ 15).

Ifølge kirkeloven er det departementet som er godkjenningsinstans for nye kirkebygg. Lokaler til kirkelig bruk behøver ikke departementets godkjenning, men trenger bare tillatelse fra biskopen. Også i *Tjenesteordning for biskoper* skjelnes det mellom kirkebygg og lokaler til kirkelig bruk. Biskopen foretar selv vigsling av kirker, men «gir tillatelse» til at andre kan vigsle lokaler til kirkelig bruk. Paragraf 13 lyder slik:

Biskopen foretar vigsling av kirker som er godkjent av departementet. [*Første ledd*]

Biskopen kan gi tillatelse til at forsamlingslokaler som skal tjene som kirkelokaler for et distrikt, og lokaler i institusjoner vigsles til kirkelig bruk. [*Andre ledd*]

For å tydeliggjøre forskjellen mellom disse to former for vigslede rom foreslås det i dette høringsdokumentet å forbeholde betegnelsen *vigsling* til kirker, og heller omtale det siste som *velsignelse* av lokale til kirkelig bruk. En kan her vise til skillet mellom *consecratio* (latin: hellige, konsekrere, innvie til rent kirkelig bruk) og *benedictio* (latin: be at noe(n) blir velsignet). Etter at Kirkemøtet 2013 har vedtatt en *Liturgi for velsignelse av hus og hjem*, er dette skillet innført ved at en *ikke* betegnet liturgien som ”vigsling” av hus og hjem, men som ”velsignelse”.

I Gudstjenestebokens vigslingsliturgier (GB II side 229-244) brukes imidlertid ordet *vigsling* både om kirke og om lokale til kirkelig bruk. I utredningen *Kirkehuset og lovgivningen* (side 156-159) foreslås det å beholde ordet *vigsling* om begge, da forskjellen mellom disse to handlingene anses å være av rent *kirkerettslig* karakter, og ikke en teologisk forskjell mellom vigslingsformene. For å unngå å skape forvirring mellom hva som er en vigslet kirke og hva som er et vigslet lokale til kirkelig bruk, foreslår imidlertid dette høringsdokumentet å forbeholde ordet ”vigsling” til kirkebygg og ”velsignelse” til lokale til kirkelig bruk.

Samtale- eller høringsspørsmål 4:

- A. Bør en bruke ordet ”vigsling/vigslet” kun om kirkebygg og ikke om lokale til kirkelig bruk?
- B. Bør ordet ”velsignelse/velsignet” brukes om lokale til kirkelig bruk?
- C. Bør det utformes nærmere retningslinjer og en kort liturgi eller bønn når et nytt lokale velsignes til kirkelig bruk?

5 Kirkebygg og livssynsnøytralitet

Spørsmålet om *livssynsnøytralitet* eller *livssynsåpenhet* er en av de mest aktuelle problemstillingene i kirkebyggsaker i Norge i dag.

Etter gjeldende kirkerett kan ikke kirkerommet i en *kirke*, som er godkjent av departementet og vigslet til kirke, brukes til andre livssynsnøytrale seremonier eller leies ut til andre enn til kristne kirkesamfunn. Derimot kan *lokale til kirkelig bruk* anvendes til hvilke som helst formål når lokalet ikke brukes til gudstjeneste. I slike tilfelle er det gjerne andre enn Den norske kirke som eier lokalet.

Utredningen *Kirkehuset og lovgivningen* (side 35) svarer følgende på spørsmålet om en vigslet soknekirke eller et vigslet kirkerom kan brukes til livssynsnøytrale seremonier:

Når det gjelder kirke godkjent i medhold av kirkelovens § 21, fjerde ledd, er svaret i dag **nei**. I en kirke som er vigslet til *permanent* kirkelig bruk, vil Kirkemøtets ”Regler for bruk av kirker” jf kap 7.12, ikke åpne for bruk av livssynssamfunn eller andre religioner. Denne utredningen er klar over at dette i noen grad skjer i enkelte strøk av landet, men slik bruk er altså ikke hjemlet i Kirkemøtets ”Regler for bruk av kirker”.

Likevel er det flere steder fremmet et ønske om at det også i et kirkebygg kan finnes *et livssynsuavhengig rom* eller sone som kan brukes både til humanistiske (human-etiske) og til andre religiøse seremonier enn kristne. Det har også vært foreslått at kirkens hovedrom kan være så fleksibelt at det ikke bare kan brukes sammen med et kristent alterrom når en samles til kristen gudstjeneste eller gravferd, men også brukes sammen med et livssynsuavhengig rom, når en samles til en ikke-kristen seremoni. Altså at hele kirkerommet kan fungere som livssynsnøytralt forsamlingsrom ved behov.

Det er flere hensyn og grunner til at slike spørsmål om livssynsnøytralitet i kirker er reist. Noen steder kan det være vanskelig å finne egnede rom til ikke-kristne seremonier. Økonomiske hensyn i en kommune kan også føre til at når kommunestyret etter Kirkeloven er pliktig til å oppføre et kirkebygg, ønsker man å kombinere dette med andre enn rent kirkelige formål, som f.eks kulturhus og livssynsnøytrale seremonirom. I forbindelse med forliket mellom stat og kirke, ble også den politiske målsetningen nasjonalt og lokalt om å etablere livssynsnøytrale seremonirom styrket. Også innad i kirken spør noen seg om tiden er over for å bygge egne kirker, og at menighetene nå må satse på å samles i livssynsuavhengige flerbruksbygg.

Spørsmålet om den fremtidige finansieringen av kirkebygg drøftes ikke i dette høringsdokumentet. Derimot er det nødvendig å gå nærmere inn på spørsmålet om et rom i en vigslet kirke - eller også hele kirkebygget - kan være *livssynsnøytralt/livssynsåpent*.

Til tross for at dagens regelverk for kirker ikke gir hjemmel for et livssynsnøytralt rom i en kirke, har dette inngått i planene for flere kirker.

Departementet har til nå *ikke* godkjent livssynsnøytralt/livssynsåpent rom i noen kirke. Likevel finnes det én kirke som i praksis har et livssynsnøytralt rom som kan åpnes og inngå i gudstjenesterommet: *Geilo kulturkirke*. I de opprinnelige planene ønsket man å ha et kunstgalleri i kirkens underetasje, altså ikke som en del av gudstjenesterommet. Rommet var også ”tenkt brukt for gravferd for personer som ikke tilhører kirken, eller

rommet kunne leies ut til ulike formål” (brev av 14.09.04 fra kirkekonsulenten til departementet). Ettersom dette gjaldt et menighetslokale, og ikke gudstjenesterommet, var det ikke omfattet av Kirkelovens bestemmelser og Regler for bruk av kirken. (Se mer om dette i kapittel 8: Regler for bruk av kirkene).

Imidlertid ble kirkeplanene for Geilo kulturkirke av økonomiske grunner redusert i prosessen etter at departementet hadde godkjent kirkeplanene. I forhandlingene med kommunestyret ble det livssynsnøytrale rommet dermed lagt til hovedetasjen, og kan åpnes inn mot selve kirkerommet og fungere som del av kirkerommet når mange er til stede.

Geilo kulturkirke har et stort kirkerom med en tydelig sakral karakter ved et fast plassert alter, en Kristusfigur som alterbilde, døpefont mm. Det finnes også en egen inngang for dem som ikke ønsker å gå gjennom de kirkelige lokalene for å komme til det livssynsnøytrale rommet. Denne adgangen fører ut til gravlunden, noe som var et viktig hensyn ved innføringen av det livssynsnøytrale rommet i Geilo kulturkirke.

Hva brukes dette rommet til? 2 ½ år etter at Geilo kulturkirke sto ferdig, hadde det *ikke* funnet sted noen ikke-kristen seremoni i dette rommet. Undervisningen for borgerlig konfirmasjon skjer fortsatt i nabokommunen Ål, og ikke-kristne gravferdsseremonier finner sted i andre lokaler enn i kirkens livssynsnøytrale rom. Derimot leier menigheten ut rommet til ikke-kirkelige arrangementer, som årsmøter for handelslaget med mer. Dette gir inntekter for menigheten, slik det skjer i mange andre kirker med tilsluttende rom (arbeidskirker), selv om disse rommene ikke er erklært livssynsnøytrale.

I Hol kommune ønsket mange at hele kirkerommet i *Geilo kulturkirke* kunne brukes til andre seremonier enn kristne ritualer. Dette ble imidlertid avvist fra kirkens side ved at man fremhevet at det sentrale kirkerommet er vigslet, og derfor ikke kan brukes til andre ritualer enn kristne ritualer. Dette ble da tatt til følge av kommunestyret. Kun det livssynsnøytrale rommet og den egne utgangen til gravlunden ble beholdt til livssynsnøytral bruk.

Da man la planer for den nye *Bøler kirke*, ønsket man å integrere en livssynsnøytral del i byggeplanene. Denne skulle ikke plasseres i tilslutning til kirkerommet, men som et atskilt bygg, bare forbundet med gangen hvor menighetskontorene ligger. Ved å integrere et livssynsnøytralt rom i kirkekomplekset tenkte fellesrådet i utgangspunktet å bruke de økonomiske midler som kommunen er pliktig til å dekke for medlemmer i andre tros- og livssynssamfunn når det bygges en kirke (jfr. Lov om trdomssamfunn ymist anna § 19, og Forskrift om registrerte og uregistrerte trossamfunn § 8 – 10). Man fremhevet også den livssynsnøytrale delen ved at den ble markert med et høyt lystårn, tilsvarende klokketårnet som er plassert ved kirkerommet.

Human-Etisk Forbund sa imidlertid nei til dette tilbudet, fordi de fant at den livssynsnøytrale delen lå for nær kirken og inngikk som en del av det store kirkeanlegget på Bøler. Disse rommene ble da heller ikke en livssynsnøytral del av kirkeanlegget, og lystårnet brukes nå til å markere kirkeårsfargene med.

Human-Etisk Forbund er kritisk til å legge et lite, livssynsnøytralt rom inn i et stort og tydelig kirkebygg. I noen kirkebyggsaker har Human-Etisk Forbund derimot tatt til orde for at kommunen heller bør bygge livssynsnøytrale signalbygg enn kirkebygg. Disse vil ikke bare være bygg for medlemmer av forbundet, men for alle som ikke deler den tro som kirker og moskeer uttrykker. «Med mobile symboler kan slike rom benyttes vekselvis samme dag til ulike seremonier og trosutøvelser. Rommene er således åpne

for ulike tros- og livssynsaktiviteter» (fra HEFs høringsuttalelse til Stålsett-utvalgets utredning).

For å få synspunkt på livssynsnøytralt rom fra andre kristne trossamfunn enn Den norske kirke, ble det tatt kontakt med sekretariatet i *Norges kristne råd*. Her ble det lagt vekt på at når en kommune ønsker et livssynsnøytralt rom i et kirkebygg for Den norske kirke, er det problematisk overfor Den norske kirke *som trossamfunn* om en nærmest påtvinges en livssynsnøytral sone. De mente også at det kunne være en ny og problematisk rolle for et menighetsråd å administrere bruken av livssynsnøytrale rom i en kirke overfor andre tros- og livssynssamfunn. Man antok at slike livssynsnøytrale rom primært ville bli brukt av Human-Etisk Forbund, og at de dessuten ville bli lite brukt. For kristne trossamfunn og for mange andre trossamfunn vil religiøse bygg først og fremst være menighetsbyggende med jevnlig gudstjenester og annen kristen virksomhet. Livssynsnøytrale rom gir ikke den identitet og forankring for troende mennesker som egne kirker, synagoger, moskeer og templer kan gi.

Samråd for tros- og livssynssamfunn (STL) har ikke uttalt seg om det å innføre livssynsnøytrale seremonirom i en kirke. Derimot har de fremhevet at det må sikres egne midler for støtte til livssynsnøytrale seremonirom. Blant trossamfunnene er det imidlertid ikke noen enstemmighet om dette, og Den katolske kirke har i sin høring til Stålsettutvalgets utredning *Det livssynsåpne samfunn* stilt seg særlig kritisk til livssynsnøytrale seremonirom.

Også Kirkerådets høringsuttalelse til Stålsettutvalgets innstilling problematiserer en kombinasjon av midler til kirkebygg og midler til livssynsåpne seremonirom:

Kirkerådet vil imidlertid understreke at slike livssynsåpne rom ikke vil være egnet for Den norske kirke med tanke på ordinær gudstjenestefeiring. For Den norske kirke, og mange andre kirkesamfunn, vil det være naturlig å bruke vigslate kirkerom til gudstjenestefeiring. Kirkerådet vil derfor påpeke at behovet for livssynsåpne seremonirom ikke må erstatte kommunenes lovfestede plikt til å bygge kirker. Det må derfor sikres egne økonomiske tilskudd til livssynsåpne seremonirom. Det synes å være en tendens til å kombinere disse to ulike hensynene. Ut fra regelverk for kirkebygg er ikke en kirke et livssynsnøytralt eller livssynsåpent bygg (side 12).

Det synes som om en slik kombinasjon av kirkebygg og livssynsnøytrale seremonirom først og fremst er drevet fram av den finansieringsformen vi i dag har for kirkebygg og at politikere vil forene ulike formål. I Danmark har det kun i ett tilfelle vært diskutert en slik løsning. Men siden Den danske folkekirke finansierer kirkebygg gjennom soknets inntekter fra kirkeskatt og gjennom lån til lav rente av et felles kirkefond, ble forslaget avvist. En fant det urimelig at kirkens medlemmer, som betaler sin kirkeskatt, skal finansiere bygg for mennesker med andre livssyn.

Samtale- eller høringsspørsmål 5:

- a. Har dere fått forespørsler om å leie ut kirkerommet til andre seremonier enn kristne?
- b. Bør det gis mulighet til å leie ut kirkerommet til andre seremonier enn kristne?

- c. *Bør det gis mulighet til å ha et livssynsnøytralt/livssynsåpent rom som en del av kirkerommet i en vigslet kirke?*

6 Kirke som selvstendig bygg eller del av annet bygg?

Kirkebygg i Norge har til nå vært selvstendige bygg. I dag reises spørsmålet om en kirke må være et eget bygg, eller om en kirke kan inngå som en del av et annet bygg. Om så, hvilke regler må da gjelde for kirkedelen?

Selv om det ikke er nedfelt noe sted i kirkeloven at kirker skal være selvstendige bygg, har det vært tradisjon for å forstå det slik. Kirkeloven har også begrensning for hvor nær annen bebyggelse kan være i spredtbygd område. I spredtbygd område er bebyggelse ikke tillatt nærmere kirke enn 60 meter uten tillatelse fra departementet. (kl § 21. 5 ledd). Dette gjelder også kirkelige bygninger (*rundskrivet Forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturminne* pkt 4.2).

Kirkerådet registrerer at mange kommuner ønsker å endre ordningen med at en kirke skal være et selvstendig bygg. Det gjelder særlig spørsmålet om en kirke kan inngå i et større kulturbygg. Et eksempel fra utredningen *Kirkehuset og lovgivningen* kan belyse dette og tydeliggjøre hvilke spørsmål som da må avklares:

CASE: Stjørdal nye kirke i bykjernen er planlagt som en del av et stort kulturhus som bygges av kommunen. Kirkerommet er plassert i nord-østre hjørnet av bygget. Kirken skiller seg ikke ut som egen form, men er en del av en stor bygningskropp. Materialer og sprang i fasaden gjør at kirkedelen likevel vil stå ut fra resten av bygget. Saken reiser også spørsmål om klokketårn og bruk av kors som symbolbruk på bygget. Soknet har egen soknekirke.

Kirkerådet drøftet i 2011 noen overordnede prinsipper for kirkebygg (KR 28/11) og uttalte seg til spørsmålet om et kirkebygg kan være en del av et større bygg. Kirkerådet gjorde følgende vedtak:

Kirkerådet understreker at kirkebygget er et spesielt bygg med en spesiell identitet og funksjon. Slik må det også være i fremtiden. I hvert sokn skal det være en kirke som fremstår som en kirke, som et selvstendig bygg.

Dersom soknet har behov for et nytt kirkebygg som kan ivareta funksjoner som det eksisterende kirkebygget ikke kan mht. aktiviteter og beliggenhet, bør det kunne åpnes for en samlokalisering med andre formål. Det er en forutsetning at kirkerommet fremstår som et eget rom/bygg, at kirken får en form og utforming som egner seg til kirkens formål og at soknet står som eier av den delen som kirken skal forvalte.

Dette er å anse som foreløpige overordnede prinsipper for kirkebygg og oversendes

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Kirkerådet ber sekretariatet arbeide videre med saken med sikte på at temaet kan tas opp på et senere kirkemøte.

Kirkerådet anbefalte altså at noen kirker kan inngå som del av et annet bygg, men under noen klare forutsetninger:

For det første må det da i soknet allerede finnes en godkjent kirke som er et frittstående bygg. Å bygge en sambyggkirke som eneste kirke i soknet, ønsket Kirkerådet ikke å åpne for.

En annen forutsetning var at soknet eier kirkedelen av sambygget. Eierskap og den disposisjonsrett dette gir var altså viktigere enn at bygget er frittstående. Kirkeloven § 17 fastslår også at kirken skal være i soknets eiendom. Dette gjelder fortsatt for kirker, men ikke for forsamlingslokaler som brukes som kirkelokaler (jf. kap 4 i dette høringsdokumentet).

Det kan reises flere innvendinger mot å innlemme en kirke i et sambygg: Vil en måtte ta for mange hensyn til andre eiere og brukere i bygget? Vil kirkeklokkene forstyrre? Hvordan verne om bryllups- eller gravferdsfølge når de går ut? Hva om hovedeier for bygget skulle gå konkurs? Vil kirken da kunne komme i en vanskelig situasjon og forutsetningene for å være et kirkebygg bli problematisert? Og vil kirke i sambygg stride imot det som mange medlemmer i folkekirken tradisjonelt forbinder med et kirkebygg og det den symboliserer?

Disse betenkelighetene må avveies i forhold til de positive muligheter det gir med at kirken er nær og tilgjengelig for folk der de ellers samles. Kan et slikt kirkerom «åpne kirkerommet» for dem som sjelden går i kirken? Kan det være uttrykk for en evangelisk «offensiv hellighet» at kirkerommet finnes der man ikke forventer det? Kan den sosiale interaksjonen virke vitaliserende på menighetens arbeid? Kan det berike det liturgiske livet å ha ulike typer kirkebygg i samme sokn?

Samtale- eller høringsspørsmål 6:

- a. Bør det fortsatt være krav om at kirker skal være selvstendige bygg?*
- b. Bør kirkelovens krav om at soknet eier bygget fortsatt gjelde?*
- c. Bør kirke være sambygg bare når det allerede finnes et selvstendig kirkebygg i soknet?*

7 Andre modeller for kirkerom/menighetslokaler?

I utredningen *Kirkehuset og lovgivningen* reises også spørsmålet om det generelt er behov for andre typer kirkerom/menighetslokaler og en dynamisk kirkebyggutvikling som ikke nødvendigvis fyller kirkelovens (s. 36). Her heter det:

CASE: I henhold til kirkeloven skal ny kirke bygges når en kirke er tilintetgjort, ubrukt, når det under vanlige gudstjenester ikke er tilstrekkelig plass, og når det dannes et nytt sokn. Bestemmelsene avspeiler en ”statisk” situasjon og et samfunn i stabilitet. Våre lokalsamfunn preges imidlertid i stadig større grad av å være i en ”dynamisk” situasjon. Utgangspunktet for bygging av nye kirker er i nesten alle tilfelle basert på et lokalt engasjement som utløser behov for et kirkebygg. Nytt kirkebygg fører deretter til utskilling av et eget sokn. Endrede boligmønster og økonomiske forhold i et samfunn i stadig utvikling utfordrer i dag til å tenke i andre modeller.

I utredningen vises det til nye tendenser i byggingen av kirker. Det er ikke lenger en entydig tendens i retning av at det bygges nye kirker med etterfølgende utskillelse av et nytt sokn. Det bygges nå stadig flere kirker i soknet i tillegg til den opprinnelige kirken – altså uten at bygging av kirke følges opp ved utskillelse av nytt sokn. Dette mener utredningen er en utvikling som bør stimuleres. I tillegg slås flere sokn sammen slik at noen kirker går over fra å være *eneste kirke i soknet* til å *bli kirker i soknet*. Forskjellen mellom disse er at mens Kirkeloven sier at hvert sokn skal ha en kirke, som tilfredsstiller lovens krav om størrelse, eierskap mm, så gjelder ikke disse kravene for andre kirker i soknet.

Utredningen foreslår altså større valgmuligheter ved bygging av kirker i tillegg til det som har vært betegnet som *soknekirken*. Slik vil det kunne gis grunnlag for at det lokalt kan fattes en strategisk og velbegrunnet beslutning om hva slags nye kirke/kirkerom en menighet skal velge.

Ut fra dette gir det seg følgende samtale- eller høringsspørsmål:

Samtale- eller høringsspørsmål 7:

- a. *Bør kirkebyggutvikling i større grad skje ved bygging av flere mindre kirker eller kirkerom i sambrukshus/flerbrukshus som ikke trenger oppfylle kirkelovens krav om eierskap og størrelse?*
- b. *Utdyp gjerne på en konkret måte hva dere tenker kan være en god kirkeromstrategi?*

8 Problemstillinger ved nedleggelse, utleie og salg av kirkebygg

Det vises til kapittel 3, jf. Også vedlegget om kompetanseforhold.

Innledning

En kirke *tas ut av bruk* hvis biskopen slutter å forordne gudstjenester i den aktuelle kirken, slik at den formaliserte bruk opphører, og hvis dessuten prester og menighetsråd slutter å bruke kirken i henhold til Regler for bruk av kirken.

At en kirke er tatt ut av bruk, er en faktisk beskrivelse, ikke en rettslig.

Når en kirke *varig* er tatt ut av bruk, må det før eller siden gjøres en vurdering av om kirken formelt skal *nedlegges* slik kirkeloven § 21 fjerde ledd hjemler. En i rettslig forstand nedlagt kirke kan vurderes revet eller solgt.

Hvis kirken bare *midlertidig* er ute av bruk, vil en mulighet for utleie kunne være en aktuell problemstilling. Det samme vil gjelde der menighetsrådet – eller kirkelig fellesråd i sameietilfellene – er *usikre* på det fremtidige behovet. Men som vist i kapittel 3 og i nevnte vedlegg er det uklart i hvilken grad det etter dagens § 18 annet ledd i kirkeloven i det hele tatt er tillatt å leie ut kirker.

Ifølge kirkeloven § 18 annet ledd kan ikke en kirke avhendes, pantsettes eller påheftes bruksretter. Departementet kan likevel *samtykke i salg* når særlige grunner tilsier det.

Utleie av kirkebygg

I de tilfeller der biskopen slutter å forordne gudstjenester i kirken, men menigheten ønsker at kirken fortsatt skal være i bruk, vil kirkelig fellesråd fortsatt ha ansvar for drift og vedlikehold etter kirkeloven § 14 og for forvaltning av bygget etter § 18. Uansett om kommunens plikter etter § 15 i prinsippet står ved lag, kan det i slike situasjoner allikevel bli vanskelig for kirkelig fellesråd å tilveiebringe fra kommunen tilstrekkelig med midler til drift og vedlikehold av kirken. Spørsmålet om en mulighet for menighetsrådet til utleie blir da særlig aktuell.

En løsning kan også være at menigheten selv overtar ansvaret for drift og vedlikehold av kirken. Menigheten må da selv med innsamlede midler forvalte og drifte kirken med den aktiviteten menigheten ønsker og eventuelt drive utleie til andre, innenfor fastsatte regler for bruk av kirker.

Se igjen kapittel 3 og vedlegget for tolkningen av forbudet mot å påhefte bruksretter. Det fremgår at det er uklart om det i det hele tatt er tillatt å leie ut kirker – ut over de tilfeller der det betales for korttidsbruk, jf. Regler for bruk av kirker. Under enhver omstendighet er det uklare grenser for hvilke former for utleie som er tillatt.

Kirkerådet ønsker derfor innspill – uten å be om lovtolkninger – om hvilken adgang soknene bør ha til å leie ut kirker. Se høringsspørsmål 1 nedenfor.

Dessuten ber Kirkerådet om vurderinger av om eventuelle vedtak om utleie – i den grad det blir tillatt – skal undergis en godkjenningsordning, jf. slik det i dag er ved salg av kirker. Hvilket organ skal det i så fall være som er godkjenningsinstans? Se høringsspørsmål 2.

Nedleggelse og avhending av kirkebygg

Der kirker er i eneeie av soknet, vil vedtak om nedleggelse og avhending av kirkebygg høre til menighetsrådets kompetanse som organ for soknet som eier av bygget, jf. Nærmere om dette i kapittel 3 og vedlegget om kompetanseforhold.

Det forutsettes at for verneverdige og listeførte kirker må det foreligge uttalelse eventuelt samtykke fra Riksantikvaren før endelig vedtak kan fattes.

Selv om det er menighetsrådet som har kompetansen til å treffe beslutning om nedleggelse og avhending av en kirke, kan det tenkes at det er uenighet mellom kirkelig fellesråd og menighetsrådet i et slikt spørsmål. Den mulighet som i dag foreligger for et fellesråd der menighetsrådet *ikke* treffer slike vedtak, er at bispedømmerrådet foretar sokneregulering.

I dag er det en godkjenningsordning for vedtak om nedleggelse og salg. Selv om det hører til den *lovreformen* som nå planlegges, spør vi allikevel om hvem som i fremtiden bør ha den kompetansen departementet i dag har.

Før vedtak om avhending eller nedleggelse av en kirke treffes, er det viktig at det stilles krav til prosessen. Kirkerådet ønsker innspill om dette, jf. Spørsmål 4. Som eksempler på vurderingstemaer nevnes:

1. om egen bruk i en mindre del av kirkebygningen kan videreføres mens de øvrige deler av bygningen atskilles og innredes for utleie til annen bruk.
2. om kirken kan overdras til en organisasjon eller institusjon innenfor Den norske kirke, der denne kan videreføre en kirkelig bruk av kirkebygningen dersom soknet ikke lenger skal eller kan bruke kirken.
3. om kirken i sin helhet kan leies ut eller selges til et annet kristent trossamfunn.
4. om soknet kan ta ansvar for å opprettholde bygningen som kirkelig kulturminne etter at kirkelig bruk har opphørt.
5. om kirken kan overdras til en ny eier som kan opprettholde kirken som kirkelig kulturminne.
6. om kirkebygningen i sin helhet kan leies ut eller selges til kommunen eller annen offentlig myndighet og ominnredes til andre offentlige formål.
7. om kirkebygningen kan selges på det åpne marked.

Samtale- eller høringsspørsmål 8:

- a. *I hvilke typetilfeller og i hvilken grad bør lov og regelverk gi mulighet til utleie av kirken – altså til andre formål og på lengre basis enn det som det er adgang til etter dagens Regler for bruk av kirkene?*
- b. *Bør vedtak om utleie undergis en godkjenningsordning? Hvilket organ bør i så fall være godkjenningsinstans?*
- c. *Hvilket organ bør være godkjenningsinstans for vedtak om nedleggelse eller avhending av kirker?*
- d. *Er de foreslåtte vurderingstemaer knyttet til prosessen i forkant av et vedtak om nedleggelse og avhending tilstrekkelig? Er det andre viktige hensyn som bør vurderes før vedtak kan treffes?*

Del III Forslag til reviderte regelverk om kirkebygg

9. Regler for bruk av kirkene

Kirkemøtet 1991 fastsatte *Regler for bruk av kirken* i medhold av kirkeloven § 20 tredje ledd. Denne myndigheten ble delegert til Kirkemøtet med hjemmel i kongelig resolusjon av 25.okt. 1991.

Kirkemøtets myndighet var begrenset til å gi «regler for bruk av *det vigslede kirkerom utenom de forordnende gudstjenester og kirkelige handlinger*», og gjelder «soknekirke eller kapell som er godkjent av Kongen eller departementet, eller som er kirke fra gammelt av», jf. kirkeloven § 17. Det betyr at reglene ikke fikk anvendelse for alle vigslede kirkebygg eller lokaler eller kapeller som er vigslet til permanent eller midlertidig bruk. Kirkemøtet la likevel til grunn at reglene også skal gjelde for dem «*så langt de passer*», og dette ble tatt inn i gjeldende regelverk § 2 a annet ledd.

Når det gjelder bruken av det vigslede kirkerom i tilknytning til *forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger*, er bestemmelser om dette i hovedsak gitt i tjenesteordningene for menighetsprester, proster og biskoper og i liturgiene. I *Regler for bruk av kirken* har en tatt inn eller henvist til de aktuelle bestemmelsene i tjenesteordningene, og der det er «overlapping» er dette ansett som formålstjenlig.

Kongens særskilte kirkestyre ble avviklet 21. mai 2012. Allerede 8. juni fikk Kirkemøtet myndighet til å gi *nærmere bestemmelser om bruken av kirkene*, jf. endringer i kirkeloven § 20 tredje ledd, og til å fastsette kirkens *liturgier*, jf. kirkeloven § 24 annet ledd.

Det er likevel inntil videre begrensninger i den myndigheten Kirkemøtet har fått. Myndigheten til å endre disse tjenesteordningene ligger fortsatt i Kirkedepartementet. Endringen i bestemmelsen i kirkeloven § 20 tredje ledd om at Kirkemøtet gis myndighet til å gi *nærmere bestemmelser om bruk av kirkene*, må derfor ses i lys av det ansvar og den myndighet departementet *fortsatt har* når det gjelder tjenesteordningene.

Videre vil Kirkemøtets myndighet være begrenset ved at det er departementet som godkjenner oppføring og nedleggelse av kirker, jf. kirkeloven § 21 tredje ledd. Kirker kan ikke avhendes, pantsettes eller påheftes bruksretter, og eventuelt salg av kirker krever samtykke av departementet, jf. kirkeloven § 18 annet ledd.

Kirkerådet har ikke funnet det påkrevd å foreslå store endringer i de gjeldende regler for bruk av kirken. Nedenfor nevnes noen aktuelle spørsmål og temaer har vært drøftet, og de viktigste endringene.

- a) Navnet på forskriften endres fra «Regler for bruk av kirken» til «Regler for bruk av *kirkene*», som samsvarer med betegnelsen som er brukt i kirkeloven § 20 tredje ledd.
- b) § 1 tydeliggjøres som en formålsbestemmelse. Enkelte bestemmelser som var tatt inn her og som ikke var av formålsskarakter, er foreslått tatt inn i en ny § 4 Generelle bestemmelser.

- c) Det tas inn et ny § 2 Virkeområde, som presiserer hvilke regler som gjelder for selve kirkerommet i forhold til andre rom i kirken og andre kirker og kirkelokaler som er godkjent til permanent eller midlertidig bruk.
- d) I § 3 defineres ulike typer kirker, kirkerommet og andre rom i kirkebygningen og andre kapeller, kirkelokaler, forsamlingslokaler og interimskirker som er godkjent til permanent eller midlertidig kirkelig bruk. Dette gjøres for å tydeliggjøre at bruken av disse ulike kirker/kirkerom/lokaler bør kunne ha ulike regler med hensyn til bruk.
- e) I § 4 tas inn noen viktige generelle bestemmelser som tidligere var tatt inn i § 1. Det gjelder bl.a. at bruken av kirken er underlagt biskopens tilsynsmyndighet. Det foreslås videre at det går tydelig fram av regelverket at kirkerommet ikke kan brukes til ikke-kristne tros- og livssynssamfunn til utøvelse av deres tro eller religion.

Dette vil bl.a. gjelde ved gravferder som ønskes gjennomført som en mer privat seremoni i kirken. I sokn eller kommuner der det ikke finnes egnede lokaler som har tilstrekkelig plass, mener Kirkerådet det vil være problematisk å åpne kirken for gravferder av mer privat karakter og ev. uten kirkelig medvirkning. Det kan vurderes om biskopen i særlige tilfelle bør kunne gi tillatelse til at kirken kan brukes til samlinger som ligger i grenseområdet for det som kan sies å inngå i formålsbestemmelsen i § 1. Hvert enkelt tilfelle må vurderes særskilt, og en slik mulig åpning bør imidlertid forvaltes restriktivt.

I § 4 tas også inn bestemmelse om at *midlertidige* installasjoner i kirkerommet i tilknytning til et arrangement kan benyttes, og at vedtak om dette legges til menighetsrådet. Det vil gjelde enkeltarrangement og ev. arrangement som gjentas eller går over noe tid. Dette vil også gjelde ved utlån av kirken eller når presten i tilknytning til et arrangement ønsker å benytte en midlertidig installasjon i kirken. Når det gjelder *faste eller permanente* installasjoner behandles slike i samsvar med *Regler om liturgisk inventar og utstyr*. Se kap. 10 § 8 første ledd.

- f) Biskopen avgjør klager på bruk og utlån av kirkene etter nærmere regler fastsatt av Kirkemøtet, jf. også *Tjenesteordning for biskoper* § 5 annet ledd. Det foreslås at biskopen som er avgjørelsesmyndighet i saker om godkjenning og avhending av inventar og utstyr, jf. kirkeloven § 18 fjerde ledd, også gis avgjørelsesmyndighet ved uenighet når det gjelder midlertidige installasjoner. Biskopen bør ikke anses som inhabil i slike saker. Menighetsrådets vedtak om en midlertidig installasjon kan påklages til biskopen av de som er gitt klagerett, jf. §§ 6, 9 og 12.
- g) Når det gjelder regler for bruk av kirken som ikke er i bruk eller som vurderes å tas ut av bruk, vil dette i hovedsak kunne bestemmes ut fra de reglene som er foreslått i det reviderte forslaget. Dette vil ha sammenheng med om kirken er vigslet til permanent eller midlertidig bruk, om biskopen har forordnet gudstjenester og om kirken brukes av menighetsrådet eller presten. Dette berøres også i kap. 8 som tar opp spørsmålet om avhending/salg og utleie av kirker som ikke er i bruk og menighetsrådets og kirkelig fellestråds ansvar i slike tilfeller. Det er Kirkemøtet som har myndighet til å gi nærmere regler om bruk av kirker som ikke er i ordinær bruk som menighetskirke (jf. FADs brev til KA 28. januar 2013). Nærmere retningslinjer for dette vil Kirkerådet vurdere å foreslå på bakgrunn av denne høringen.

- h) Kirken kan brukes til ulike formål nevnt i §§ 5 og 7. Det er foreslått å ta inn et nytt punkt om aktiviteter knyttet til plan for trosopplæring og for diakoni. Dette legitimerer en praksis som har fungert i lengre tid og åpner for at kirkerommet kan benyttes for eksempel til Lys Våken og Tårnagenter. Det er også tatt inn et nytt punkt om at kirkerommet kan holdes åpent for stillhet, lystenning og bønn for enkeltpersoner og i forbindelse med hendelser i lokalsamfunnet.
- i) Det er vedtatt at «kirkelige valg holdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, valg til Stortinget eller fylkesting og kommunestyre», jf. kirkeloven § 4 fjerde ledd. Da kirken ikke lenger vil være stedet for kirkevalg, er bestemmelsen i § 5 tredje ledd endret. Bestemmelsen om at «menighetsrådet bruker normalt kirken ved valg av nytt menighetsråd» er tatt ut, men siden menighetsrådet kan bestemme at det også kan holdes valg på søndagen før den offisielle valgdagen, jf. *Regler for valg av menighetsråd* § 2.1, er dette tatt inn i § 5 tredje ledd.
- j) Det har vært reist spørsmål om ikke også kirkelig fellesråd som forvaltningsansvarlig for kirkebygget bør kunne bruke kirken, f.eks. til å holde kirken åpen for besøkende for omvisning. Kirkerådet mener at kirkelig fellesråd ikke bør ha en slik rett til bruk av kirken, da kirkelig fellesråd av eget tiltak ikke bør og ikke skal bruke kirkene til oppgaver som er tillagt menighetsrådets virksomhetsansvar og bruksformål nevnt i § 5. Dette hindrer ikke at ett eller flere menighetsråd etter avtale kan overlate til kirkelig fellesråd å utføre oppgaver som ligger til menighetsrådet, jf. kirkeloven § 14 femte ledd. Dette bør ikke skje ved at kirkelig fellesråd gis en selvstendig rett til å bruke kirken, men som en del av en slik avtale. Det kan f.eks. gjelde omvisning i kirken, møtevirksomhet og kulturarrangement som fellesrådet står for på vegne av soknene.
At fellesrådet må utføre vedlikeholds- og oppussingsoppgaver m.v. av kirken, bør ikke anses som en bruk av kirken, men fortsatt vurderes som ikke-bruk, jf. momenter som er omtalt i kap. 3.
- k) Det har også vært foreslått at reglene bør inneholde en bestemmelse om at den myndigheten som her er lagt til menighetsrådet, bør kunne delegeres til daglig leder. Dette anses ikke nødvendig å ta inn her, da bestemmelser om dette kan fastsettes med hjemmel i *Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet* § 10.2.

Kirkerådet foreslår at det utarbeides en revidert veiledning som nærmere redegjør for de enkelte bestemmelsene, jf. *Regler for bruk av kirken med merknader*, som Kirkerådet utga i 1992 og som ble revidert i 2002. Veiledningen har vært ansett som et nyttig hjelpemiddel.

For å gi en best mulig oversikt over de endringer som foreslås er reglene satt opp slik:
Vanlige bokstav = ingen endring i forhold til gjeldende regelverk

Kursiv = utgår av gjeldende regelverk

Fet = nytt i revidert forslag

Forslaget til reviderte *Regler for bruk av kirken* foreligger også i ren utgave hvor det som er kursivert eller markert med fet skrift er utelatt.

Forslag til Regler for bruk av kirkene

Reglene gjelder for bruk av de vigslede kirkerom utenom de forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger.

Kap. 1 Alminnelige bestemmelser

§ 1 Formål

Kirken er **vigsletinnviet** til bruk for gudstjenester og kirkelige handlinger og

skal gjennom sin bruk tjene til Guds ære og menighetens oppbyggelse. Gjennom forkynnelse av Guds ord, forvaltning av sakramentene og annen kirkelig virksomhet, er kirken det sentrale samlingssted for menighetens gudstjenestelige og religiøse liv.

Formålet med reglene er å bestemme bruken av ulike typer kirker, kirkelokaler og andre forsamlingslokaler, hvem som kan bruke kirken og hvem som har myndighet til å beslutte utlån av kirken.

Bruken av kirken er underlagt biskopens tilsynsmyndighet.

Kirken med tilbehør skal behandles forsvarlig og med respekt.

Kirken må ikke brukes til politisk møte eller virksomhet.

Kirken må ikke brukes til kommersielle formål.

§ 2 Virkeområde

Reglene gjelder for all bruk av kirkerommet, jf. § 3 b, når ikke annet er bestemt for forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger i tjenesteordning for menighetsprest, prost og biskop. Bruk av kirken til gudstjenester og kirkelige handlinger går foran annen bruk etter §§ 5, 7 og 12.

Så langt de passer får reglene også anvendelse på bruk av andre rom i kirken, jf. § 3 c, og bruk av kirker, kirkelokaler og interimskirker som er godkjent og vigslet/velsignet til kirkelig bruk. Nærmere regler om dette fastsettes av menighetsrådet.

Der kirkerommet og tilstøtende rom kan slås sammen til et storrom, gjelder disse reglene i de tilfeller der kirkerommet utvides med tilstøtende rom.

§ 3 Definisjoner

I det følgende menes med:

a) Kirke:

*Sogne***Kirke** eller kapell som er godkjent av Kongen eller departementet, eller som er kirke fra gammelt av, jf. kirkeloven § 17.

b) Kirkerommet:

Den delen av kirkebygningen som utgjør selve kirkerommet med alter, korpartiet, hovedskip og ev. sideskip, galleri.

c) Andre rom i kirken:

Rom som faller utenfor kirkerommet.

Så langt det passer, får reglene også anvendelse på Andre kirker, kapeller, kirkelokaler, forsamlingslokaler og interimskirker:

Bygg som er godkjent og vigslet/velsignet innviet til permanent eller midlertidig til kirkelig bruk, samt kapeller.

d) Prest:

Fast utnevnt/tilsatt menighetsprest (prost i *sitt eget prestegjeld* / **tjeneste som menighetsprest**, sokneprest og kapellan) samt vikarer for slike prester.

§ 4 Generelle bestemmelser

Bruken av kirken er underlagt biskopens tilsynsmyndighet.

Kirken med tilbehør skal behandles forsvarlig og med respekt.

Kirken må ikke brukes til politisk møte eller virksomhet.

Kirken må ikke brukes til kommersielle formål.

Kirkerommet kan ikke brukes av ikke-kristne tros- og livssynssamfunn til utøvelse av deres tro eller religion.

Menighetsrådet kan plassere midlertidige installasjoner i kirkerommet i forbindelse med arrangementer nevnt i § 5 første ledd.

Kap. 2 Menighetsrådets bruk av kirken

§ 5 Bruksformål

Menighetsrådet kan bruke menighetens kirke til

a) gudstjenester,

b) oppbyggelige møter,

c) **trosopplæring og diakoni**,

d) **stillhet, lystenning og bønn**,

e) kirkelige konserter og

f) andre kirkelige og kulturelle arrangementer som faller inn under formålet **og generelle bestemmelser**, jf. §§ 1 og 4.

Menighetsrådet kan innby personer som tilhører Den norske kirke eller andre

kristne trossamfunn til å delta i arrangementet, jf. for øvrig § 4, første ledd.

Menighetsrådet *braker normalt kirken ved valg av nytt menighetsråd, og det*

kan bruke kirken til avholdelse av egne møter, menighetsmøter **og kirkevalg**, jf. for øvrig § 4 første ledd.

§ 6 Klage

Menighetsrådets avgjørelse *om å bruke kirken* etter § 5 kan påklages til biskopen. Biskopens avgjørelse av klagen kan ikke påklages.

Klageberettiget er ethvert medlem av menighetsrådet, samt prester **som har soknet som tjenestested (særskilt arbeidsområde) i prestegjeldet** **og** som ikke er medlemmer av menighetsrådet. Klagefristen er tre uker.

Klagen har ikke oppsettende virkning med mindre dette blir bestemt av menighetsrådet eller biskopen.

For øvrig gjelder forvaltningslovens kap. VI om klage.

Kap. 3 Menighetsrådets utlån av kirken

§ 7 Utlån til medlemmer av Den norske kirke

Til medlemmer av Den norske kirke kan menighetsrådet låne ut kirken til

a) gudstjenester,

b) oppbyggelige møter,

c) trosopplæring og diakoni

d) stillhet, lystenning og bønn,

e) kirkelige konserter og

f) andre kirkelige og kulturelle arrangementer som faller inn under formålet og generelle bestemmelser, jf. §§ 1 og 4.

§ 8 Utlån til andre enn medlemmer av Den norske kirke

Menighetsrådet kan låne ut kirken til medlemmer av andre kristne trossamfunn enn Den norske kirke til formål som nevnt i § 7, jf. for øvrig § 4 første ledd.

I tillegg til de formål som er nevnt i § 7, kommer første ledd særlig til anvendelse ved utlån til dåp, vigsel og gravferd som ikke skal forrettes av ordinert prest i Den norske kirke.

§ 9 Saksbehandling

Menighetsrådets avgjørelse etter §§ 7 og 8 anses som enkeltvedtak etter forvaltningslovens § 2. Saksbehandlingen skjer i samsvar med forvaltningsloven kap. IV og V.

§ 10 Klage

Menighetsrådets vedtak etter §§ 7 og 8 kan påklages til biskopen.

Biskopens avgjørelse av klagen kan ikke påklages.

Klageberettiget er, foruten de som har søkt om å få låne kirken, ethvert medlem av menighetsrådet samt andre med rettslig klageinteresse.

Klagefristen er tre uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til den klageberettigede eller han på annen måte har eller burde ha skaffet seg kunnskap om vedtaket.

For øvrig gjelder forvaltningsloven kap. VI om klage og omgjøring.

§ 11 *Utgiftsdekning og vederlag ved utlån* **Betaling for bruk** av kirken

Ved utlån av kirken kan kirkelig fellesråd kreve betaling etter nærmere regler godkjent av bispedømmerådet, jf. kirkeloven § 20 annet ledd.

Kap. 4 Prestens bruk av kirken

§ 12 Menighetsprestens bruk av kirken

I tillegg til forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger kan presten bruke

prestegjeldets kirker **kirkene i de sokn som presten har som tjenestested (særskilt arbeidsområde)** til ekstraordinære gudstjenester, foredrag og andre arrangementer som fremmer menighetens oppbyggelse.

Er det flere fast tilsatte prester i vedkommende menighet, skal de samarbeide

om bruksfordelingen. Blir de ikke enige, avgjør biskopen spørsmålet.

Menighetsrådet skal uttale seg på forhånd.

Den presten som bruker kirken i medhold av første ledd, kan innby personer som tilhører Den norske kirke eller andre kristne trossamfunn til å delta i arrangementet, men presten kan ikke låne ut kirken til disse.

Med biskopens samtykke kan presten også la seg bistå av andre personer enn dem som er nevnt i tredje ledd.

§ 13 Klage og tilsyn

Menighetsrådet kan bringe prestens disposisjoner etter § 12 inn for biskopen.

Første ledd gjelder ikke når presten bruker kirken til forordnede gudstjenester, vigslor og begravelser.

§ 14 Biskopens bruk av kirken

Biskopen kan **selv eller ved annen prest forrette gudstjenester og** bruke kirkene i sitt bispedømme på samme måte som menighetsprestene. I slike tilfelle har biskopen fortrinnsrett til bruk av kirken.

Kap. 5 Forholdet mellom menighetsråd og prest

§ 15 Samarbeid og gjensidig informasjon

Menighetsråd og prest skal samarbeide om bruk av kirken slik at denne best mulig tjener til Guds ære og menighetens oppbyggelse.

Menighetsråd og prest skal på forhånd gi hverandre informasjon om den planlagte bruken av kirken. Informasjonen skal såvidt mulig gis i så god tid at mottaker får mulighet til å innrette seg eller eventuelt komme med innsigelser.

Presten har fortrinnsrett til bruk av kirken til gudstjenester, vigslor og begravelser.

Dersom det oppstår det for øvrig uenighet tvil om forholdet mellom henholdsvis prestens og menighetsrådets bruk eller utlån av kirken, etter kap. 2 eller 3, og prestens bruk etter kap. 4 som ikke lar seg løse etter første og annet ledd, avgjør biskopen spørsmålet.

Kap. 6 Andre generelle regler om bruk av kirken

§ 15 Hva kapitlet handler om

Med mindre annet er sagt eller fremgår av sammenhengen, får reglene i dette kapitlet anvendelse på all bruk av kirken etter kap. 2 til 4.

§ 16 Generelle plikter for bruker av kirken

Den som bruker kirken, skal sørge for at alt går sømmelig for seg, og at kirken med tilbehør behandles forsvarlig og med respekt.

§ 17 Adgang til kirken

Enhver har adgang til de arrangementer som holdes i kirken. En person kan bare bortvises dersom han forstyrrer arrangementet eller krenker kirkens verdighet.

Ved bruk av kirken til vigsler eller begravelser kan likevel forrettende prest, på anmodning fra brudeparet eller de etterlatte, bestemme at handlingen skal foregå for lukkede dører.

§ 18 Inngangspenger m.v.

Det kan ikke tas betaling for adgang til kirken bortsett fra ved kirkekonserter og andre kulturelle arrangementer hvor kirkelig fellesråd i **henhold til § 11** har samtykket i at **slik det tas betaling for bruk av kirken kreves**, jf. kirkeloven § 20 annet ledd.

Innkreving av inngangspenge bør ikke skje i **selve** kirkerommet.

Kap. 7 Ikrafttredelse og oppheving av eldre bestemmelser

§ 19 Ikrafttredelse

Disse reglene trer i kraft fra den tid Kirkerådet bestemmer.

§ 20 Opphevelse av eldre bestemmelser

Med virkning fra ikrafttredelsen, jf. § 19, er **tidligere følgende eldre** bestemmelser om bruk av kirken **vedtatt av KM 19.11.99** opphevet.

§ 21 (Mindre endringer)

Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å foreta mindre endringer i reglene.

Samtale- og høringsspørsmål 9:

- A. *Er dere enige i at Kirkemøtets regler gjelder kirkerommet og at regler for de øvrige rom fastsettes av menighetsrådet, jf. § 3 annet ledd? Har dere merknader til at midlertidige installasjoner i forbindelse med arrangementer tas inn i regelverket, jf. § 4 siste ledd? Har dere merknader til at biskopen blir klageinstans?*
- B. *Er det andre bestemmelser i Regler for bruk av kirken som bør endres? Er det bestemmelser som bør tas inn eller tas ut? Hva er begrunnelsen for dette.*

10 Regler om liturgisk inventar og utstyr

Nåværende *Retningslinjer om liturgisk inventar og utstyr* ble fastsatt ved kongelig resolusjon 26. oktober 1990 i medhold av Grunnlovens § 16. I Kirkeloven fra 1996 ble det fastsatt at det er Kirkemøtet som «gir regler om kirkens inventar og utstyr» (§ 24, ledd d.). For at Kirkemøtet skal fastsette nye *regler* for dette (altså ordet *retningslinjer* erstattes av *regler*), sendes et forslag til revidert regelverk på høring.

Det er flere grunner til at retningslinjene fra 1990 trenger en revisjon: I mange kirker ble det på 1990-tallet innført nytt liturgisk inventar og utstyr som lysglobe, dåpslys, sidealter mm. Dette ble fanget opp i arbeidet med gudstjenestereformen. I den nye gudstjenesteordningen ble det også mulig å ta i bruk andre liturgiske elementer som påskelys, sidebord til nattverdutstyr, prosesjonskors og prosesjonslys, fremskutt alter og prosjektorskjerm. Ved bruk av dåpslys er det forordnet en lysholder til disse. Både i rubrikkene i de nye gudstjenesteordningene, i Alminnelige bestemmelser for dåp og for hovedgudstjeneste, og i veiledningene i gudstjenesteboken er dette beskrevet. Det er derfor nødvendig å ajourføre retningslinjene om liturgisk inventar og utstyr i samsvar med Gudstjenestereformen fra 2011.

Kirkebyggene har i sin utforming og med sitt inventar og utstyr som primærformål å fremme menighetens samling om Ord og sakrament i gudstjenester og kirkelige handlinger. Samtidig brukes kirkerommet også til andre samlinger. I de senere år har vi sett en klar økning i antall kirkekonserter og i omfanget av det trosopplæringsarbeidet som legges til kirkebygget, blant annet med Lys Våken og Tårnagenter.

Dessuten holder man i flere bykirker og pilegrimskirker kirkerommet mer åpent for besøkende utenom gudstjenestetidene. Dette er det tatt hensyn til i forslaget. I enkelte bykirker er det i løpet av en uke flere som oppsøker kirkerommet for privat meditasjon, bønn og lystenning, enn som deltar på gudstjenester. Også ved ulykker og katastrofer er det blitt vanlig å holde kirkerommet åpent for sørgende. Alt dette krever en ny gjennomtenkning av den betydning kirkerommet har, og av hva som bør stå permanent i kirkerommet og hva som kan flyttes for å gi fleksibilitet og bevegelsesmulighet i kirkerommet.

I denne sammenheng må en også tenke gjennom hva som ikke omfattes av fleksibilitet. Er det noe i kirkerommet som ikke kan/skal flyttes på? Og hvilket inventar og utstyr *må* være i et kirkerom, og hva er valgfritt?

Tradisjonelt har alle kirker alter, alterring, prekestol, døpefont, orgel og kirkeklokker og etter 1977 også en lesepult. I det følgende opererer vi med ordet «permanent inventar» i stedet for «fast inventar». Poenget med «fast inventar» er ikke at det er boltet fast i gulv eller vegg, men at det hører med til det inventaret som ikke flyttes rundt, men inngår permanent i kirkebygget.

Da Kirkemøtet behandlet Kulturmelding for Den norske kirke, ble Kirkerådet bedt om å komme tilbake med en revisjon av Retningslinjer for liturgisk inventar og utstyr (sak KM 7/05). Kirkemøtet uttalte her: *I denne forbindelse bør det vurderes hvor avgjørelsesmyndighet for varige og midlertidige verk og installasjoner skal ligge.* (Vedtakspunkt 11) I denne høringen fremmes det ikke noe forslag om å endre avgjørelsesmyndigheten for fast inventar. Når det gjelder midlertidige installasjoner,

knyttes disse til tidsbegrensede arrangement som prest eller menighetsråd etter gjeldende bestemmelser har ansvar for. Det vises her til et nytt ledd i disse reglene (pkt 8, andre ledd) og til § 1 i forslaget til Regler for bruk av kirkene.

I gudstjenestelivet ser vi en tendens til en *redusert* bruk av tradisjonelt fast inventar som prekestol og alterring. At flere menigheter lar nattverdutdelingen skje nede i kirkerommet kan være en god løsning for kirker der koret ikke er tilgjengelig for rullestolbrukere og folk som er dårlig til beins. Likevel vil en alterring eller alterskranke fortsatt være et viktig element i kirkerommet, både til nattverdutdeling, konfirmasjon, vigsel, forbønn og vigsling til tjeneste og til skriftemål. En alterring/alterskranke kan imidlertid utformes på ulike måter ved f eks å være helt eller delvis åpen foran eller på sidene, og å være flyttbar.

I forbindelse med nybygg av kirker har det vært reist spørsmål om en kan forene prekestol og lesepult i ett inventarstykke. Det er foreslått å åpne for denne mulighet, når et slikt felles sted for skriflesninger og preken inngår som fast inventar. Sammen med alteret vil dette inventaret synliggjøre at kirkerommet er et sted for samlingen om *Ord og sakrament*.

Den lutherske kirkes glede over å ta i bruk salmesang, musikk, visuelle kunstformer og arkitektur i gudstjenestelivet, gir også rom for orgel og korsang, kirkeklokker, alterutsmykning og andre kunstuttrykk. Også disse kunstformene bidrar til å gi kirkerommet identitet og atmosfære.

Det er foreslått å endre gjeldende bestemmelse om at flere små klokker er å foretrekke framfor få og store klokker til det motsatte. Grunnen til dette er at store klokker har en mildere og dypere klang enn små klokker. Erfaringer med støyp problemer er ofte knyttet til små klokker.

I kirkens inventar og utstyr ligger det store kulturhistoriske verdier som betyr mye for både lokal og nasjonal identitet. Å ta vare på disse religiøse og kulturelle verdiene er nå foreslått tatt inn i reglene.

Det er også viktig å sikre en god registrering av kirkelig inventar og utstyr. Det vises i den forbindelse til *Rundskriv nr .P-2/2010* fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet 22. april 2010 (pkt. 8.8 i Lovsamling for Den norske kirke: *Forvaltning og registrering av kirkeinventar*). Her heter det: «Menighetsrådet fører fortegnelse over inventar og utstyr i soknets kirker.» Hvis en ikke fører inventarbok, skal dette legges i en database. Kirkerådet fastsetter nærmere hvordan dette skal føres.

I forsikring skilles det ikke mellom permanent inventar og løst utstyr (løsøre). Derimot skilles det mellom selve 1) kirkebygningen og 2) permanent inventar og løst utstyr. Fastmonterte kirkebenker regnes som bygning, mens prekestol, alterring, orgel/orgelfasade og altertavle regnes som inventar (jf. *Forsikringsvilkår for kirkebygg, KA Kirkebygg og knif Trygghet 1.1.2014, pkt 3.1.2*). Avtalen gjelder kun for kirker etter kirkeloven § 17 og ikke for forsamlingslokaler til kirkelig bruk.

Der det er strøket ord fra gjeldende Retningslinjer for liturgisk inventar og utstyr, står dette i *kursiv* skrift, mens tillegg er markert med **fet** skrift, og det som er videreført står i vanlig skrift.

Forslag til Regler om liturgisk inventar og utstyr

Kap. 1: Alminnelige bestemmelser

§ 1 Formål

Kirkerommet med sitt inventar og utstyr skal tjene til Guds ære og menighetens gudstjenestelige liv. *fremme den liturgiske handling og forståelse hos dem som deltar i gudstjenesten.*

Formålet med reglene er å bestemme hva som er nødvendig liturgisk inventar og utstyr i en kirke, og hva som kan komme i tillegg til dette. Reglene gir også bestemmelser om utforming, godkjenning, bruk og forvaring av inventar og utstyr.

§ 2 Virkeområde

Retningslinjene gjelder

- 1) Kirker og kapell som er godkjent i medhold av Kirkeloven § 21 fjerde ledd og er vigslet til kirke.
- 2) Den kirkelige bruk av forsamlingslokaler og kapeller som ikke er vigslet til kirke, men som benyttes som kirkelokaler (jf. Tjenesteordning for biskoper § 13 annet ledd og Tjenesteordning for proster § 7 j).

§ 3 Definisjon

Inventar:

Gjenstander som har sin permanente plassering i kirkerommet, enten det er fast montert eller løst. Kirkeklokker er å regne som inventar i dette regelverket. *Det viktigste kirkelige inventar er alter, prekestol, lesepult, døpefont og orgel..*

Utstyr:

Gjenstander som brukes regelmessig i kirkerommet, men som ikke er permanent plassert der.

§ 4 Generelle bestemmelser

Kirken kan ta all kunst, alle kunstformer og alle kunstuttrykk i bruk i kirkerommet med dets liturgiske inventar **og utstyr**, så sant det tjener det kristne budskap og lar kirkerommets særlige egenart komme til utfoldelse.

Håndverk, materialer og utforming av liturgisk inventar og utstyr skal være av høy kvalitet.

Det er viktig at Kirkerommet skal være fleksibelt med hensyn til møbleringen og det bør derfor vises tilbakeholdenhet med å bolte inventar fast i gulvet.

Det skal tas tilbørlig hensyn til de kulturhistoriske verdier som kirkebygget og dets inventar og utstyr representerer.

Kap. 2: Liturgisk inventar

§ 5 Alter

En kirke skal ha ett alter. Alteret er Herrens nattverdbord, og skal dermed bære kalken og disken og samle menigheten ved nattverdmåltidet. I kraft av Jesu Kristi død og oppstandelse og hans løfte om å være sammen med sine venner, markerer alteret også Guds nærvær. Alteret bør derfor ha en slik tyngde og verdighet at det fremstår som kirkerommets samlende midtpunkt, **også når rommet ikke er i bruk.** *Dette gjelder også når alteret har form av et bordalter. Til alterutstyret hører kalk og disk, vinkanne og brødeske, gudstjenestebøker, lys og eventuelt krusifiks. Alteret bør stå så langt ut fra bakveggen at liturgen kan forrette vendt mot menigheten, og at menigheten lett kan passere når ofringen skjer ved gang rundt alteret.*

Alteret er et permanent inventar i kirkerommet og skal ikke fjernes, flyttes eller tildekkkes.

Når nye kirker bygges, skal alteret være frittstående. Alteret bør stå så langt ut fra bakveggen at liturgen kan forrette vendt mot menigheten, og at menigheten lett kan passere når ofringen skjer ved gang rundt alteret.

I kirkerom der alteret er plassert langt fra menigheten, kan det om ønskelig innføres et fremskutt nattverdbord som kirkerommets sentrale alter. Det kan også finnes sidealtere til bruk for mindre forsamlinger, bønnestasjoner under gudstjenesten og når kirkerommet er åpent for besøkende til meditasjon og bønn.

§ 6 Alterring

En alterring/alterskranke **skal inngå i en kirke og** består av knefall og støtteskranke.

§ 7 Døpefont

Døpefonten **skal være plassert lett synlig for menigheten, vanligvis fremme i kirkeskipet eller i koret. I nye kirkebygg bør det sikres god plass rundt døpefonten.** *Kirkerommets utforming har betydning for plasseringen av døpefonten. Det vil være mest vanlig at døpefonten er plassert fremme i kirkeskipet og helst foran benkeradene,*

Den skal være slik utformet at den i bruk gir en vanndybde på minst 5 – 10 cm, *enten man bruker dåpsfat eller ikke.*

§ 8 Prekestol og lesepult

Prekestol og lesepult skal være slik plassert at forkynnelsen og lesningene høres overalt i kirkerommet og slik at predikant og tekstleser så vidt mulig kan sees av alle.

Bokbrettet på prekestolen og lesepulten bør kunne reguleres i høyden. **Prekestol og lesepult kan forenes i ett og samme inventar.**

§ 9 Orgel

Pipeorgelet er kirkens tradisjonelle **hovedinstrument.** Orgelet skal understøtte og hjelpe menighet og sangkor i tilbedelse, forkynnelse og sang. Orgelet **og andre instrumenter** har også selvstendige musikalske funksjoner, både i og utenom gudstjenesten.

Orgelets plassering og utforming avklares i et nært samarbeid mellom orgelbygger, den orgelsakkyndige konsulent og arkitekten. **I nye kirker bør orgelets plassering være slik at Organisten kirkemusikeren bør kunne kan lede et sangkor fra sin plass ved orgelet.**

§ 10 Kirkeklokker

Kirker/kapell og andre kirkelige bygg eller rom hvor det regelmessig holdes gudstjeneste og utføres kirkelige handlinger, skal ha en eller flere kirkeklokker. Kirkeklokker *er et permanent inventar med plassering plasseres* enten i kirketårnet eller i et eget utvendig rom.

Kirkeklokkene trenger en klangkasse for å komme til rette som instrument. Hensynet til håndringing skal ivaretas. Antall og størrelse bør tilpasses kirkens størrelse og de geografiske forhold i kirkens nærhet. I alminnelighet anbefales flere **klokker**. **Store klokker er å foretrekke, flere mindre fremfor få store klokker.**

Bruk av kirkens klokker fastsettes i egne retningslinjer.

§ 11 Egne stoler

Egne stoler for *tjenestegjørende liturg og medliturger skal* bør finnes i alterområdet. Det bør velges stoler som er tilpasset kirkens øvrige inventar. I domkirker **skal** det være en egen bispestol.

Kap. 3: Liturgisk utstyr

§ 12 Nattverdutstyr

Til alterutstyret hører kalk og disk, vinkanne og brødeske, *gudstjenestebøker* lys og eventuelt krusifiks. **Disse Nattverdskarene (kalk og disk) og oppbevaringskarene (brødeske og vinkanne)** bør så vidt mulig være innbyrdes avstemt i utforming og materialbruk og passe sammen med kirkens øvrige utstyr.

Når en ny kalk anskaffes, skal den utformes slik at en både kan drikke og helle av den.

Eventuelle enkeltkalker skal være av godkjent modell. Disken utformes slik at nattverdrødet ikke faller av.

Et lite sidebord, eller en nisje i veggen, kan tas i bruk under gudstjenesten til oppbevaring av alterutstyret før og etter nattverdhandlingen.

§ 13 Lys

Alterlysene skal være hvite, levende lys. På et lite alter *av bordtype* bør lys og staker ikke være for høye, særlig dersom liturgen *skal kunne* forretter bak alterbordet. Det bør fortrinnsvis brukes staker beregnet for ett lys.

En lysglobe, eller en annen form for lystenningssted med et Kristuslys sentralt plassert, kan inngå i kirkerommet. Hensynet til brannfare skal ivaretas.

Et påskelys kan i tiden mellom 1. påskedag og Kristi himmelfartsdag stå i egen stake ved siden av alterbordet. Resten av kirkeåret kan lyset eventuelt plasseres ved døpefonten.

Til dåpslys skal det være en lysholder som disse kan plasseres i.

Jf. Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste pkt 46-49.

§ 14

Prosesjonskors og prosesjonslys

Et prosesjonskors og eventuelt to prosesjonslys kan tas i bruk under gudstjenesten. En holder for disse plasseres ved alteret.

§ 15 Tekstiler

Tekstiler på alter, prekestol og lesepult avstemmes i farger og formgiving til hverandre, til hele alterområdet og **til bør også passe sammen med de** messehaglens som hører til kirkehuset. Tekstilene bør følge de liturgiske farger eller være kirkeårsnøytrale. **Dersom alterduk brukes, skal den være hvit.**

Kalkklede og servietter som brukes ved nattverd og dåp bør være av bomull eller lin.

Kap. 4: Øvrig liturgisk utstyr til en kirke

I hver kirke vil det i tillegg vanligvis være behov for:

Foruten det inventar som tradisjonelt hører med til en kirke - så som alterbord (med kalk og disk, oblateske og vinmugge, lysholdere), prekestol og lesepult, døpefont og vannkanne, orgel, en eller flere kirkeklokker, - er det i hver soknekirke vanligvis behov for:

§ 16 Liturgiske klær

Alba i minst to størrelser og **rettstilte stolaer** i fire liturgiske farger. *Minst to messehagler* **Messehagler i de fire liturgiske fargene, eller minst to messehagler,** fortrinnsvis hvit og grønn. Prestekappe til bruk på kirkegården ved gravferd, dersom det vanligvis forrettes gravferd ved kirken.

Hvite kapper for medliturger.

Hvite kapper til konfirmanter.

§ 17 Enkeltkalker

Et tilstrekkelig antall enkeltkalker av godkjent modell og materiale.

§ 18 Soknebudsett

Nattverdutstyr som er egnet til bruk hos syke (soknebudsett).

§ 19 Utstyr til bruk ved takkoffer

§ 20 Bøker

To bibler og **to** teksterbøker og **tre fire** sett av de liturgiske bøker (for liturg, organist, og sakristi) *som brukes ved gudstjenesten og de kirkelige handlinger.*

Et tilstrekkelig antall salmebøker og *liturgihefter* til bruk for menigheten.

§ 21 AV-utstyr

Dersom AV-utstyr inngår i kirkerommet, skal det integreres på en best mulig måte i kirkerommet. Når det benyttes, bør det ikke dekke til kunstnerisk utsmykning/altertavle. Ved alteret eller i kirkeskipet kan det enten som permanent inventar eller midlertidig utstyr plasseres en uttrekkbar projeksjonsskjerm. Denne skal kun trekkes ut når den brukes.

Kap. 5: Oppbevaring

§ 22 Et godt bevaringsmiljø

Gammelt og nytt kirkelig inventar og utstyr skal sikres et godt bevaringsmiljø. Riksantikvaren skal konsulteres om alle gjenstander fra 1537 og tidligere. Også yngre gjenstander kan ha stor lokal- og kulturhistorisk verdi i dag og i fremtiden, og skal forvaltes ansvarlig.

§ 23 Tekstiler

De liturgiske klær og *annet liturgisk utstyr* oppbevares i egnede skap. Messehaglene skal oppbevares forsvarlig, **enten opphenges henges opp** på spesialhengere av tilstrekkelig bredde eller legges i skuffer med tilstrekkelig bredde og dybde. Liturgiske tekstiler må ikke utsettes for lys, støv eller endringer i luftfuktighet

§ 24 Verdigjenstander

Sølvgjenstander og annet kostbart utstyr skal **oppbevares brann- og tyverisikkert** *forvares i brann- og tyverisikker safe*.

Kap. 6: Godkjenning

§ 25 Nytt inventar og utstyr

Alt nytt inventar og utstyr skal på forhånd være godkjent av **biskopen** *den rette kirkelige myndighet*, for eldre kirkers vedkommende etter uttalelse fra Riksantikvaren. Dette gjelder også for gaver, **prøveinstallasjoner og midlertidige installasjoner i kirkerommet**, dersom slike ikke inngår i et arrangement. I så fall kommer Regler for bruk av kirkene til anvendelse.

§ 26 Prosten godkjenner omfanget av inventar og utstyr til *kapell og rom til lokaler* som er **velsignet vigslet** til kirkelig bruk. *godkjennes av prost*.

§ 27 Inventar og utstyr må ikke fjernes eller avhendes uten samtykke fra **biskopen** *de samme myndigheter* jf. Kirkeloven § 18. Dette gjelder også midlertidige fjerning av inventar og utstyr.

§ 28 Menighetsrådet avgjør om gjenstander som *kan*, men som ikke *må* være i et kirkerom skal inngå som inventar eller utstyr. Menighetsrådet godkjenner om inventar midlertidig kan flyttes ut av kirkerommet. Også bestemmelser i kulturminneloven kan sette grenser for dette.

§ 29 Ved restaurering og ombygging skal det tas tilbørlig hensyn til de kulturhistoriske verdier som kirkebygget og dets inventar og utstyr representerer, jf. Kirkeloven § 21 fjerde ledd.

Kap 7 Dokumentasjon

§ 30 Menighetsrådet har ansvar for at alt permanent og midlertidig kirkelig inventar og utstyr registreres. Ved visitas og prostebesøk gis det rapport om registreringen.

§ 31 Endringer, større reparasjoner o. l. av gjenstandene skal registreres. Både ved anskaffelse, endring og avhending eller kassasjon skal tillatelsen (med dato) fra vedkommende myndighet noteres. Dette gjelder også midlertidige avhendelser.

Hver kirke (kapell) skal ha en egen, autorisert «Inventarbok» (standardprotokoll i bind 10) eller tilsvarende fortegnelse over alt inventar og løst liturgisk utstyr.

Hver gjenstand beskrives ganske kort, med angivelse av tidspunkt da den ble anskaffet, hvem som dekket utgiftene - eventuelt gav den til kirken. Helst bør fargefoto av særlig verdifulle gjenstander klebes inn.

Hver endring, større reparasjon o. l. av gjenstandene skal noteres.

Både ved anskaffelse, endring og avhending eller kassasjon skal tillatelsen (med dato) fra vedkommende myndighet noteres. Enhver innførsel underskrives av kirkens prest og lederen i menighetsrådet.

Protokollen oppbevares sammen med de øvrige kirkebøker på menighetskontoret og legges fram ved visitas/prostebesøk.

Samtale- eller høringsspørsmål 10:

- A. Er det inventar eller utstyr som burde vært nevnt i forslaget til regelverk, eller som burde tas ut av det?*
- B. Bør det åpnes for at lesepult og talerstol kan kombineres i ett inventar?*
- C. Er dere enige i reglene om kirkerommets hovedalter og andre altere?*
- D. Er det andre endringer eller kommentarer dere vil gi til forslaget til regler?*

11 Regler for bruk av kirkens klokker

Ringning med klokker har en lang kirkelig og folkelig tradisjon som Kirkerådet ser som naturlig å videreføre. Det foreslås derfor små endringer i reglene for bruk av kirkens klokker.

Kirkerådet er klar over at det på enkelte steder i landet har vært enkelte klager på støy ved kirkeringing. For å motvirke støyproblemer, er det viktig at en ved bygging eller endring av et klokketårn utformer det som et instrument. Slik flygelet har klangkasse og en reflekterende flate som «kaster» lyden ut, bør også utformingen av klokketårnet være. Dette vil gi en rundere og mer avdempet klang, og det vil også være mulig å styre lydens retning.

Kirkerådet mener bruk av klokker og ringetradisjoner er en viktig del av Norges kulturarv, som må holdes i hevd. Dette gjelder særlig steder hvor manuell ringning fortsatt praktiseres.

Dagens regler bygger på et felles minimums bruk av kirkens klokker i forbindelse med gudstjenester og kirkelige handlinger som alle skal følge. I tillegg åpner det for at lokale skikker som går ut over dette skal fortsette.

Forslaget foreslår mindre redaksjonelle/praktiske endringer og et par endringer som kom opp i forbindelse med gjennomgang av ny ordning for hovedgudstjenesten i 2010/2011:

- I henhold til rundskriv P-2/2010 fra FAD (8.8) , anbefaler Kirkerådet at lokale ringeskikker registreres i kirkebyggdatabasen og ikke i kallsboken.
- Det har vært drøftet om «kirkens prest» er tydelig nok eller om en bør endre til «den prest som har vedkommende sokn som særskilt tjenestested (særskilt arbeidsområde)». Kirkerådet mener at det kirkens prest er tydelig nok.
- PKT 1.3 legger ansvaret for regler og oppfølging til prost og menighetsråd. Det er kommet forslag om at ansvaret legges til fellesrådet. Kirkerådet mener at det er hensiktsmessig at ansvar for at reglene legges til prost og menighetsråd.

Det er i tillegg skjedd noen endringer i bruken av kirkens klokker som bør vurderes om de skal tas inn i retningslinjene.

1. Det er forslag om å ha et eget punkt om bruk av kirkens klokker i advents- og fastetiden. Forslaget er at en da kan bruke færre klokker ved sammenringing enn ellers. Dette er allerede dekket i pkt 1.2, men om en ønsker det tydelig markert kan en gi det et eget punkt.
2. I forbindelse med gudstjenestereformen kom det inn et forslag om å åpne for 3 ganger 3 slag ved avslutning også ved vigsel. Høringsinstansene bes om å uttale seg om dette.
3. Kirkekonserterne har ikke alltid en tydelig profil i forhold til om de ut fra dagens regler kan sammenringes. For å forenkle regelverket foreslår vi at det åpnes for å ringe ved kirkekonserter generelt. Kirkerådet foreslår at en i pkt 7 endre teksten til: Sammenringing kan skje ved en eller flere klokker før kirkekonserter.
4. Kirkene får i noen sammenhenger forespørsel om å ringe for å markere aksjoner eller støtte demonstrasjoner. Mange er usikre på hvordan reglene er for dette. Forståelsen av Kirkeklokkenes bruk er beskrevet i pkt 2: De skal tjene kirkens liturgiske liv og er en del av kirkens liturgiske liv. Ut fra det bør en være

restriktiv i bruk av klokkene til annet bruk. Det er foreslått et nytt siste punkt: Kirkeklokkene er til kirkelig bruk, jf § 1. Ringing med kirkens klokker kan ikke benyttes for å markere deltagelse i aksjoner eller som støtte til demonstrasjoner. Kirkerådet/bispemøtet kan bestemme at kirkens klokker skal brukes i spesielle situasjoner.

Forslag til revidert tekst om Regler for bruk av kirkens klokker

§ 1. Formål

Kirkeklokkene er utviklet av den kristne kirke for å tjene dens liturgiske liv. Klokkene er egentlig musikkinstrumenter, en del av det liturgiske utstyr, og ringertjenesten er en liturgisk funksjon. De liturgiske funksjoner kirkeklokkene har i en evangelisk kirke, kan sammenfattes under følgende hovedpunkter:

- å forkynne Guds ære - å peke oppover på samme måte som også kirketårnet og kirkespiret gjør det;
- å samle Guds folk til gudstjeneste;
- å kalle Guds barn til bønn og forbønn;
- å minne om det evige livs mål hos Gud i himmelen.

De følgende bestemmelser er å anse som et felles minimum alle kirker skal følge. Lokale ringeskikker som går ut over dette minimum, skal holdes i hevd og fortsette som hittil.

§ 2. Definisjon

Etter måten å bruke klokkene på sondrer man mellom:

Ringing: selve klokken svinger på sin aksel. Dette er den mest vanlige bruk.

Kiming: man slår i rask takt med kolven mot klokken slag-ring. Dette er for fest og høytid.

Klemting: man slår i langsom takt med kolven mot klokken slag-ring. Dette er bruken ved sorg o. l.

Når flere klokker skal ringes samtidig:

Man begynner da med den minste av klokkene, deretter den nest minste osv., og hver gang med en pause på 15-30 sekunder. Når man slutter å ringe, stopper man den minste klokken først, deretter den nest minste osv., som da man begynte.

§ 3. På vanlige søn- og helligdager

Til hovedgudstjenesten:

To forringinger, vanligvis med den største klokken, hver gang i ca. 5 minutter, til de tider som er lokal sedvane (f. eks. 9 og 10, eller 10 og 10. 30 e. l.).

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken.

De avsluttende 3 ganger 3 klemt, i tre atskilte grupper, og helst med den største

klokken.

Til andre gudstjenester:
Bare sammenringing.

§ 4. På spesielle dager og tider i kirkeåret.

På alle høytidsdagene til jul, påske og pinse kimes det til høymesse: umiddelbart etter første og annen forringing og før sammenringingen, med den største klokken i ca. 5+5 minutter - med en pause imellom på 1-2 minutter, slik

1. forringing

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.

Kiming i ca. 5 min.

2. forringing

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.

Kiming i ca. 5 min.

Sammenringing

På høytidsaftenerne, dvs. på julaften, påskeaften og pinseaften, ringes det i ca. 5 minutter og kimes det i ca. 5 minutter avvekslende og med en pause imellom på 1-2 minutter i til sammen en time, vanligvis mellom kl. 17 og 18.

I advents- og fastetiden kan det brukes færre klokker til sammenringing enn ellers i kirkeåret.

§ 5. Ved gudstjenester på hverdager i uken:

Bare sammenringing.

§ 6. Ved de kirkelige handlinger

Konfirmasjon:

Det ringes med alle klokkene under prosesjonen.

Vigsel:

Det kan ringes i ca. 5 minutter før og **3 ganger 3 slag ved handlingens slutt, alternativt 5 min ved handlingens slutt.**

Gravferd:

Det klemtes med den største klokken i ca. 5 minutter før sammenringingen, som skjer med samme klokke.

Det kan klemtes mens følget går til graven, og mens kisten senkes, og 3 ganger 3 slag ved handlingens slutt.

Det kan ringes mens følget går fra graven.

Annen bruk av klokkene bør fortsette etter gammel sedvane.

Ordinasjons- og vigslingshandling:

Det ringes med alle klokkene eller kimes under prosesjon.

Kirkevigselsel:

Aftenen før ringes og kimes det som på høytidsaftener.

§ 7. Kirkekonsserter o. l.

Sammenringing kan skje med en klokke. *dersom konserten også inneholder klare liturgiske elementer, så som tekstlesning, tale, bønn, salmesang.*

§ 8. Klokkespill

Klokkespill kan komme i tillegg til, men aldri istedenfor den foreskrevne bruk av klokkene etter dette regulativ.

§ 9. Avgjørelsesmyndighet

I samarbeid med ringer/kirketjener og kirkens prest registrerer menighetsrådet alle eventuelle lokale ringeskikker som går ut over de bestemmelser som er gitt i veiledningenes punkt 2 - 6. **Dette gjelder også tradisjoner med manuell ringing.** *Denne oversikt føres inn i kallsboken.*

I samråd med ringer/kirketjener og kirkens prest avgjør menighetsrådet hvordan ringebestemmelsene best kan tilpasses vedkommende kirke ut fra foreliggende muligheter (antall klokker) og tidligere praksis. Rådet sørger for at bestemmelsene for den enkelte kirke blir trykt og kunngjort på passende måte.

Menighetsråd og prost ser til at bestemmelsene blir fulgt i praksis.

§ 10 Annen bruk av kirkeklokkene

Kirkeklokkene er til kirkelig bruk, jf. § 1. Ringing med kirkens klokker kan ikke benyttes for å markere deltagelse i aksjoner eller som støtte til demonstrasjoner. Kirkerådet/bispemøtet kan bestemme at kirkens klokker skal brukes i spesielle situasjoner.

Samtale- eller høringsspørsmål 11:

A. Støtter dere forslagene i punkt 1-4 i innledningen ovenfor?

B. Er det noen endringer i regelverket nedenfor som dere vil foreslå?

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

Til høringsinstansene

Dato: 25.03.2014

Vår ref: 14/113-1 HAA

Deres ref:

Høring om kirkebygg

Kirkerådet behandlet en sak om kirkebygg i sitt møte 11.-12. mars 2014 og vedtok å sende saksdokumentet på bred høring (KR sak 15/14).

Høringsinstansene bes om å gi svar på de spørsmålene som ligger i dokumentet. Alle menighetsrådene og fellesrådene inviteres også til å gi høringssvar, enten til alle eller til noen av spørsmålene. Om en ikke ønsker å avgi høringssvar, kan dokumentet brukes til samtale i menigheten om kirkebygg.

Med tanke på at saken skal behandles av Kirkerådet i september 2014 og fremmes for Kirkemøtet i 2015, er høringsfristen satt til **16. juni 2014**.

Høringssvar bes sendt elektronisk til post.kirkeradet@kirken.no.

Med vennlig hilsen

Gerd Karin Røsæg

Gerd Karin Røsæg
assisterende direktør

Paul Erik Wirgenes

Paul Erik Wirgenes
avdelingsdirektør

Høringsinstanser:

Menighetsrådene

Fellesrådene

Biskopene

Bispedømmerådene

Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo

Det praktisk-teologiske seminar

Det teologiske menighetsfakultet

Misjonshøgskolen

Kirkelig utdanningssenter i Nord

KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon

Delta

Den norske kirkes presteforening

Fagforbundet teoLOGene

Fagforbundet – Seksjon Kirke, kultur og oppvekst (SKKO)

Det norske diakonforbund

Kateketforeningen (Kf) – Den norske kirkes undervisningsforbund

Musikernes fellesorganisasjon

Kirkeansatte v/Ola Ytterdahl

Norsk kvinnelig teologforening

Norges kristne råd

Samarbeidsrådet for menighet og misjon

KORO (Kunst i offentlige rom)

Buskerud kunstnersenter

Møre og Romsdal kunstnersenter

Nordnorsk kunstnersenter

NAL Norske arkitekters landsforbund

Riksantikvaren

SOLA KIRKELIGE FELLESRÅD – MØTE 04.06.2014

HØRING OM KIRKEBYGG: Samtale- eller høringsspørsmål

Del I Teologiske og historiske perspektiver på kirkebygg

1. Hvorfor trenger kirken kirker?

1A: Hva betyr deres kirkebygg for lokalbefolkningen?

Den lokale kirke har vært og er et sentralt symbol og samlingssted i bygde – og lokalfellesskapet i fest, glede og sorg. Samlingene knyttet til livsritene som dåp, konfirmasjon, vielse og begravelse er fellesarenaer i den lokale kirke for en stor del av lokalbefolkningen.

Stedets kirke er et viktig samlingssted for alle som deler kristen tro og søker gudstjenestefelleskap.

1B Er dere enige i de to svarene som gis på spørsmålet om hvorfor kirken trenger kirker:

Ja, i hovedsak.

1C Hvordan mener dere disse to hensynene er ivaretatt i dere lokales kirkebygg?

Disse hensynene er godt ivaretatt i de 3 nyeste kirkebyggene (1977/2012; 2002 og 2008). Det eldste kirkebygget (1955) er lite tjenlig i forhold til menighetens mangfoldige aktiviteter og tilbud.

2. Hva er et økumenisk-luthersk kirkerom?

2A Hva i dette avsnittet opplever dere som særlig relevant i forhold til det/de kirkebygg dere kjenner og går i gudstjeneste i?

Kirkerommene er tilrettelagt for at menigheten er samlet overfor Gud og sakramentene. De er lydmessig godt tilrettelagt for skriftlesing, forkynnelse og framføring av andre innslag i gudstjenester og andre kirkelige arrangementer. Kirkerommets kunst og sakrale utforming gjør rommet til noe mer enn et vanlig bygg. De fleste av våre kirkerom er i stor grad lagt til rette for at de fleste mennesker kan finne ro og trygghet i ulike livssituasjoner og markeringer.

2B Hva mener dere om de seks bestemmelsene om hva som kan være et økumenisk-luthersk kirkerom

De seks bestemmelsene definerer på en oversiktlig og forklarende måte hva kirkerommet er tenkt brukt til.

2C Gi gjerne andre kommentarer til det som er beskrevet i kapittel 2, og hva som burde vært mer utdypet.

Høringsdokumentet gir lite perspektiv på det lokale kirkebygget som «folkets bygg», dvs den betydningen det har for mange mennesker langt ut over kirkens aktive

medlemmer. Kirkebygget o – rommet har en betydning for folkets identitet, historie , kultur og tilhørighet langt ut over en snever definisjon av kirken som trossamfunn. Det er viktig å vektlegge disse perspektivene, fordi en svekkelse av dette fort kan svekke grunnlaget for bruk av offentlige midler til kirkebyggets drift og vedlikehold.

Del II Kirkerettslige perspektiver på kirkebygg

3. Innledning til kirkerettslige perspektiver for kirkebyggene

Sola kirkelige fellesråd finner det underlig at Kirkerådet ikke presenterer noen samtale – eller høringsspørsmål til dette punktet.

NB: Se ellers eget avsnitt avslutningsvis i høringsuttalelsen.

4 Vigsling av kirke – og velsignelse av lokale til kirkelig bruk

4A Bør ordet «vigsling/vigslet» kun brukes om kirkebygg og ikke om lokale til kirkelig bruk?

Ordet «vigsling/vigslet» bør kunne brukes både om kirkebygg og for lokaler som tas i bruk til kirkelig bruk..

4B Bør ordet «velsignelse/velsignet» brukes om lokale til kirkelig bruk?

Det blir noe søkt å kategorisere «vigslet kirke» og «bygg vigslet til kirkelig bruk». I mange tilfeller er det kirker som av alle oppfattes fullt ut som en kirke, selv om disse byggene kirkejuridisk ikke har en slik status.

Dette forholdet må forenkles og gjøres forståelig.

4C Bør det utformes retningslinjer i en kort liturgi eller bønn når et nytt lokale velsignes til kirkelig bruk

Ja, enkle retningslinjer formulert i en kort liturgi og bønn vil være tjenlig når et lokalsamfunn skal ta i bruk lokaler til kirkelig bruk.

5 Kirkebygg og livssynsnøytralitet

5A Har dere fått forespørsler om å leie ut kirkerommet til andre seremonier enn kristne?

Menighetskontorene og kirkevergekontoret får kun ved svært sjeldne anledninger spørsmål om å leie ut kirkerommet til andre seremonier enn kristne.

5B Bør det gis mulighet til å leie ut kirkerommet til andre seremonier enn kristne?

Det bør i såfall nedfelles sentralt regelverk for dette slik at det i kirke-Norge er en felles praksis på dette.

5C Bør det gis mulighet til å ha et livssynsnøytralt /livsynsåpent rom som en del av kirkerommet i en vigslet kirke?

Alle parter vil trolig være best tjent med at livssynsåpne seremonier legges til andre tilrettelagte lokaler på stedet.

Det er imidlertid viktig at framtidig praksis på dette feltet ikke blir innskrenkende i forhold til hva som har vært praksis i de ulike bispedømmene til nå.

I tilknytning til gravplasser bør det imidlertid legges til rette for at stedets eksisterende gravkapell eller nye lokaliteter tilrettelegges og åpnes for alle typer begravelsesseremonier.

6 Kirke som selvstendig bygg eller del av annet bygg?

6A Bør det fortsatt være krav om at kirker skal være selvstendige bygg?

Fordi kirkebygget er et særpreget bygg med egen identitet og funksjon bør det i hovedsak være en forutsetning at kirker planlegges som selvstendige bygg.

6B Bør kirkelovens krav om at soknet eier bygget fortsatt gjelde?

Ja. Kirkelovens bestemmelser (§18) om at forvaltningen av kirkebygget hører under kirkelig fellesråd må videreføres. Den lokale menighet (soknet) har ikke økonomi, kompetanse og kapasitet til å ta ansvar for kirkebyggets forvaltning.

6C Bør kirke være sambygg bare når det allerede finnes et selvstendig kirkebygg i soknet?

Det bør så langt som mulig legges til rette for at hvert sokn har sitt frittstående tjenlige kirkebygg.

På en del steder kan imidlertid en sambygg-løsning være den eneste realiserbare løsningen for å legge til rette for nye, tjenlige og tidsriktige kirkelokaliteter for den lokale menighet. Det bør legges til rette for en større valgfrihet ut fra lokale strategiske valg.

7 Andre modeller for kirkerom/menighetslokaler?

7A Bør kirkebyggutvikling i større grad skje ved bygging av mindre kirker eller kirkerom i sambrukshus/flerbrukshus som ikke trenger oppfylle kirkelovens krav om eierskap og størrelse?

Planlegging av nye kirkebygg bør kun unntaksvis utvikles som sambrukshus / flerbrukshus med andre offentlige virksomheter / institusjoner.

7B Utdyp gjerne på en konkret måte hva dere mener kan være en god kirkeromstrategi?

En god kirkeromsstrategi bør i stor grad ta hensyn til lokale forhold, menighetenes aktivitetsnivå og strategiske planer.

8 Problemstillinger ved nedleggelse, utleie og salg av kirkebygg

8A I hvilke typetilfeller og i hvilken grad bør lov og regelverk gi mulighet til utleie av kirken – altså til andre formål og på lengre basis enn det som det er adgang til etter dagens Regler for bruk av kirkene?

Det kan åpnes for utleie på lengre basis og til andre formål hvis kirkelig fellesråd og soknet sammen finner det tjenlig.

8B Bør vedtak om utleie undergis en godkjenningsordning? Hvilket organ bør i så fall være godkjenningsinstans?

Regelverk for utleie og utlån av kirker bør legges til stedets kirkelige fellesråd for å oppnå en samordnet utleie – og utlånsordning for lokalsamfunnet.

8C Hvilket organ bør være godkjenningsinstans for vedtak om nedleggelse eller avhending av kirker?

Endelig godkjenningsinstans må være kirkelig fellesråd. Lokalt menighetsråd bør samtidig være formelt involvert i beslutningsprosessen.

8D Er de foreslåtte vurderingstemaer knyttet til prosessen i forkant av et vedtak om nedleggelse og avhendelse til strekkelig? Er det andre viktige hensyn som bør vurderes før vedtak kan treffes?

Generell kommentar:

Det lokale menighetsrådet kan og skal ikke alene vurdere framtidig behov for kirkebygget. Det er svært viktig at forhold som omfatter lokal kirkepolitisk helhetstenkning, økonomisk ansvar og framtidig forvaltning av verdier som gjennom lang tid er frambrakt gjennom offentlige bevilgninger ivaretas på et overordnet plan. Høringsdokumentet drøfter i alt for liten grad de økonomiske, juridiske, strategiske og kulturhistoriske utfordringene som er knyttet til ny bruk og eventuelt nedleggelse av kirkebygg. Disse forholdene kan også i framtiden ivaretas på en god måte i kirkelig fellesråd.

Del III Forslag til reviderte regelverk om kirkebygg

9. Regler for bruk av kirkene

9A Er dere enige i at Kirkemøtets regler gjelder kirkerommet og at regler for øvrige rom settes av menighetsrådet, jf. § 3 annet ledd?

Har dere merknader til at midlertidige installasjoner i forbindelse med arrangementer tas inn i regelverket, jf. § 4 siste ledd? Har dere merknader til at biskopen blir klageinstans?

9B Er der andre bestemmelser i Regler for bruk av kiren som bør endres? Er det bestemmelser som bør tas inn eller ut? Hva er begrunnelsen for dette?

10 A Er det inventar eller utstyr som burde vært nevnt i forslaget til regelverk, eller som burde tas ut av det?

10 B Bør det åpnes for at lesepult og talerstol kan kombineres i ett inventar?

Ja, både av økonomiske og praktiske hensyn.

10 C Er dere enige i reglene om kirkerommets hovedalter og andre altere?

Ja, i hovedsak.

10 D Er der andre endringer eller kommentarer dere vil gi til forslaget til regler?

Ingen kommentarer.

11 A Støtter dere forslagene i punkt 1-4 i innledningen ovenfor?

Ingen kommentarer.

11 B Er det noen endringer i regelverket nedenfor som dere vil foreslå?

Ingen kommentarer.

Utdypende kommentarer til Del II Kirkerettslige perspektiver på kirkebygg

3. Innledning til kirkerettslige perspektiver for kirkebyggene:

Det er viktig å understreke kirkelovens vektlegging av kirkelig fellesråd som det organ som representerer soknet i spørsmål der soknets interesser skal ivaretas overfor kommunen. En endret forståelse av menighetsrådet som eier, og deres rolle ved f.eks. nedleggelse, salg og utleie vil utfordre forholdet kirke- kommune på en kritisk måte. En står i fare for at en slik dreining i denne forståelsen vil oppleves som en «privatisering av offentlige bygninger», og at det grunnleggende finansielle ansvarsprinsipp brytes ved at noen – les – det lokale menighetsrådet - skal ta ansvar for store beslutninger som det ikke har noe økonomisk ansvar for.

Det må videre understrekes viktigheten av at formålet med fellesrådet så er det avgjørende at de har ansvar for forhold som krever kompetanse, administrasjon, saksbehandling mv. Eiendomsforvaltning av kirkebygg og gravplasser er forvaltningsområdet som opplagt krever mye av det som kirkelig fellesråd i dag besitter - i langt større grad enn menighetsrådene. Det er stor grunn til å frykte at et eventuelt økt menighetsrådsansvar for grunnleggende forhold vedr. kirkebygg vil svekke grunnlaget for å ta vare på soknets verdier.